

Kwôlo Dôri wo Emen wo Matiyé kôl kwôli bô magtubu tori a Kwôlo kôl kwôli magtubu to Matiyé li hen

Bô magtubu Kwôlo Dôri wo Matiyé a na, mawi kwôlo Mark na li bô magtubu tori a hen na, yi ya. Mawi kwôlê bi a na:

1. Ba kôl na kwôli ulê béré wo Ja ôbi lê batêm. (3: 1-12.)
2. Ba na kwôli batêm to Ja lij̄ Jésu nāj̄ lamê wo ôbi bare lam Jésu. (3: 13 - 4: 11.)
3. Ba na kwôli derê kwôlê wo Jésu dô men, gelé wo ôbi gelij̄ ðij̄né are men, berarê wo ôbi berare bay ôm̄j̄nare a men sa iyé Galilé. (4: 12 - 18: 35.)
4. Ba na kergare to ôbi ô Jérusalêm a hen. (Sapitre 19-20.)
5. Ba kirij̄na ôbi sa bij̄n Jérusalêm na, ôbi wôl gāj̄n né hen. Wulê wo jurgem bi wo hen deré kibri ba, na kwôli ðeréri men, kwôli deréri men, kwôli jê sé wori kam̄j̄nê men, kwôli sé wo ôbi si sa ðij̄né hen a men. (Sapitre 21-28.)

Nij̄ba, sapitre 1 nāj̄ 2 ná, kwôlo tumô wo Matiyé kôl bô magtubu tori a ba, na kwôli tô môj̄n wo Jésu men, kwôli yêri men, kwôli kam̄j̄nare tori a men. Men, ôbi kôl kwôli gawra wōj̄n Jésu bi wo ôbi ða kelê kwôli bô magtubu tôri a hen. Jésu bi wo hen na, na Kelma ôbi gôlij̄n nāj̄n na wo Emen na genge ðiré béna hen men, ôbi na Emanuwêl (bôri na: Emen ba nāj̄n na) men, na nāj̄n Jésu a Emen né lij̄n ānga ôbi na kôl kwôlij̄ji bô magtubu tori to tumô hen men.

Kwôlo Dôri wo Matiyé ná, na magtubu to yi gay wôsa hende day kwa ari gelé ka Jésu na gelij̄n ðij̄né hen kwône

kini bay.

Sapitre 5-7 ná, na kwôli derê kwôlê wori sa keram a wo kôl kwôli bô pôn wo ðijé ka a sé bô *emê iyére to derômarañ a hen.

Sapitre 10 ná, kôl na kwôli tôô to bay ay bijñ ka a erê wô ulê béré kwôli sa wo emê iyére to derômarañ a hen.

Sapitre 13 na, kôl na kwôli emê iyére to derômarañ a to bay kôl kwôle bô gwsore a têê jurgem hen. Gwosoy kwôlê bi wo hen na, gel na, emê iyére hende to hen to yi nañ kini uwôbêre tô hen, nijñba, joor wo hende ay hen na, a yé tu wolé tôre to cêgê.

Sapitre 18 na, kôl na kwôli merê pôn tô yêñjare a bô emê iyére to kôrbi hende to hen.

Sapitre 24-25 na, kôl na wo nana lê iyeñ a nana môriñ gemiñ emê iyére hende to hen.

Bô Kwôlo Dôri wo Matiyé a ná, bay gel Jésu na mega ôbi sa kirijñ wo era wô ðé tô emê iyére kôrbi hende to hen men, wô geliñ ðijé ka a sé bô emê iyére hende to hen. Ôbi gelji angañ lê bi bay ré yijñ bay derê kwôli emê iyére hende to hen tumô ðijé.

Tô môñ wo Jésu Krist

(Lk 3: 23-28)

¹ Tô môñ wo Jésu wo na *kuñga kelma Dabid wo na kuñga *Abraham a men hen a na: ² Abraham yê Isak, Isak yê Jakwôb, Jakwôb yê Juda nañ yêñêri. ³ Juda yê Parês nañ Jara wo yori na Tamar hen, Parês yê Esrôm, Esrôm yê Aram, ⁴ Aram yê Aminadab, Aminadab yê Nasôn, Nasôn yê Salmôn, ⁵ Salmôn yê Bohoj wo yori na Rahab hen, Bohoj yê Obêd wo yori na Rut hen, Obêd yê Jésé, ⁶ Jésé yê kelma Dabid. Dabid yê Salomôn wo yori na tam Uri hen, ⁷ Salomôn yê Roboham, Roboham yê Abiya, Abiya yê Asap, ⁸ Asap yê Josapat, Josapat yê Joram, Joram

yê Ojiiyas, ⁹ Ojiiyas yê Johatam, Johatam yê Akaj, Akaj yê Ejékiiyas, ¹⁰ Ejékiiyas yê Manasé, Manasé yê Amôn, Amôn yê Josiiyas, ¹¹ Josiiyas yê Jékwoniiyas naŋ yê nêri. Na elê bi wo hen aŋa bay ré pôriŋ balêrji ôriŋ Babilôn a lemnare hen. ¹² Kam *Israyêl ka bay yêji Babilôn a tô lemnare a a na: Jékwoniiyas yê Salatiyêl, Salatiyêl yê Jorobabêl, ¹³ Jorobabêl yê Abiyud, Abiyud yê Eliyakim, Eliyakim yê Ajôr, ¹⁴ Ajôr yê Sadôk, Sadôk yê Akim, Akim yê Eliyud, ¹⁵ Eliyud yê Eléyajar, Eléyajar yê Matan, Matan yê Jakwôb, ¹⁶ Jakwôb yê Josêp woŋ ôbi kurô Mari to yê Jêsu wo bay uwôgeri *Krist, kwo Emen dôri hen hen.

¹⁷ Ayiŋ tôri sa Abraham a kwôy saŋ sa kelma Dabid a na, na tô môŋ môj kibi pôrbu, men, hena sa kelma Dabid kwôy sa to bay pôrji lemnare hen na, na tô môŋ môj kibi pôrbu men, hena wulê wo bay pôrji lemnare Babilôn a hen kwôy saŋ sa Krist a na, na tô môŋ môj kibi pôrbu a men.

Kwôli yê Jêsu

(Lk 2: 1-7)

¹⁸ Na derênge kwôli yê wo bay yê Jêsu Krist. Mari toŋ yori na, na hendi gusô Josêp, niŋba, bay yiŋ né tô, menba, hende yi kwoo naŋ néé wo Tunu toŋ hendi bô bôre. ¹⁹ Josêp woŋ ôbi gusôre bi wo hen na, na gawra woŋ derôre, ôbi genge ðiré kaŋêre jegê mera ðiba ðiré kelê kwôli ta bi tayre ré duru ré. ²⁰ Kirijna ôbi erem bôri a hen iyôŋ ba ya tô, menba, *mana wo derômaraj a sa kôli bô wônê a iyôŋ ba: «Josêp kuŋga kelma Dabid, meremné ré, niŋba, ju bô Mari mega tamnem iyôŋ, ²¹ wôsa kwoo wo hende yi hen na, na naŋ néé wo Tunu toŋ hendi bô bôre, aŋ hende a yê kema iba aŋ já uwôgeri Jêsu, wôsa na ôbi a gôliŋ naŋ balêri sa têriŋ lêreji a hen.» ²² Are bay ka hen yi hen iyôŋ bi kwôlo Emen na biŋ ôbi kibri na kôl hen na, ariri ré liŋ. Ôbi na kôl iyôŋ ba: ²³ «Môni temale a yé kwoo

añ a yê kema iba añ bay a uwôgeri Emanuwêl.» Hini bi wo hen iyayriri na, «Emen nañ na.»

²⁴ Kirijna Josêp engijn tô kum a menba, ôbi li mega bi wo mana wo Kelma kôli hen iyôñ. Ôbi gô nañ Mari. ²⁵ Nijba, bay yijn né kwôy wo hende yêñ kema iba añ ôbi uwôgeri Jêsu.

2

Bay henê are era wô gelé Jêsu

¹ Bay yê Jêsu Bêteléhêm môni iyére to bô emê wo Judé a, wulê bi wo hen a na, na *Hérôd a na na ôbi emê sa iyére. Kirijn bay ka hen na, bay henê are henaji si tô emen iyôñ saji Jérusalêm a. ² Menba, bay engere iyôñ ba: «Kelma wo Jubnê wo bay yêri na ba, na si yôñ ba? Wôsa nini gelo têbêñne tori hena si tô emen iyôñ aña niné era bi niné tibéri hen.»

³ Kirijna kelma Hérôd toy hen iyôñ menba, ôbi sun men, ðijné ka Jérusalêm a kêm kôba sun a men. ⁴ Menba, ôbi dayrê damné kañ bay bê kwôbe nañ *bay derê tô tô to Emen añ engeriji iyôñ ba: «Kirijn ka bay a yêñ *Krist kwo Emen dôri hen ba na yôñ ba?» ⁵ Menba, bay uwôli sara iyôñ ba: «Bay a yêri Bêteléhêm a emê wo Judé a wôsa *ôbi kibi Emen na kôl kwôli tumô kôl iyôñ ba: ⁶ «Mini Bêteléhêm, to Judé perê iyére to damné kêm bô emê wo Juda a hen na, muna to ðê ré, wôsa Kelma wo a derê tumô *Israyêl ðijné kañê môñ ôbi gemé gamgê iyôñ hen na, a hena na bôrê a.» »

⁷ Menba, Hérôd uwôga bay henê are bay ka hen nañ jalê añ sa engeriji bay ré kôli wulê têbêñne ré siñ ya hen. ⁸ Menba, ôbi jéji Bêteléhêm a añ kôlji iyôñ ba: «Erêñge ken ô engéré kirijn ka kema bi wo hen yijn ya hen, añ kirijna

ken uɲari niɲ na, ken hera sa kôlen bi nôbi kôba na erê tibéri men.»

⁹ Kirijna bay toy kwôlo ôbi kôlji hen iyôɲ niɲ menba, bay ôrji haji niɲ. Têbêɲne to bay ré gelore si tô emen hen na, dô tumôrji, menba, kirijna hende biɲ sa kirijɲ ka kema bi wo hen yiɲ ya hen menba, hende d̄ebu tôɲ hare niɲ.

¹⁰ Kirijna bay gel têbêɲne hende to hen iyôɲ menba, yirji dôrji damaɲ. ¹¹ Bay siji bô ira aɲ gelji kema bi wo hen naɲ yori Mari menba, bay cubu gubarji tôɲ tumôri a aɲ tibri men, bay tô magela woji nô aɲ biri aɲga gararji damaɲ damaɲ bay a na: lôr men, weɲ wo d̄iɲé dô wo bay uwôgeri perañkens hen men, kwoɲ hana wo bay uwôgeri *miir hen a men. ¹² Menba, Emen kôliɲ bay henê are bay ka hen bô wônê a iyôɲ ba bay ré hôrji uɲé Hérôd ré menba, bay ré ay geré wo d̄aɲgi a ré hô iɲ.

Bay ay kema bi wo hen gerijɲ Ejipt a

¹³ Kirijna bay henê are bay ka hen ôrji ta niɲ menba, *mana wo derômaraj a wo Kelma si sa Josêp a naɲ wônê kôli iyôɲ ba: «Hena ta ay kema bi wo hen naɲ yori ju gerijɲ ôriɲ Ejipt a aɲ ju môriɲ naɲ d̄i ya kwôy wo na kôlem dema jeré heraj naɲ d̄i tô, ré ba Hérôd woge geré d̄iré deréri.»

¹⁴ Menba, Josêp hena naɲ yoyre hende to hen ay kema naɲ yori gerijɲ ôriɲ Ejipt a. ¹⁵ Ôbi mô ya hende to hen kwôy wo Hérôd maɲ. Are bay ka hen yi hen iyôɲ mega kwôlo Kelma na biɲ ôbi kibri na kôl tumô kôl iyôɲ ba: «En uwôge Keman ré so aɲ Ejipt a niɲ.»

Kwôli deré wo Hérôd bi bay duu kamrê

¹⁶ Kirijna Hérôd hôn wo bay henê are ré lamni na lamê menba, bôri tari damaɲ aɲ ôbi ay tôd bi bay ré duu kamrê kaɲ imɲê ayiɲ tôri sa ka bay yê haw a kwôy d̄i sa ka elêrji

wôô wôô a ka sa iyé Bêteléhêm a men, ka sa kam iyére to méére ta hen a men. Ôbi li hen iyôn wô kwôlo bay henê are na kôli gengijɲ sa wulê wo tébêɲne ré sijɲ. Ayijɲ tôri wulê bi wo hen kwôy saɲ sa wulê wo bay derijɲ kamrê hen na, li elê wôô ré tô. ¹⁷ Na ôbi á, are bay ka hen ré bijɲ naɲ kwôlo ôbi kibi Emen Jérési na kôl hen: ¹⁸ «Sômê ôm gôr kirijɲ Rama a, Rasêl sôm wô kamne, aɲ bay waare kôba hende toy ré wô kamne ka bay duu kêh hen.»

Josêp henaɲ naɲ Jésu Ejipt a herajɲ Israyêl a

¹⁹ Kirijɲa Hérôd ma nijɲ menba, *mana wo derômarajɲ a wo Kelma si sa Josêp a Ejipt a naɲ wônê aɲ ²⁰ kôli iyôn ba: «Hena ta ju ay kema naɲ yori ju herajɲ naɲ ci sa iyé Israyêl a wôsa ka na woge ciré deréri hen na, maji nijɲ.»

²¹ Menba, Josêp hena ay kema naɲ yori herajɲ sa iyé Israyêl a. ²² Nijɲba, kirijɲa ôbi toy wo ré na Arkélawus a ré na kelma wo Judé hôlmê ibari Hérôd a na, ôbi kemna herê ô merê bô emê wo Judé a. Menba, Emen yêge mari bô wônê a menba, ôbi ô bô emê wo Galilé a. ²³ Aɲ ô merê sa iyé Najarêl a. Yi hen iyôn bi ré bijɲ naɲ kwôlo *ôbi kibi Emen na kôl iyôn ba: «Bay a uwôgeri kema Najarêl hen.»

3

Béré wo Ja ôbi lê batêm uwôl derô gwôlê

(Mk 1: 1-8, Lk 3: 1-18, Ja 1: 19-28)

¹ Wulê bi wo hen na, Ja ôbi lê batêm so derô gwôlê wo Judé aɲ uwôl béré kôl iyôn ba: ² «Beléɲge cêgerɲge bijɲ têtijɲ tonɲge wôsa *emê iyére to derômarajɲ a ba ða nijɲ.»

³ Na Ja bi a *ôbi kibi Emen *Esay na ré kôl kwôli kôl iyôn ba:

«Na tôô gawra wo ôm derô gwôlê kôl iyôn ba:

↳Nanêɲge geré wo Kelma men,

ɲanênge kam geré kari bi ô derôre a men.» »

⁴ Ja tôbe bargay ka bay li naɲ gusiri jambal men, ôbi ha tô bôri naɲ ariɲ a men. Ari emêri na céré men, timne men. ⁵ Biɲé kêm ôrji sa pôn pôn ligiri a: ka Jérusalêm men, ka Judé men, ka kam iyére to mér sa cér wo Jurdê ta hen a men. ⁶ Biɲé bay ka hen tô tô têriɲ toji ta aɲ ôbi liji batêm bô cér wo Jurdê bi wo hen a.

⁷ Kirijna Ja gel Parisiɲênê naɲ *Sadusiɲênê kwône era ligiri a bi ðiré liji batêm, menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Kenbay ka ken yi môɲ jênêre iyôn hen, na i a gelénge bi kené geriɲ uwonɲe wo Emen wo a era hen ba? ⁸ Iyôn ba, bi jé lêrenge gel wo kené bul cêgerɲe biɲ têriɲ tonɲe niɲ. ⁹ Diba ken mô wô kelê <*Abraham na ibarni, Abraham na ibarni> mera ré, wôsa en kelénge jerew wo yi hen na, Emen a nê mê belé liɲ kamrê biɲ Abraham. ¹⁰ Haw hen na, tigre yi tô gurô pôn pôn niɲ aɲ gurô wo yôn yôn wo yêri dô ré ba a diɲ jôriɲ aɲ uwôliɲ tare a. ¹¹ Nôbi ba, en lénge batêm na naɲ kam gengiɲ sa belé wo kené bul cêgerɲe biɲ têriɲ tonɲe hen, niɲba, kwo a era cêgena hen na, ôbi a lénge tori naɲ Tunu toɲ hendi bô bôrê men, naɲ tare a men, wôsa nééri gôliɲ kuɲê men, en nê mê terê garbê kaɲ têri ré a men. ¹² Men, ôbi ôriɲ naɲ gwore tori toɲ péé kaw wô labiɲ kiriɲ kaɲ péé kaw ya aɲ ôbi a péé kaw kari bay ka hen aɲ a perê gusiɲniɲi bê a bô béér a a men. Menba, kurmérji ba ôbi a uwoyé aɲ bô tare to enge bariɲ né yôd hen.»

Ja liɲ Jésu batêm

(Mk 1: 9-11, Lk 3: 21-22)

¹³ Na ôbi á, Jésu ré hena Galilé ô ligi Ja kibi cér wo Jurdê a bi ré liri batêm men hen. ¹⁴ Ja li ða kaɲê aɲ kôliɲ Jésu

iyôn ba: «Nôbi a ré erê bi jeré lèn batêm, menba, li iyeŋ a jôbi jeré hô era bi ené lêm batêm dî ba?»

¹⁵ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Kwo haw hen ba en gey bi ré yi hen iyôn hari, na hen iyôn a nana lijn anŋa Emen gey hen.»

Menba, Ja gey naŋ dî aŋ liri batêm. ¹⁶ Kirijna Ja lijn Jésu batêm aŋ ôbi so bô kam a niŋ na, kirij bay ka hen derômaran bôlijn aŋ ôbi gel Tunu toŋ hendi bô bôré herbo mega derare iyôn sari a. ¹⁷ Menba, tô kwôni ema derômaran a kôl iyôn ba: «Kwo dëbu na na, na Keman, en piri damaŋ. Men, en li yi derê wô sari damaŋ a men.»

4

Sélé wo Sidan sél Jésu

(Mk 1: 12-13, Lk 4: 1-13)

¹ Kirijna ôbi so bô kam a niŋ menba, Tunu toŋ hendi bô bôré ôrijn naŋ dî derô gwôlê bi Sidan ré ô séléri. ² Lê wo Jésu li wulê tôre pôrbu yoyre naŋ tu tare baa emê ani hen na, kurôn liri. ³ Menba, Sidan era ligiri a aŋ kôli iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen ba ju bi jerew wo yi na bi bilij kwô bem ju ôm.»

⁴ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na kwô mera a gawra ré emê gôlij né niŋba, kwôlo si kibi Emen a gawra ré môrijn geŋ dî.» »

⁵ Menba, Sidan hô ôrijn naŋ dî Jérusalêm iyére to yi naŋ jengêre a hen aŋ ôrijn naŋ dî ô dîri ta yeŋ sa *iyéy Emen a, ⁶ aŋ kôli iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen tiri ba ju deran kurij tôŋ na gelé wôsa na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ôbi a ayê tôô bijn *manê ka derômaran a gengij sam» men, «Bay a ayem kôbrij a bi têtém ré di keram wôni ré.» »

⁷ Jésus hô uwôli sara kôl iyôn̄ ba: «Magtubu hende to hen kôba hô kôl iyôn̄ ba: «Kelma Emen wom na, já séléri ré.» »

⁸ Menba, Sidan hô ôriɲ naɲ ði sa keram wo yêɲgi a aɲ gili emê iyére to sa terare a na naɲ aɲga dôri dôri ka yi ya.

⁹ Aɲ ôbi kôliɲ Jésus iyôn̄ ba: «Hena jeré jubu gubam tumôn a aɲ teben ba na bem are bay ka kêɲ ka ju gel hen.»

¹⁰ Menba, Jésus ône Sidan aɲ kôli iyôn̄ ba: «Sidan, erêɲ wôsa liɲ bô magtubu to Emen a kôl iyôn̄ ba: «Kelma woɲ Emen wom pôn nêɲ hari a jeré jebé gubam tumôri a men, na ôbi a jeré tibéri a men.» »

¹¹ Kirɲ bay ka hen menba, Sidan erêɲ ðiri hari niɲ, menba, manê ka derômarəɲ a era ligi Jésus a aɲ biri aɲgaɲ emê.

Jésu ay tô jé wori Galilé a

(Mk 1: 14-15, Lk 4: 14-15)

¹² Bay ðu Ja uwôl dangay a. Kirɲa Jésus toy wo bay ré ðu Ja hen iyôn̄ menba, ôbi hena ô Galilé. ¹³ Ôbi ði sa iyére tori to Najarêt hen aɲ ô merê Kapêrnayôm kibi cér wo bô emê wo Jabulôn naɲ kwo Nêptali a. ¹⁴ Ôbi li hen iyôn̄ bi ré biɲ naɲ kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kwôli tumô kôl iyôn̄ ba:

¹⁵ «Terare to Jabulôn naɲ to Nêptali, To yi si kwa cér wo dami, si cêgi Jurdê hen, Na hende to biɲé ka na Jubɲê ré hen mô ya hen.

¹⁶ Biɲé ka na mô bô kirɲ ka hendi a hen na, haw hen bay gel kirɲ ka perəɲgi ka dami men, ka yi môɲ ciré ma iyôn̄ gengiɲ sa tiniɲi hen kôba bay gel kirɲ ka perəɲgi a men.»

¹⁷ Menba, Jésu ay tô derêji kwôlê kôl iyôn ba: «Belénge cêgernge biñ têriñ tonje wôsa *emê iyére to derômaran a era dâ hen ya niñ.»

Jésu uwôge bay uré pôrbu

(Mk 1: 16-20, Lk 5: 1-11)

¹⁸ Jésu ô têm têm kibi cér wo Galilé a, menba, ôbi gel gawrê wôô tô yêniñare a ka na bay uré, bay a na si Simô wo bay uwôgeri Piyêr hen, nañ yêni André, bay urji kuyê nañ bera. ¹⁹ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Eranje tôn a añ na béngge ken yi bay uré ðiñé ben.» ²⁰ Menba, kirij bay ka hen na, bay dên bera toji añ, añ ôrji tôri a.

²¹ Ôbi ô sem, menba, ôbi hô gel gawrê wôô tô yêniñare a, na si *Jak nañ yêni Ja kañ kami gawra wo bay uwôgeri Jébédé hen, bay môrji bô bato a nañ ibarji ñanji bera toji menba, Jésu uwôgeji menba, ²² kirij bay ka hen na, bay ði ibarji nañ bato añ ôrji tôri a.

²³ Jésu gôr bô emê wo Galilé hen kêm añ gilij ðiñé are bô *iyéy dajñare a men, dô Kwôlo Dôri wo gengij sa emê iyére to derômaran a men, berare ðiñé kêm ka ômñare to gay gay liji hen men, berare bay merayê ka gay gay a men. ²⁴ Kwôli Jésu ôm gôr bô emê wo Siri a kêm añ li wo bay erañ nañ bay ômñare to gay gay men, ka tunu to habij yi bôrji a men, bay gesemem men, bay merayê a men bi ôbi ré berareji. ²⁵ Menba, kwônê ðiñé ka hena Galilé men, ka hena emê iyére to tôre môj hen men, ka hena Jérusalêm a men, ka hena Judé nañ kam iyére kêm ka yi si cêgi cér wo Jurdê a hen a men ôrji tôri a.

5

Jésu dôriñ ðiñé kwôlê sa keram a

¹ Kirijna Jésu gel kwônê ßijné bay ka hen era ligiri a menba, ôbi ðay ô merê sa keram a menba, bay tôri era ligiri a ² menba, ôbi ay tô derêji kwôlê kôl iyôn ba:

Yi derê wo dami
(Lk 6: 20-23)

- ³ «Bijné ka erem wo ciré nê m lê ani sa kibriji ré hen na, yirji a sa dôrji wôsa *emê iyére to derômaraj a na toji.
- ⁴ Bijné ka mô naji bô emê haw hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa jalê bôrji.
- ⁵ Bijné ka kalêrji jal hen na, yirji a sa dôrji wôsa bay a merê derê sa terare a na sem.
- ⁶ Bijné ka doy lê anğaj derôre liji damaj hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa biji anğaj bay ôriji doyriji bay ka hen.
- ⁷ Bijné ka bô tu jna to megêrji hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa berê tu jna toji men.
- ⁸ Bijné kaj bay bô bôrê hen na, yirji a sa dôrji wôsa bay a sa gelé tu Emen.
- ⁹ Bijné kaj bay jnanê megêrji bi ré biji pôn hen na, yirji a sa dôrji wôsa bay a uwôgêji kam Emen.
- ¹⁰ Bijné ka bay gelji gusij wô kibi anğaj derôre ka bay li hen na, yirji a sa dôrji wôsa emê iyére to derômaraj a na toji.
- ¹¹ Hena bay ré tirênge men, gelênge gusij men, pôy kwôlo gay gay ðênge sarngé a wô wo kené na bay tôn na, ¹² sênge peré men, ken li yi derê a men wôsa ka upé sa kôbrenge damaj derômaraj wôsa na hen iyôn a bay na ré gelij tu bay kibi Emen ka tumô gusij men hen.»

Bay ayê bôd na ðôre naji kirij ka perangi ka ßijné ka sa terare a na

¹³ «Kenbay kena dfore to bijné ka sa terare a na, a hena dfore hende to hen ré gerañ ré ba bay a lere iyeñ a ré heré gerañgê hôriñ ba? Ani ka kwôni a liñ nañ tu ba nañ niñ. Bêre añ bi bijné ré dñiré nañ têrji a ba mera. ¹⁴ Kenbay kena kirijñ ka perañgi ka bijné ka sa terare a na, wôsa hena kwôni ré dñi iyére tori sa keram a ba ôbi a uwôbêre nê mê sôñ ba? ¹⁵ Men kwôni a dé tare bô lampa añ erê uwôbê bô gwore a sôñ ba? Hena tare ré dñiñ bô lampa a ba na wô teré ta gurô pal a añ bi ré berare kirijñ bi bijné ka mô bô ira hen kêm ré gelijñ kirijñ. ¹⁶ Iyôñ ba, kenbay kôba ken bi kirijñ ka perañgi kanje perañge bi bijné gelijñ kirijñ dema bay ré gelijñ jé lêrenge wo dôri menba, bay a ayijñ kibi lbarenge Emen wo mô derômarañ a hen men.»

Kwôlo gengijñ sa tôô nañ bay kibi Emen

¹⁷ «Ma ka ermé yañ ba ené era na wô mênê tôô nañ kwôlo bay kibi Emen na kôl hen niñba, en era na wô lê bi aririrji ré liñ dñi.» ¹⁸ Menba, Jêsu hô kôl iyôñ ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen hena derômarañ nañ sa terare ré yi ba ya tô na, ani ka tôô ka dê iyôñ ley, kam aña cibijñ dê dê sara hen ley, ka a dôriñ añ ba nañ kwôy wo sa terare a mênijñ. ¹⁹ Na ôbi á, kwôni wo ré dñage tôô to dê dê hende to hen añ gelijñ bijné ré dñage hen iyôñ a men na, ôbi a yé kema wo dê bô iyére to derômarañ a. Niñba, hena kwôni ré bi kwôlê sa tôô hende to hen añ gelijñ bijné ré li hen iyôñ a men na, ôbi a yé kwo dami bô emê iyére to derômarañ a a. ²⁰ En kelênge wañ ta, hena kené li añañ derôre dé ka bay derê tô tôô to Emen nañ ka Parisijêñé ré ba ka nê mê sé bô emê iyére to derômarañ a ré kwôy.»

Kwôlo gengijñ sa bô tarê

²¹ «Na ken toy kwôlo bay na kôlijñ môñêrñge iyôñ ba: «Já deré gawra ré wôsa kwôni wo duu megari ba, bay a jerê kwôlê sari a.» ²² Niñba, nôbi en kelênge, kwôni wo bôri

tari sa yêni a ba, bay a jerê kwôlê sari a men, kwo tîbîjî yêni galê ba, bay a ôrijî nañ ði tumô bay jerê kwôlê ka damné a men, kwo tiiré yêni ré yêmîjî ba, a erê bô tare to enge barijî né hen a men. ²³ Hena jeré ô jeré erê bîjî Emen anğajî baliyare kini bê kwôbe a aña jeré erem si sa kwôlo yênem ôrijî nañ ju na, ²⁴ ju ði anğam kajî baliyare bay ka hen tîjî jan aña ju ô upé yênem ken ô bîjî tîjî pa dema, jeré hera sa ay anğam bay ka hen bîjî Emen tô. ²⁵ Hena ôbi barem ré kanğem aña kené ô ðem kini jerê kwôlê na, ken ñan kwôlê wongé nañ ði ca tumô geré ré ba ôbi a uwôlem kôbi ôbi jerê kwôlê a aña ôbi jerê kwôlê bi wo hen a ôrijî nañ ju bîjî asğarjî aña iyejî né ba bay uwôlem danğay a. ²⁶ En kôlem, já têtê kerê iyôjî iyôjî dema jeré sé danğay a tô.»

Kwôlo gengîjî sa wônîjîare tojî têtîjî

²⁷ «Na ken toy bay na kelênge tumô kôl iyôjî ba: «Já wogé tam megam né.» ²⁸ Nîjîba, nôbi en kelênge wañ a ta: kwôni wo bô tami megari nañ tu bôriyare na, bôri a ba ôbi yîjî nañ tu nîjî. ²⁹ Hena ré na tum tojî gusurô a lê aña jeré li têtîjî na, ju dôre uléjî kelañ nañ ju, ju meray a jeré uwôjî gelê ba dô ðê erê bô *géhên a nañ tum wôô kêm. ³⁰ A hena ré na kôm woñ gusurô a lê aña jeré li têtîjî na, ju wali uléjî kelañ nañ ju, ju meray a jeré gôl ba dô ðê erê bô géhên a nañ kôm wôô kêm.»

Kwôlo gengîjî sa karijîare kurô

(Mt 19: 9, Mk 10: 11-12, Lk 16: 18)

³¹ «Bay na kôl tumô kôl iyôjî ba: «Kwôni wo dage tamni ba bi ré bure magtubu tojî bê tôre kôbre a.» ³² Nîjîba, nôbi en kelênge hena kwôni ré dage tamni to yîjî na kwôni ré tô aña hende ré ô enğé iba wo ðanğî na, na ôbi lere aña hende ré wônîjî wônîjîare tojî têtîjî hen men, kwôni wo

enḡe iyore to bay dagere hen kôba li na têriḡ naḡ tu a men.»

Kwôlo gengiḡ sa derê yi

³³ «Na ken toy kwôlo bay na kôliḡ mômêrna ka tumô iyôḡ ba: «Anḡa ju dusu yem sara ba ju dî baa ré. Niḡba, ka ju ay tôm sara naḡ hini Kelma ba, ju li môj môj.» ³⁴ Niḡba, nôbi en kelêḡge bi kwôni dusu yiri ré. Bi ôbi dusu yiri naḡ derômaranḡ ré wôsa na kini merê Emen men, ³⁵ bi kwôni dusu yiri naḡ sa terare ré wôsa na kini sêlê tê Emen men, naḡ Jérusalêm ré wôsa hende na iyére to Kelma wo dami men, ³⁶ bi kwôni dusu yiri naḡ sam né wôsa ju nê m lê bi ré béé ré men, bi ré hendu ré a men. ³⁷ Niḡba, hena kwôlê woḡge ré na tiri ba ken kôl ré na tiri men, hena ré na tiri ré ba ken kôl ré na tiri ré aḡ kwo ka kelê cêḡê hen na, hena na ligi Sidan.»

Kwôlo gengiḡ sa bay dê bare a

(*Lk 6: 26-38*)

³⁸ «Na ken toy bay na kôl tumô iyôḡ ba: «Tu ba, na tu hôriḡ men, kaḡnem ba, na kaḡnem hôriḡ men.» ³⁹ Niḡba, nôbi en kelêḡge iyôḡ ba: Dêḡge bayi habré wo kwôni lêḡge hen né, hena kwôni ré di tô mam woḡ gusurô ba ju bul kwoḡ ma biri di a. ⁴⁰ A hena kwôni ré kaḡgem tumô bay jerê kwôlê a wô enḡiḡ bargay kam kaḡ kabrêm na, ju jôri derê kaḡ kelanê a ré. ⁴¹ Men, hena ôbi néé wôni ré ßerem erenḡ jeré ayri ani ôriḡ naḡ dî kelaḡ nê m têê dubu ba ju ôriḡ naḡ dî têê dubu sara. ⁴² Kwo uwôlem are ba ju biri men, hena ôbi ré gey jeré gwôyri ani kôba ju jôri ré a men. ⁴³ Na ken toy bay na kôl iyôḡ ba: «Yênem ba, jeré piri niḡba, ôbi barem ba jeré dôri ham.» ⁴⁴ Niḡba, nôbi en kelêḡge bay bareḡge kôba ken pirji men, ken uwôl

Emen wô sa ka gelij̄n tur̄nge gusij̄n hen a men. ⁴⁵ Hen iyôñ dema kené yij̄n kami Ibareñge Emen wo mô derômarañ a wo bi tare tori berare sa bay bô habré a men, sa bay lê derê a hen a men hen. Men, ôbi bi emen uwôñge sa bay lê anğaj̄n derôre a men, sa bay lê anğaj̄n derôre ré hen a men. ⁴⁶ Hena kené pur na ðij̄né ka peréñge hen mera ba wô mi a kené mô gem sa kôbi wo Emen ba? ⁴⁷ Wôsa *bay enğé wôgê kôba li na hen iyôñ hende to hen men, hena ré na yênêr̄nge dema kené liji dosé mera ba na anğ a ðê kirij̄n a kené li hen ba? ðij̄né ka hôn Emen né kôba li na hen iyôñ men ré ba? ⁴⁸ Derêñge cerêd mega Ibareñge wo derômarañ a dôrij̄n cerêd hen iyôñ men.»

6

Kwôlo gengij̄n sa anğaj̄n bij̄n bay nimré

¹ «Berêñge dô wô wo ma kena gelé derê wonge tu ðij̄né, hena kené li hen iyôñ ba ka uné sa kôbreñge ligi Ibareñge wo mô derômarañ a hen né. ² Kirij̄na jera ðeré baliyare nañ bay nimré na, bi yilé ôm sara môñ kwo bay gelé yirji tu ðij̄né a lêrê bô *iyéy ðañare a men, tô geré a men hen iyôñ né. Bay li hen iyôñ bi ðij̄né ré heramiji. En kelêñge na tu kwôlê bay uwôñ sa kôbrij̄i nij̄n. ³ Nij̄ba, jôbi na, kirij̄na ju gey ðeré baliyare nañ bay nimré na, ju li bi megam hôn né. ⁴ Anğ anğaj̄n baliyare bay ka hen bi yi kini uwôbêr̄ji a anğ ibam Emen wo gel anğ a ju li jegê hen a sa têbem sa kôm tô.»

Kwôlo gengij̄n sa uwôlê Emen

(*Lk 11: 2-4*)

⁵ «Kirij̄na ken uwôl Emen na, ken li mega kwo bay gelé yirji tu ðij̄né li hen iyôñ né, wôsa bay gey uwôlê Emen ðibij̄n ta bô iyéy ðañare a men, jêrê geré a men, bi ðij̄né ré gelji. Ôbi a ené kelêñge bay uwôñ anğaj̄n sa kôbrij̄i nij̄n.

⁶ Nij̄ba, j̄ôbi ba, kirij̄na ju uwôl Emen ba, ju si bô iyére tom a aṅ ju lugu kermij̄n sam a aṅ ju uwôl ibam wo mô kirij̄n ka yi naṅ kini uwôbêr̄ji hen, aṅ ôbi wo gel aṅga ju li jigê hen a bem arir̄ji. ⁷ Kirij̄na ken uwôl Emen ba ken densêrê kwôlo kwôni môṅ kwo bay henê Emen né lêrê hen iyôṅ né, wôsa bay erem iyôṅ ba yaṅ ba kelê wo ciré kôl damaṅ hen iyôṅ a Emen né toyé lew. ⁸ Nij̄ba, kenbay ba, ken lí môṅ kwo bay li hen iyôṅ né. Wôsa Ibareṅge Emen na, hôn aṅga ken gey hen tumô nij̄n dema kené engeriri hen tô. ⁹ Kirij̄na ken gey uwôlê Emen ba ken kôl iyôṅ ba:

«Ibarni wo derômar̄aṅ a

bi ðij̄né kêm hôn wo jeré yi naṅ jengêrem men,

¹⁰ bi emê iyére tom era men,

bi nibay ka sa terare a na nini li bô geyé wom mega wo ka derômar̄aṅ a lij̄n hen iyôṅ men,

¹¹ béni aṅgaṅ emê ka nini ôrij̄n doyr̄iji kemnêṅ hen men.

¹² Ði bôm jal sa habrê woni a

mega wo nibay kôba nini ðij̄n bôrni jal sa ka lêni habrê a hen iyôṅ men,

¹³ Geméni aṅ ju bi bi niné herij̄n bô aṅga séléni hen ré, nij̄ba, ju derêni kibi habrê a.

[Wôsa na j̄ôbi a na ôbi emê iyére men,

ju na ôbi ibé iyêrê a men,

wôsa ayê kibi na yi wô sam kwôy naṅ kwini a men.

*Amên, bi yi gelij̄n hen iyôṅ.]»

¹⁴ En kelêṅge, hena kené ði bôrṅge jal sa habrê wo megêṅge lêṅge a hen na, Ibareṅge wo mô derômar̄aṅ a kôba a ðé bôri jalê sarṅge a men. ¹⁵ Men, hena kené ði bôrṅge jal sa habrê wo megêṅge a ré ba, Ibareṅge wo mô derômar̄aṅ a a ðé bôri jalê sarṅge a ré hen iyôṅ men.»

Kwôlo gengij̄n sa jeré yi sa emê

¹⁶ «Hena kené jô yerŋge sa emê a ba, ken li ɲa mega wo bay henêre Emen né liɲ hen iyôŋ né, bay sémnê hen iyôŋ bi ɓiɲé ré gel wo ciré jô yirji sa emê a, iyôŋ ba, na tu kwôlê a ené kelêŋge hen, yi mega wo bay ré uwôɲ sa kôbriji niɲ. ¹⁷ Niɲba, jôbi ba kirijɲa ju jô yem sa emê na, ju pul tum men, ju surge sam a men ¹⁸ ɗiba bi ɓiɲé hôn wo jeré jô yem sa emê a hen ya ré. Aɲ Ibam wo hôn aŋga yi kini uwôbêrji a hen bi ôbi pôn nêŋ ré hôn aŋga ju li jigê hen aɲ bi bem arirji.»

Aŋgaɲ ɲɲé ka derômaraj a
(Lk 12: 33-34)

¹⁹ «Dayrêŋge aŋgaɲ ɲɲé ka sa terare a na ré wôsa na kirijɲ ka téére naɲ gur ɓu are ya men, gemsê kôba pôy kibi iyére gômɲiɲ a men. ²⁰ Niɲba, ken dayrê aŋgaɲ ɲɲé ka derômaraj a ka téére naɲ gur a mênê ré hen men, na kirijɲ ka gemsê a nê mê piyé kibi iyére ré men, a gemsê are ya ré hen a men. ²¹ Wôsa kirijɲ ka cirarem yiɲ ya na, na kirijɲ bay ka hen a ermé wom kôba ré yé ya men.»

Tum na are perañgê ka yem
(Lk 11: 34-36)

²² «Tum a na lampa to yem, hena tum né dô ba, yem kê m kôba perañge men. ²³ A hena tum né meray ba, yem kê m kôba kirijɲ hendu sari a men, a hena kirijɲ ka perañgi ka yi yem a ré hendu a sôŋ ba, kirijɲ a hendé na culum sa yem a.»

Yéŋge bay jé ka Emen ɗiba ken yi limé ka gursu ré
(Lk 16: 13)

²⁴ «Gawra pôn nêŋ a lê jé biɲ bay iyéyri wôô ré: dô ré ba ôbi a tôrɲê kwo pôn aɲ perijɲ kwo pôni, réba a ɗé yiri yi kwo pôni a aɲ kaɲê kwo pôni. Ka nê mê lê jé biɲ Emen men, yé limé ka gursu a men né.»

Bijn Emen bôm

(Lk 12: 22-31)

²⁵ «Gelênge, na ôbi a, ené kelênge kené sun wô anga kené emê gôlij̄n ré men wô anga kené tôbê yernge a ré men. Wôsa merê tu geɲ̄ na gôlij̄n anɣaɲ̄ emê men, yi gôlij̄n bargay a men ré ba? ²⁶ Ermênge sa ciré ka uwônge ta a hen ken gel, bay ci kaw kani ré men, bay wal kaw kani bi a bô béér a ré a men, nij̄ba, na lbarenge wo mô derômaran̄ a hen a biji anɣaɲ̄ emêrji. A hena ré na hen iyôn̄ ba, kenbay ba ken dô d̄ê ciré bay ka hen né ba? ²⁷ Perênge a hen i a nê mê ulê wulê pôn a sa megari a wô wo d̄iré sun gaɲ̄ ba? ²⁸ A hen iyôn̄ ba, ken eremnéré sa bargay ka kené tôbê a ré. Kebênge sa gesela wo miirê bô yagê a hen ken gel bay li jé ré men, bay li bargay kani ré a men. ²⁹ Nij̄ba, en kelênge, kelma Salomôn̄ naɲ̄ hini emê wori hen kôba na tôbe bargay d̄ê kwo pôn̄i wôn̄i perêrji a hen né tô. ³⁰ Hena kalmê ka nono ka kemnêɲ̄ yi hen aɲ̄ kiya bay a uwoyé aɲ̄ hen kôba Emen tôbiji bargay yirji a men na, kenbay dema ôbi ré lê are bénge ré ba? Ayi! gawrê ka ayê bôd̄ woji naɲ̄ hen. ³¹ Hen na, ken kôl iyôn̄ ba: na mi a niné emê ba ré men, na mi a niné yê ba ré men, na mi a niné tôbê ba ré a men. ³² Are bay ka kêm hen na, bay henê Emen né a wogéji yôd yôd merênê liji tô ré hen d̄iba kenbay ba, lbarenge wo mô derômaran̄ a hôn̄ anga ken ôriɲ̄ doyriji hen. ³³ Iyôn̄ ba, ken woge *emê iyére to derômaran̄ a naɲ̄ lê anɣaɲ̄ derôre kari pa tumô menba, are bay ka kêm hen ôbi a bénge a sara. ³⁴ Sunênge sa wulê wo kiyay a ré, wôsa kiya môriɲ̄ naɲ̄ kwôli bôri a. Ken gel, wulê wo yôn̄ yôn̄ kôba naɲ̄ gusiɲ̄ tori tori.»

7

Jerênge kwôlê sa megêr̄nge a ré

(Lk 6: 37-38,41-42)

¹ «Jerênge kwôlê sa megêrŋge a ré, menba, Emen kôba a jerê kwôlê sarŋge a ré men. ² Wôsa Emen a jerê kwôlê sarŋge a mega wo ken jôriŋ sa megêrŋge a hen iyôŋ men. Gway wo ken ay gengiŋ are bi hen a, Emen né gengiŋ béŋge hôriŋ. ³ Wô mi a jeré ô wô berê kalmê ka dê ka yi tu yênem a hen ba? A yibré wo dami ka yi tum a hen ba ju gel ré ba? ⁴ Hen ba já lê iyeŋ a jeré kôliŋ yênem: «Ben na dôrem sa kalmê ka yi tum a hen» menba, jôbi ba na yibré gurô yôd a yé tum a hen men ba? ⁵ Jôbi woŋ ôbi kelê kwôlê kem wôd wôd hen, dô yibré gurô wo tum a hen aŋ dema jeré geliŋ kirŋ sélé a jeré dôriŋ kalmê ka yi tô tu yênem a hen tô. ⁶ Anŋa yi naŋ jengêrji na, ken biŋ garê ré wô wo bay maa bulo aŋ gidéréŋge men, mériŋ woŋge kôba ken bi tumô gwôsŋô a ré men, wô wo bay maa ðiiré naŋ têrji.»

Enŋeréŋge men, wogéŋge men, dêŋge kibi geré a men
(Lk 11: 9-13)

⁷ «Enŋeréŋge menba, bay a béŋge, wogéŋge menba, ka uŋré, dêŋge kibi iyére menba, bay a belê béŋge. ⁸ Wôsa kwôni wo enŋere ba bay a biri, men, kwo woge ba a uŋré men, kwo di kibi kermiŋ ba bay a belê biri men. ⁹ Perêrŋge a hen kwôni wo kemari enŋeriri kwô menba, a ayê keram biri hen ya ba? ¹⁰ Réba enŋereri kuyê menba, a ayê kalaw biri hen ya ba? ¹¹ Kenbay kaŋ bay bô habré ka ken hôn biŋ kamneŋge anŋa dôri dôri hen ba, Ibareŋge wo mô derômaran a hen dema ré biŋ ka uwôli are hen ka dôri ðê aŋ ré ba? ¹² Are kê m ka ken gey bi megêrŋge ré li béŋge hen na, kenbay kôba ken li hen iyôŋ biŋ hen iyôŋ men, wôsa tôd to *Moyis naŋ kwôlo bay kibi Emen na kôl na hen iyôŋ.»

Kibi geré wo iyêrmiŋ
(Lk 13: 24)

¹³ «Sénge si kibi geré wo yêêri hen dî, wôsa kibi geré wo woli na, wol beŋ beŋ dô hari niŋba, na geré wo ô na kini mênê. Aŋ biŋé kwône ô si ya. ¹⁴ Niŋba, kibi geré wo iyêrmijn na, séri dôy men, kirijn kôba yêr a men hari, niŋba, kwôni ô si ya ba, a gelê. Aŋ biŋé ka si si ya ba, na còb iyôŋ mera.»

*Berêŋge bay kibi Emen kaŋ bay benare hen dô
(Lk 6: 43-44)*

¹⁵ «Berêŋge bay kibi Emen kaŋ bay benare hen dô wôsa bay tôba na ariŋ gangê a ré eraŋ yerŋge a niŋba, bôrji na bô heŋ. ¹⁶ Aŋ na sa kibi jé lêreji a kené hônijnji. Kwôni a kaaré yê tijaďor sa cébriŋ a sa pôn ba? Laba kwôni a kaaré yê tôgôre sa gaara a sa pôn ken gel ba? ¹⁷ Gurô wo lêri ba yêri lêre men, kwo ďaŋi ba yêri ďaŋ men. ¹⁸ Gurô wo dôri a yê kwo habijn né men, kwo habijn a yê kwo dôri ré a men. ¹⁹ Gurô wo yôŋ yôŋ wo yêri habijn ba, bay a dêri jerê ulê bô tare a. ²⁰ Na hen iyôŋ a kené hônijn bay kibi Emen kaŋ bay benare bay ka hen sa kibi jé lêreji a hen.»

*Kwôlê wo kôljin ba bi ariri lijn a men
(Lk 13: 25-27)*

²¹ «Biŋé ka uwôgeren «Kelma, Kelma» hen a sé bô *emê iyére to derômaran a kêm né niŋba, na ka li bô geyé wo Iban wo derômaran a hen a sé bô a dî. ²² Ôbi a Wulê wojn jerê kwôlê a na, biŋé kwône a kelê iyôŋ ba: «Kelma, na nini dôriŋ biŋé kwôlo Emen naŋ henem ré ba? Na nini dage tunu to habijn sa biŋé ka pôni a naŋ henem ré ba? Men, na nini li giŋê wo gay gay hen naŋ henem a men ré ba?» ²³ Menba, na sa kôlji iyôŋ ba: «Erêŋge yerŋ, en henêŋge ré men, tun kôba na kurijn sarŋge a dê iyôŋ ré kwôy a men, wôsa na kena bay lê têriŋ.» »

*Iyére to ðijn sa keram a men, to ðijn sa hal a men
(Lk 6: 47-49)*

²⁴ «Na ôbi á, kwôni wo ré toy kwôlê wo en kôl hen aɲ lij ariri a men na, yi mega ôbi ré erem kwôlê wô ðé tô iyére tori sa keram a iyôɲ. ²⁵ Emen uwôɲge aɲ kam bôy tô iyére hende to hen a men, kal ge naɲ néri sa iyére hende to hen a men, nijba, hende kuriɲ né wôsa tôre ðijn na sa keram a. ²⁶ Nijba, kwo toy kwôlê wo en dô hen aɲ lij ariri ré na, yi mega kubera wo ði tô iyére tori sa hal a iyôɲ. ²⁷ Emen uwôɲge aɲ kam bôy tôre a men, kal ge naɲ néri a men menba, hende tij kerôm kerôm wôsa tôre na ðijn na sa hal a.»

Jésu dô kwôlê gasijnare

²⁸ Kirijna Jésu gel kwôlê bi wo hen iyôɲ kô nij na, kwônê ðijné ka mô ya hen tiniji ge kay sa derê kwôlê wori bi wo hen ²⁹ wôsa ôbi dô na mega *bay derê tô tôô to Emen dôðriɲ hen iyôɲ né.

8

*Jésu dô terbare yi gawra
(Mk 1: 40-45, Lk 5: 12-16)*

¹ Jésu herbo sa keram a menba, kwônê ðijné ô tôri a. ² Menba, ôbi terbare wo pôni ô ligiri a aɲ jubu gubari tumôri a aɲ kôli iyôɲ ba: «Kelma, hena jeré gey ba já beraren.» ³ Jésu jé kôbri hebiɲni aɲ kôl iyôɲ ba: «Ew, en gey bi terbare tom hende to hen ré dôriɲ sam a.»

Menba, kirij ba ka hen na, terbare ðegin yi gawra bi wo hen a aɲ. ⁴ Menba, Jésu kôli iyôɲ ba: «Kôliɲ kwôni kwôli berarê wom bi wo hen né pa pa nijba, ju ô geliɲ ôbi bê kwôbe yem aɲ ju li sarga naɲ tôô to *Moyis na ay hen aɲ bi bay ré gel wo jeré na kwo séli tumô Emen a.»

*Jésu berare mana wo dami wo asgarɲê ka Rôm
(Lk 7: 1-10)*

⁵ Kirijna ka Jésusu biɲi Kapêrnayôm, menba, dami wo asgarɲê ka Rôm era ligiri a ⁶ aɲ uwôli kôl iyôɲ ba: «Kelma, mana wuɲê ômɲare merayri aɲ yiri liri damaɲ yi sa kalaɲ a ira yaɲ ya.» ⁷ Menba, Jésusu kôli iyôɲ ba: «Na erê berarêri hen ya.» ⁸ Menba, ôbi sa asgarɲê bi wo hen kôli iyôɲ ba: «En nê̄m wo jeré ô sé bô iyére tiɲê a ré, ay tôm mera, menba, mana wuɲê bi wo hen a berarê seɲge. ⁹ Nôbi kôba bay san ya men, ena ôbi sa asgarɲê ka ba hen men, aɲ hena ené kôliɲ kwo pôni iyôɲ ba: «Ô» ba, ôbi ô men, hena ené kôli «Era» ba, ôbi era men, en kôliɲ lema wuɲê li aɲga na ba, ôbi li men, li ka hen ba, ôbi li a men.»

¹⁰ Kirijna Jésusu toy kwôlo dami wo asgarɲê bi wo hen kôli hen iyôɲ menba, dê sari aɲ ôbi kôliɲ biɲé ka mééri ta hen iyôɲ ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelêɲge hen, kirijna ka en môriɲ môriɲ na, en uwôɲ kwôni wo ayê bô̄ wori yi môɲ kwo gawra wo na ba naɲ. ¹¹ Na tu kwôlê a ené ena kelêɲge hen, biɲé a hena si tô emen men, si kini kurijnaɲ tare a men a daɲji naɲ si *Abraham, Isak naɲ Jakwôb kibi gwoy emê a bô *emê iyére to derômaran a a. ¹² Menba, ka emê iyére to derômaran a na toji ca hen na, bay a biji cêgi haba a aɲ kirijna ka hendi a, kirijna bay ka hen na, bay a sômnê men, a emê kaɲniji mêêrê mêêrê a men.»

¹³ Menba, Jésusu kôliɲ ôbi sa asgarɲê bi wo hen iyôɲ ba: «Ô iɲ wôsa aɲga ju bi bôm sara hen na, bay liɲ bem niɲ.» Kirijna bay ka Jésusu kôliɲ gawra bi wo hen kwôlê hen iyôɲ menba, ôbi merayê bi wo hen berare yaɲ men.

*Jésu berare bay ômɲare ka gay gay
(Mk 1: 29-34, Lk 4: 38-41)*

¹⁴ Menba, Jésusu ô iyé Piyêr a menba, uwôɲ mari Piyêr kal dere aɲ yere lere yi sa kalaɲ a. ¹⁵ Ôbi hebe kôbre menba,

hende berare aṅ hena li aṅgaṅ emê biji. ¹⁶ Kirija tare kurija nija menba, bay eraṅ naṅ ðijé ka tunu to habija gelija tirji gusija, menba, Jésu dage tunu hende to hen sarji a aṅ naṅ kwôlo si kibri a men, berare bay ôṃṃare kêm a men. ¹⁷ Ôbi li hen iyôṅ bi ré bija naṅ kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kôl iyôṅ ba: «Ôbi tô merayê wona men, ôṃṃare to lêna hen kôba ôbi tô yerna a aṅ a men hen.»

Bijé ka gey yé bay tô Jésu

(Lk 9: 57-62)

¹⁸ Jésu bô wo kwônê ðijé mééri ta, menba, ôbi ay tôri bija bay tôri bi ciré ðay tera cér wo dami hen. ¹⁹ Menba, ôbi lê magtubu wo pôni uso ligiri a aṅ engereri iyôṅ ba: «*Rabi, kirija ka yôṅ yôṅ ka já erê ya hen na, na erê tôm a.» ²⁰ Menba, Jésu kôli iyôṅ ba: «Henjê naṅ iyomniji men, ciré naṅ gwonérji a men, nijba, nôbi *Kema Gawra ba kirija ka a dôbija san ya ba naṅ.» ²¹ Menba, gawra wo pôni perê bay tôri a kôli iyôṅ ba: «Kelma, ði jan, ðén na erê emé iban dem.» ²² Menba, Jésu uwôli sara iyôṅ ba: «Era tón a na, aṅ ju ði ðijé ka yi môṅ temare iyôṅ hen bi em megare temare.»

Jésu jôrija kal wo dami geré

(Mk 4: 35-41, Lk 8: 22-25)

²³ Jésu ðay bô bato a naṅ bay tôri. ²⁴ Menba, kebrena wo nana kôl na na, kal wo dami ge sa cér aṅ li wo mêw di kam bêêrê bô bato menba, Jésu yija kum ta men. ²⁵ Bay tôri enji aṅ kôli iyôṅ ba: «Kelma, gôlija naṅ ni men réba naa mênija.» ²⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyôṅ ba: «Wô mi a kené hare hen iyôṅ ba? Wô mi a kené bi bônge sa Emen a ré ba?» Menba, ôbi hena ône kal naṅ kam menba, kirija iyer iyêêr. ²⁷ Gawrê ka mô bô bato hen na, tiniji ge kay aṅ

bay kôl perêrji a iyôn ba: «Gawra wo na ba, na kwo iyengi a kal naɲ cér kôba ré biri kwôlê hen ba?»

Jésu berare ðijné ka wôô ka tunu to habijn yi bôrji a hen
(Mk 5: 1-20, Lk 8: 26-39)

²⁸ Kirijna Jésus era sa bijn cêgi cér wo Galilé bô emê wo Gadarénijnê a menba, ðijné wôô ka tunu to habijn kurijn sarji a soji si sa kamɲê aɲ eraji ligiri a. Bay li aɲga li harê aɲ kwôni nê m ayê geré wo bay môrijn ya hen né.

²⁹ Menba, kirijn bay ka hen na, bay karê kula kôl iyôn ba: «Ju gey na mi yirni a jôbi woɲ Kema Emen, ju era na wô geléni gusijn pa dema wulê woni ré nê m tô ba?»

³⁰ Kirijn bay ka hen na, gwôsijnô ka pôni dɛubu kwa cér a sêd wolé ô m are. ³¹ Menba, tunu to habijn hende to hen kôlijn Jésus iyôn ba: «Nini uwôlem dagêni bi a bô gwôsijnô ka dêbe hen a dî.» ³² Jésus kôlji ré ô menba, tunu hende to hen si bô ðijné bay ka wôô hen a aɲ ôrji siji bô gwôsijnô aɲ li wo bay yêseraji ta sa keram a herijnji bô kam a ma kêm.

³³ Menba, bay gemé gwôsijnô bay ka hen gerji ô kôlijn ðijné derô ira kwôli are bay ka ré li are hen men, aɲga ré sa sa ðijné ka wôô ka tunu to habijn yi bôrji a hen men.

³⁴ Menba, bay sooro ciré sa upéri aɲ kirijna bay uwôjni nijn menba, bay kôli ré si erêɲ bô emê woji a.

9

Jésu berare ôbi merayê
(Mk 2: 1-12, Lk 5: 17-26)

¹ Jésus dɛay bato ô tera sa iyére tori a. ² Menba, bay eraɲ naɲ ôbi merayê wo yi sa jaare a, kirijna ôbi gel ayê bôô woji bi wo hen iyôn menba, ôbi kôlijn ôbi merayê bi wo hen iyôn ba: «Baa kam, melaɲnen, têrijn tom dôrijn sam a.»

³ Menba, bay derê tô tô to Emen kôl bôrji a kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen tiiré na Emen hen.»

⁴ Jésu hôn ermé woji aɲ kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené erem kwôlê wo habij hen iyôn ba? ⁵ Kelê iyôn ba: «Têrij tom dôrij sam a» a derê kelê lew, laba kelê: «Hena ta ju ô» a derê kelê lew ɗi ba? ⁶ Haw hen ka henê mega wo nôbi *Kema Gawra ené ôrij naɲ néé sa terare a na wô dôrij têrij sa ɓijé.»

Menba, ôbi kôlij ôbi merayê na iyôn ba: «En kôlem, hena ta ay jaare tom ôrij ij.»

⁷ Menba, ôbi hena ta aɲ ay jaare tori ôrij ij. ⁸ Kirijna kwônê ɓijé gel hen iyôn menba, harê liji aɲ bay ay kibi Emen woɲ ôbi bij ɓijé néé hen.

Jésu uwôge Matiyé

(Mk 2: 13-17, Lk 5: 27-32)

⁹ Jésu ô aɲ kirij bay ka hen menba, ôbi gel gawra wo pônî wo bay uwôgeri Matiyé mô kini engé wôgê. Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Era tòn a.» Menba, kirij bay ka hen ôbi hena ô tôri a.

¹⁰ Jésu ôm are iyé Matiyé a menba, kwônê ɓijé kaɲ *bay engé wôgê naɲ bay lêre aɲga habij men era sa ôm are naɲ Jésu naɲ bay tôri. ¹¹ Parisijêjê gel hen iyôn menba, bay kôlij bay tôri iyôn ba: «Wô mi a *Rabi woɲge ré ôm are naɲ bay engé wôgê men, bay lê habré a men hen iyôn ba?» ¹² Kirijna Jésu toy hen iyôn menba, ôbi kôlji waɲ a ta kôl iyôn ba: «Na ɓijé ka berari a geyé dôktôr ré, nijba, na bay ômjare a geyri ɗi. ¹³ Erênge ken hô ô tô kwôlo bay na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «En gey na wo kené bô tu ɲa to megêrɲge ɗiba na bê kwôbe wo naɲ lari hen né.» Wôsa nôbi kôba en era sa terare a na wô uwôgê ɓijé ka dôrjê ré, nijba, en era na wô uwôgê bay lê têrij ɗi.»

*Jésu kôl kwôlo gengijɲ sa jerê yi sa emê a
(Mk 2: 18-22, Lk 5: 33-39)*

¹⁴ Bay tô Ja ôbi lê batêm era ligi Jésus a aɲ engereri iyôɲ ba: «Wô mi a nibay naɲ Parisijêɲê niné jôrijɲ bôrni kurôɲ kwôy kwôy menba, bay tôm jôbi ba li hen iyôɲ né wô mi ba?» ¹⁵ Menba, Jésus uwôlji sara iyôɲ ba: «Bijé ka era kini kurô hen ka bé bi bay ré jôrijɲ bôrji kurôɲ kirijɲa ôbi iyéy kurô ba ya naɲ ci tô hen ba? Eɲ eɲ, wulê wo bay a derê ôbi kurô perêrji a aɲ hen na, na wulê bi wo hen a bay ré jôrijɲ bôrji kurôɲ tô. ¹⁶ Kwôni a ulê tu bargay ka ôli naɲ ka kôrbi ré wôsa ka kôrbi bay ka hen a yêgerê ka ôli hen tumô tumô. ¹⁷ Kwôni a bê care to kôrbi bô gwolé woɲ arijɲ wo ôli a ré, wôsa ôbi a kariɲ aɲ care hende to hen a uwôsijɲ, wôsa care to né haw ba bijɲ na bô gwolé arijɲ wo kôrbi a men, hen dema care men, gwolé men, ré merê sem.»

*Môni dami wo Jubɲê, naɲ iyore to hebe bargay ka Jésus
hen*

(Mk 5: 21-43, Lk 8: 40-56)

¹⁸ Kirijɲa Jésus kôlji kwôlê bi wo hen ba ya tô menba, dami wo Jubɲê wo pôni era sa jubu gubari tumôri a aɲ kôli iyôɲ ba: «Môɲnen ma haw hen, era ju ô ulê kôm a sara bi bér ben men.» ¹⁹ Menba, Jésus naɲ bay tôri henaji ôrji tôri a. ²⁰ Iyore to pôni to kwôbe ô yere a li elê môj kibi wôô hen era si cêgeri aɲ hebe kibi bargay kari. ²¹ Hende erem bôre a iyôɲ ba: «Hena ené hebe bargay kari mera kôba na berarê senge.» ²² Jésus bare gele aɲ kôle iyôɲ ba: «Baa karê yêren, ayê bôô woré gôlijɲ naɲ mu.» Kirijɲ bay ka hen na, hende berare. ²³ Kirijɲa Jésus bijɲ iyé dami wo Jubɲê bi wo hen a menba, ôbi gel bay iberé are men, bay karê kula a men. ²⁴ Menba, ôbi kôlijɲ bijé iyôɲ ba: «Sénge nô, wôsa mône hende to hen yi na kum d̄iba ma ré.» Menba, bay ayrêri. ²⁵ Kirijɲa bay si nô kêɲ nijɲ menba, ôbi si bô ira

ap̄ ßu kôbi mône hende to hen ta menba, hende hena ta.
²⁶ Ap̄ kwôli béré wo ôbi bér mône hende to hen ôm gôre
 tô emê iyére hende to hen kê.

Jésu bi bay tu tij̄ gel kirij̄

²⁷ Kirij̄na Jésus d̄a erê ta nij̄ menba, bay tu tij̄ ka p̄ni
 wôô tô gura ôrij̄n tôri a kôl iyôŋ ba: «*Kun̄ga kelma Dabid,
 bô tu ña toni men.» ²⁸ Kirij̄na Jésus sa bij̄n iyére menba, bay
 tu tij̄ bay ka hen era ligiri a menba, ôbi engeriji iyôŋ ba:
 «Ken hôn wo ené nê mê lê are bay ka hen ba?» Menba,
 bay hô kôli iyôŋ ba: «Ju nê mê lê Kelma.» ²⁹ Menba, Jésus
 hebe tirji ap̄ kôlji iyôŋ ba: «Bi are bay ka hen lij̄n béŋge
 wô bôŋge bi wo ken bi san a hen.» ³⁰ Kirij̄n bay ka hen na,
 bay gel kirij̄n sél daŋ daŋ. Menba, Jésus ßan̄ji kôl iyôŋ ba:
 «Bi kwôni p̄n iyôŋ kôba toy kwôli ré pa pa.» ³¹ Nij̄n na,
 kirij̄na bay ô nij̄n menba, bay kôl kwôli Jésus gôrij̄n tô iyére
 kê mera.

Jésu bi gawra wo tunu to habij̄n jôri iyêlê hen iyêl kwôlê

³² Kirij̄na Jésus naŋ bay tôri ca erê ta nij̄n menba, bay
 eraŋ naŋ gawra wo tunu to habij̄n jôôri iyêl kwôlê hen sa
 biri. ³³ Jésus dage tunu to habij̄n hende to hen ap̄ menba,
 gawra bi wo hen iyêl men. Menba, kwônê ßij̄né ka d̄ebu
 ya hen na, d̄ê sarji ap̄ bay kôl iyôŋ ba: «Nini gel ani kani
 ka hen iyôŋgi sa p̄n sa iyé *Israyêl a ré kwôy.» ³⁴ Menba,
 Parisij̄nêné kôl iyôŋ ba: «Na naŋ néé wo kelma woŋ ôbi sa
 tunu to habij̄n hende to hen a ôbi ré dagij̄n tunu to habij̄n
 hende to hen hen.»

Jésu bô tu ña to ßij̄né

³⁵ Jésus ô naŋ sa iyére iyére to damné a men, to d̄ê d̄ê a a
 men gelij̄n ßij̄né are bô *iyéy daŋare a men, uwôlij̄n béré
 Kwôlo Dôri wo gengij̄n sa *emê iyére to derômaraj̄ a men,
 berarij̄n bay ôm̄are to gay gay men, bay lôrê ka gay gay a
 men. ³⁶ Kirij̄na Jésus gel kwônê ßij̄né ka era ligiri a hen iyôŋ

menba, tirji liri ɲa wôsa bay yi môɲ gamgê ka ôbi abêrji naɲ iyôn. ³⁷ Menba, ôbi kôliɲ bay tôri gwoyoy kwôlê kôl iyôn ba: «Kaw kaɲ walê mê gaɲ niɲba, bay walêrji dê. ³⁸ Uwôliɲge ôbi iyéy kaw na bi jéɲ naɲ ðiɲé bô kaw kari a.»

10

Bay tô Jésu ka môj kibi wôô hen

(Mk 3: 13-19, Lk 6: 12-16)

¹ Jésu uwôge bay tôri ka môj kibi wôô hen, aɲ biji néé bi bay ré dagiɲ tunu to habiɲ men, ré berariɲ bay ômɲare to gay gay hen naɲ bay merayê ka gay gay a men. ² Hini bay tôri bay ka môj kibi wôô hen a na: Simô wo bay uwôgeri Piyêr hen naɲ yêni André men, si *Jak naɲ yêni Ja kaɲ kam Jébédé hen men. ³ Pilip men Bartélémi men, Tomas men Matiyé woɲ *ôbi enyé wôgê hen men, Jak woɲ kema Alpe hen men, Tadé men, ⁴ Simô woɲ kema iyére hen men, Judas Iskariyôt woɲ ôbi desé Jésu hen a men.

Jésu jé bay tôri ka môj kibi wôô hen

(Mk 6: 5-13, Lk 9: 1-6)

⁵ Jésu jé bay tôri bay ka môj kibi wôô hen aɲ halji kôl iyôn ba: «Erêɲge sa iyé ðiɲé ka na Jubɲê ré hen ré men, ken ô sa iyé Samari a ré a men, ⁶ niɲba, ken ô kebê gamgê ka ge kay ka na kam *Israyêl hen pa dem. ⁷ Erê wo ka erê hen na, ken kôliɲ ðiɲé wo *emê iyére to derômaraj a ré ba ða niɲ. ⁸ Men, ken berare bay ômɲare to gay gay hen men, ken bér ka ma men, ken dô *terbare yi ðiɲé a men, ken dage tunu to habiɲ bô ðiɲé a a men. Mega wo ken uwôɲ seɲge hen na, kenbay kôba ken bi seɲge hen iyôn men. ⁹ Erê wo ka erê hen na, ayêɲge lôr ley gursu tôni ley bô magela woɲge a ré men, ¹⁰ ken ay magela woɲ kergare kôbreɲge a ré men, bargay kaɲ kabrêɲge wôô

wô ré men, ken tôte garbê ré men, ken pô kwoore wôni ré a men wôsa kwôni wo li jé ba a ɲɲé ari emêri. ¹¹ Hena kené bɲɲ sa iyére to damné ley sa kam iyére a ley na, ken engere kwôni wo a nê mê ɓerénge yiri a ya ba ken mô ya hende to hen kwôy wo ken ôriɲ ta. ¹² Men, kirɲna kena sé bô iyé kwôni bi wo hen a na, ken liri dosé pa dem. ¹³ A hena ɓɲɲé ka bô iyére hende to hen ré nê mê ɓerénge yirji a ba, bi bô jalê wɔnge ba naɲ ci, a hena bay ré nê mê ɓerénge yirji a ré ba, bi bô jalê wɔnge a hera ɲɲénge. ¹⁴ A hena bay ré ɓerénge yirji a ré men, bay toy kwôlê wɔnge ré a men aɲna kené kena sé sa iyére hende to hen aɲ na, ken gage beni têrɲge aɲ dema kené ô ta tô. ¹⁵ Na tu kwôlê a ené kelénge hen: Wulê wo bay a sa jerê kwôlê sa ɓɲɲé a hen na, sa iyé *Sodôm naɲ *Gwomôr kôba are a sa liji lôg sôɲ.»

Kwôli gusɲ to bay a gelɲ bay ayê bôô

(Mk 13: 9-13, Lk 21: 12-17)

¹⁶ «Toyénge, en jénge môɲ gamgê iyôn perê heɲɲê a, iyôn ba ken melên môɲ kalaw iyôn men, ken ô lôm lôm mega derare iyôn a men. ¹⁷ Henênge bôrɲge a wo ɓɲɲé ré ôriɲ naɲ ken tumô bay jerê kwôlê men, bay a yêmnênge bô *iyéy daɲare toji a a men.»

¹⁸ «Men, bay a ôriɲ naɲ ken tumô bay emê iyére a men, tumô kilmé a a men hen iyôn wô keben nôbi aɲ bi Jubɲê naɲ ɓɲɲé ka na Jubɲê ré hen ré toyɲ béré Kwôlê Dôri kebrenge a a men. ¹⁹ Kirɲna bay ôriɲ naɲ ken kini jerê kwôlê a na, ken sun wô gwosoy kwôlo ma kené sa kelê ré men, wô kwôlo ma kené sa kelê ré a men wôsa kwôlo ka kelê hen na, na Tunu a béngge kirɲ bay ka ken ɗɓɓɲ hen a men seɲge. ²⁰ Wôsa kwôlê bi wo hen na, na kenbay a kelêri ré niɲba, na Tini lbarenge a béngge a kené kelê hen. ²¹ Gawra a desé sa yêni a bi bay ré diri men, iba kema a liɲ kemari hen iyôn hende to hen men, kamrê kôba a perê

sa balêrji bi bay ré dirji a men, ²² bijné kêm a kajênge yôd wô kibi henen nijba, kwôni wo ßu bôri iyêre kwôy derijn kibi ba, ôbi a gelê. ²³ A hena bay ré gelênge gusijn sa iyére tôni a ley ba ken ge sa to ðangi a. Na tu kwôlé a ené kelênge hen ka gerê tô iyé Israyêl kêm né tô a men, menba, nôbi *Kema Gawra na bulo hera men. ²⁴ Ôbi dôyrê are na, gôlij sa dami wori ré men, paja gôlij sa kelmari ré a men. ²⁵ Ôbi dôyrê are yi môjn dami wori iyôn men, paja yi môjn kelmari iyôn a men. Hena bay na ré uwôge ôbi iyérenge *Béyêljébul ba kenbay dema bay ré kelê kené na ka Béyêljébul ré ba?»

*Kemna*nge gawra ré nijba, ken kemna Emen ði
(Lk 12: 2-9)

²⁶ «Kemna nge gawrê ré, wôsa ani ka uwôbe ka ba gelijn ba na men, ka bô kwôni a ka a ba hônijn ba na a men. ²⁷ Iyôn ba, kwôlo en kelênge bô dilemne ba, ken kôl tu tare a waŋ a ta men, kwo bay kelênge na gwôsijnare hen na, ken ðay ta sa ira dema kené uwôlij béréri. ²⁸ Hari nge ka a deré kurôngi yer nge mera ðiba a nê mê deré tununge ré hen né nijba, ken hari kwo a bê kurôngi yer nge na tununge bô tare tojn *gêhên a hen ði. ²⁹ Bay ðaj diya wôd dema ré na tu selé pôn tô hen ba, ken gel ré ba? Nijba, diya bi wo hen kwo pôn nêŋ wo a ma aŋ bi Ibare nge Emen ré hôn né ba na. ³⁰ Kenbay ba, gusuri sar nge kôba Emen ðênse. ³¹ Iyôn ba, ken hare ré wôsa ken dami tu Emen gôlij diya bi wo kwône hen. ³² Hena kwôni ré kôl waŋ ta tu bijné ðiré na kujê na, nôbi kôba na sa kelê waŋ ta tu Iban wo derômaraj a ôbi ré na kujê men. ³³ A hena kwôni ré uwôser tu bijné ðiré hônén ré na, nôbi kôba na sa uwôserê tu Iban wo derômaraj a ené hônén ré men.»

*En hôn en era*n na bô jalê ré nijba, na na yebere ði
(Lk 12: 51-53, Lk 14: 26-27)

³⁴ «Ma ka kelê yaŋ ba ené era sa terare a na na naŋ bô jalê, en eraŋ na naŋ yebere to dami dî. ³⁵ En era bi kariŋare ré yi perê gawra naŋ ibari men, perê iyore a naŋ yore men, perê môni iyore a naŋ maare a men. ³⁶ Men, bay bayi gawra ba na ðijé ka bô iyére tori a dî men. ³⁷ Hena kwôni ré gey ibari naŋ yori gôlen nôbi ba ôbi na kuŋê ré tô men, hena kwôni ré gey kemari réba môŋni gôlen nôbi ba ôbi na kuŋê ré tô a men. ³⁸ Hena kwôni ré ay gurô tagelê wori kôbijn tôn né ba, na kuŋê ré tô a men. ³⁹ Ôbi a, kwôni wo ré gem yiri ba, kay na yiri men, kwo kay yiri wô san ba gem na yiri hen men.»

*Kwo ðeréŋge yiri a ba, ðuren na nôbi yiri a hen men
(Mk 9: 41)*

⁴⁰ «Kwôni wo ðeréŋge yiri ba, ðuren na nôbi yiri hen men, kwo ðuren nôbi yiri a ba, ðu na kwo joon hen yiri a hen a men. ⁴¹ Hena kwôni ré ðu *ôbi kibi Emen wôni yiri wô wo ôbi ré na ôbi kibi Emen na, ôbi a uŋé sa kôbi wo gengijn sa ôbi kibi Emen men, kwo ðu gawra woŋ ôbi lê aŋgaŋ derôre yiri a wô wo ôbi ré na ôbi lê aŋgaŋ derôre na, a uŋé sa kôbi wo gengijn sa lê aŋgaŋ derôre a men. ⁴² Na tu kwôlê a ené kelêŋge hen, hena kwôni ré ay kam ka jali bô môni gwore a bijn kwo dê wo perê megêri a hen wô wo ôbi ré na ôbi tôn na, ôbi a ba uŋé sa kôbri ré.»

11

¹ Kirijna Jésu hal bay tôri ka môj kibi wôô hen kô nijn menba, ôbi ô naŋ sa iyére iyére wô geléji kwôlê men, derêji Kwôlo Dôri a men.

*Kwôlo gengijn sa Ja men, kwôli kelêri a men
(Lk 7: 18-35)*

² Kirijna Ja yijn dangay a menba, toy kwôli aŋga Jésu Krist ré li hen menba, ôbi jé bay tôri ré ô engeréri iyôŋ ba:

³ «Jôbi a na kwo a era hen bi laba kwo nini mô gemni hen ba ya tô dî ba?»

⁴ Menba, Jésu kôlji iyôŋ ba: «Herêŋge ken ô kôlji Ja kwôli anŋa ken toy men, ka ken gel men hen. ⁵ Wôsa bay tu tiŋ gel kiriji men, bay moré ô ta dô men, bay *terbare berare men, meŋŋê toy kwôlê men, ðijé ka ma béér men, béré Kwôlo Dôri uwôliŋ biŋ bay nimré a men. ⁶ Yi deré yi wô sa kwôni wo dî ayê bôô wori aŋ né wô san.»

⁷ Kirijna bay tô Ja ôrji ta niŋ menba, Jésu kôliŋ ðijé kwôli iyôŋ ba: «Na ken ô gelé na mi derô gwôlê hen ba? Gusura wo kal yebageri hen ba? ⁸ A ken ô gelé na mi pôn dî ba? Ken ô gelé na gawra wo tôbe bargay ka dôri hen ba? Wôsa ðijé ka tôbe bargay ka dôri dôri hen na, mô na bô iyé kilmé a dî. ⁹ A niŋba, na mi a kené ô gelé dî ba? Ken ô gelé na *ôbi kibi Emen wôni ba? Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, na ôbi kibi Emen bi, aŋ ôbi gôliŋ ôbi kibi Emen aŋ sôŋ. ¹⁰ Wôsa bay na kôl kwôli Ja ôbi jé bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: «Toy, en jé mana wuŋê tumôm a bi ré ŋanê geré wom.» ¹¹ Na tu kwôlê a ené kelêŋge hen. En kelêŋge perê gawrê ka yébé a yêji hen na, en gel kwôni wo a damŋê môŋ Ja ôbi lê batêm iyôŋ ba naŋ, niŋba, kwo bay bôri môŋ ani ré iyôŋ bô *emê iyére to derômaran a hen na, na kwo dami dêri. ¹² Ayiji tôri sa Ja ôbi lê batêm a kwôy saŋ kemnêŋ na, emê iyére to derômaran a na bay lere ðégerem menba, na bay lere ðégerem bay ka hen a ayê ciré liŋ toji. ¹³ Wôsa kwôlo gengiji sa emê iyére hende to hen na, tôô to *Moyis naŋ bay kibi Emen na kôl kwôle kwôy saŋ sa Ja ôbi lê batêm a. ¹⁴ Hena kené gey henê wo ré na tiri ba, ôbi a na *Eli wo bay na kôl ré sa hen. ¹⁵ Kwôni wo mari ya aŋa ré gey toyé kwôlê bi wo hen ba bi toy.

¹⁶ Kenbay gawrê ka kemnêñ hen na ayêñge gengiñ nañ kamrê ka mô tu wolé uwôgeriñ megêrji kañ ta kôl iyôñ ba: ¹⁷«Nini ibénge tégê menba, ken wôd sara ré men, nini kebe kurôñ temare dôd kôba ken sôm ré a men.» ¹⁸ Wôsa kirijna Ja ôbi lê batêm sañ na ôbi ôm mapa ré men, yi care ré a men, menba, bay kôl iyôñ ba: «Tunu to habiñ yi bôri a.» ¹⁹ Nôbi *Kema Gawra en sa añ ôm men, yi men, menba, ken kôl iyôñ ba: «Gelêñge ôbi lamê nañ ôbi kwoyé wo na, ôbi na melañ *bay enjé wôgê nañ bay têriñ a men.» Nijba, jé lê woñ derôre na, gel tu melênê wo Emen.»

*Kwôlo Jésus kôliñ sa iyére to kañ bê bôre sari a
(Lk 10: 13-15)*

²⁰ Na ôbi á, Jésus ré nay ðijné ka sa iyére to ôbi na liñ kwônê geñê wori ya hen wôsa bay ði tô têriñ toji ba ré. ²¹ «Ayi, ðijné ka Kworajin, bô emê yi wô sarñge! Ayi, ðijné ka Bêtsayda bô emê yi wô sarñge! Hena añañ giñê ka liñ sa iyére tonje a hen na, henañ né liñ na Tir a ley Sidôn a ley na, na ca yeñ a bay henañ né haarê bargay ka yêgeriñ men, loberé bunu yirji a a men bi ciré gelé wo ciré bul cêgeriji biñ têriñ toji niñ. ²² Na ôbi á, ené kelêñge hen, Wulê wo bay a jôriñ kwôlê sa ðijné a hen na, si Tir nañ Sidôn kwôlê a jôriñ sarji a lôg gôliñ kwoñge. ²³ A mini Kapêrnayôm, mu kôl bay ré ayêrê kwôy ôriñ ta derômarañ a ba? Ma herbé kwôy ðogé iyom temare a ka na kirijna ka habiñ hen. Wôsa geñê wo na liñ perêñge a hen hena henañ ré liñ na perê ðijné ka Sodôm a na, bay henañ né ba ya tô. ²⁴ Ôbi a, ené kelêñge wañ ta, Wulê wo bay a jerê kwôlê sa ðijné a hen na, kwoñge a ðê kwo Sodôm añ tô.»

*Eranje legen a bi ken sa dô bul
(Lk 10: 21-22)*

²⁵ Kirijɪ bay ka hen na, Jésu ay tô iyêlê kôl iyôn ba: «En ay kem Iban Kelma wo derômarɪn a naɪ kwo sa terare a na, wôsa ju uwôbɪɪ bay tu melênê naɪ bay tu jôriɪn are bay ka hen aɪ ju yêge sarji gelɪɪ bɪɪné ka bay bôrji mega ani ré hen dɪ. ²⁶ Na iyôn a Iban na jeré genge naɪ bô derê wom.»

²⁷ «Iban bèn are kêm kôben a, kwôni wo hôn Kema ba naɪ, na Ibari pôn dô men, kwôni wo hôn Iban ba, naɪ niɪba, na nôbi Kemari pôn nêɪ haɪnê men, ka en yêge sari nô biji hen a men mera. ²⁸ Eraɲge legen a kenbay kêm ka ken pô aɲga néy aɪ merênêɲge hen na sa enɲé sarɲge a aɪ ken dô bul. ²⁹ Ulêɲge jug wuɲê tôɲge a men, ken toy halê wuɲê a men, wôsa ena gawra wo kalêren jal men, en dôbe san a men, aɪ ka uɲé kini derê bul woɲge. ³⁰ Wôsa jug wuɲê na kwo ayêri ôm né men, ari perê kaɲê kôba gwa a men.»

12

Jésu a na ôbi sa merê ta

(Mk 2: 23-28, Lk 6: 1-5)

¹ Sem cêgê menba, Jésu naɪ bay tôri ôri si bô yagê kaw bay uwôgeji blé hen naɪ *sa merê ta, kurôn li bay tôri menba, bay pôy sa kaw bay ka hen wuray ôm. ² Kirijɪna Parisiɲêɲé gel hen iyôn menba, bay kôliɪ Jésu iyôn ba: «Wô mi a bay tôm ré li aɲga tôô to *Moyis jô lê naɪ sa merê ta a hen ba?» ³ Menba, Jésu kôliɪ iyôn ba: «Na ken dêɲse kwôli aɲga kelma Dabid na li kirijɪna kurôn na liɪ naɪ bɪɪné kari hen né ba? ⁴ Ôbi na si bô *iyéy Emen a, aɪ pô mapa wo bay tibɪɪ Emen wo na yi gengiɪ sarji ré hen. Mapa bi wo hen tôô tona na dɪ biɪ na bay bê kwôbe mera hen ômji. ⁵ Laba na ken dêɲse kwôlo tôô to Moyis na kôl iyôn ba: «Kwôni ré li jé naɪ sa sa merê ta ré hen

né ba?» Menba, bay bê kwôbe ka li jé woji bô iyéy Emen a naɲ sa sa merê ta hen ba kwôlê ɓu sarji ré men. ⁶ Nijba, en kelênge, aŋga gôlijɲ iyéy Emen hen na, yi na ya. ⁷ Hena ré kené hôn bô kwôlo lijɲ bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: «En gey na wo kené bô tu ɲa to megêrŋge ɗiba na bê kwôbe wo naɲ lari hen né.» Hen ba ré kené perê ɓijé ka kwôlê wôni ɓu sarji ré hen né. ⁸ Wôsa nôbi *Kema Gawra a na Kelma sa sa merê ta.»

Gawra wo kôbri ma
(Mk 3: 1-6, Lk 6: 6-11)

⁹ Kirijɲa Jésu ɗi kirijɲ bay ka hen aɲ ô aɲ menba, ô bô *iyéy ɗajɲare toji to pôni a. ¹⁰ Kirijɲ bay ka hen na, gawra wo pôni wo kôbri ma ɗebu ya men. Menba, Parisijêɲê engere Jésu iyôŋ ba: «Berarê kwôni sa merê ta a ba dô hari ba?» Bay engerereri hen iyôŋ bi ciré uwôli kwôlê sari a. ¹¹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôŋ ba: «I a perêrŋge a hen a demaŋne tori ré pôn aɲ kurijɲ bô iyom a sa merê ta aɲ ôbi a erê sa ô ayêre ta ré ba?» ¹² A hen ba, gawra gôlijɲ demaŋne ré ba? Iyôŋ ba lê derê sa merê ta a kôba tôô tona jôô lê ré men.» ¹³ Menba, Jésu kôlijɲ gawra bi wo hen iyôŋ ba: «Jé kôm.» Menba, ôbi ay kôbri ta aɲ kôbri bi wo hen hô berare môɲ megari hen iyôŋ hôrijɲ. ¹⁴ Menba, Parisijêɲê siji nô aɲ ô erméji kwôlê sa aŋga ciré lê aɲa ciré derijɲ Jésu.

Jésu na mana wo Emen dôri

¹⁵ Jésu hôn wo bay ré gey deréri menba, ôbi ɗi kirijɲ bay ka hen aɲ ô ta, menba, ɓijé kwône ô tôri a aɲ ôbi berare bay ôɲɲare kêm. ¹⁶ Menba, ôbi ɓaŋji dô bi bay ré li bi bay ré hôn wo ré na nôbi ré pa pa. ¹⁷ Aɲ bi kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl hen na, ariri ré lijɲ, ôbi na kôl iyôŋ ba:

¹⁸ «Emen kôl iyôŋ ba:

«Gelénge, na mana wujê wo en dôri bi a na men,
en piri men, wo yen dôren sari a men.

Na bé tunun a ba naɲ ði

aɲ ôbi a kelê kwôli lê aɲgaɲê kaɲ derôre biɲ tô yê ðijé
kêm men.

¹⁹ Ôbi a nàɲ nàɲ kwôni ré men, a ulê gura ré men,
kwôni a toyé tôri kaɲ ta tô geré ré men.

²⁰ Ôbi a biyé gusera wo laɲ niɲ hen né men,
a barê lampa to enge jêê hen né a men,
kwôy wo aɲgaɲ derôre a enɲiɲ kirijɲ.

²¹ Aɲ tô yê ðijé kêm a biɲ bôrji sari a.» »

Biɲé kôl Jésu ré na ôbi sa tunu to habijɲ

(Mk 3: 22-30, Lk 11: 14-23)

²² Kirijɲ bay ka hen na, bay eraɲ naɲ gawra wo tunu
to habijɲ yi bôri a aɲ liri ôbi gel kirijɲ né men, iyêl kwôlê
ré a men, menba, Jésu berari aɲ ôbi iyêl men, gel kirijɲ a
men. ²³ Biɲé kêm ka ðebu ya hen na, harê liji menba, bay
kôl iyôɲ ba: «Ôbi na *kuɲga kelma Dabid ré ba?» ²⁴ Kirijɲa
Parisijêɲê toy hen iyôɲ menba, bay kôl iyôɲ ba: «Jésu
dage tunu to habijɲ na naɲ néé wo *Béyêljébul woɲ ôbi
sa tunu to habijɲ hen.» ²⁵ Jésu hôn ermé woji kêm niɲ
menba, ôbi kôlji iyôɲ ba: «Hena ðijé ka bô emê iyére to
pôn a ré sêɲji ba, bô emê bi wo hen, a mênijɲ men, hena
ðijé ka sa iyére a pôn ley tô baliyare a ley a ré sêɲji ba
hende a yé sem né men. ²⁶ A hena Sidan ré dage yiri gaɲ
ba, emê iyére tori a soderijɲ, a hena ré na hen iyôɲ ba, emê
iyére tori a yé kwôy hare ba? ²⁷ A hena nôbi ené dage tunu
to habijɲ naɲ néé wo Béyêljébul ba, bay tôɲge kenbay ba,
dage tunu to habijɲ na naɲ néé wo i men ba? Na bi wo hen
a aɲga bay tôɲge bay ka hen li men hen a gelé wo kwôlê
woɲge ré tiri ré hen. ²⁸ A hena ré na naɲ néé wo Tini

Emen a ené dagijn tunu to habijn hende to hen ba, *emê iyére to Emen era kwôy upérge nij. ²⁹ Men, kwôni a lê iyeŋ a ré sé bô iyé ôbi néé a aŋ pôrijn aŋgari baa beréri harê tumô ba? Ôbi a harêri tumô pa dem aŋa ré dŋi yiri pôrijn aŋgari tô. ³⁰ Iyôŋ ba, kwôni wo na naŋ en ré ba na ôbi baren men, kwôni woŋ ôbi dayê sa are naŋ en ré ba na ôbi userérji men. ³¹ Na tôri bi wo hen a, ené kelêŋge, têrijn kêmen naŋ tiiré hare kêmen na, Emen a dé bôri jalê bay lêre a, nijba, kwôni wo tiiré Tunu toŋ hendi bô bôrê na, Emen a dé bôri jalê sari a ré kwôy. ³² Men, kwôni wo kôl kwôlo habijn gengijn san nôbi *Kema Gawra ba, Emen a dé bôri jalê sari a tô, nijba, kwo kôl kwôlo habijn gengijn sa Tunu toŋ hendi bô bôrê na, Emen a dé bôri jalê sari a haw hen ré men, tôre to cêgê ré a men.»

*Kwôli gengijn sa gurô naŋ yêri
(Lk 6: 43-45)*

³³ «Kirijn ka pôni a ba ken kôl gurô wo hen ré dô men, yêri ré dô a men. Men kwo pôni ken kôl gurô wo pôni ré habijn men, yêri ré habijn a men. Wôsa na yê gurô a lê a jeré hônij derêri naŋ habrêri. ³⁴ Kenbay ka ken yi môŋ jênêre iyôŋ men ken habijn tiri a men hen ka kelê Kwôlo Dôri na si iyeŋ ba? Wôsa na aŋga wôn bô gawra dema ré si kibri a hen tô. ³⁵ Gawra wo dôri sijn na naŋ aŋgari ka dôri men, kwo habijn kôba sijn na naŋ aŋga ka habijn men. ³⁶ Ôbi a, ené kelêŋge Wulê woŋ jerê kwôlê a na, kwôlê woŋ iyôŋ a tôŋ wo bŋjé na kilêre hen na, bay a derê tôri ta lêm lêm. ³⁷ Aŋ na kwôlo si kem a a bay ré dôrijn kwôlê sam a men, na kwo si kem a a bay ré burem a men.»

*Bay derê tô tôto Emen naŋ Parisijnêŋê engerijn Jêsu ré
li ari gelé biji ciré gelé
(Mk 8: 11-12, Lk 11: 29-32)*

³⁸ Bay derê tô tô to Emen ka pôni naɲ Parisijênê engerijɲ Jésu iyôɲ ba: «Kelma, nini gey bi jeré li aɲgaɲ gelé bi nijna gelé dema niné hônem.» ³⁹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôɲ ba: «Bijné kaɲ bay bô habré ka haw hen men, bay belé cêgeriji bijɲ Emen hen kôba kôl ciré gey gelé men dê? Ka baɲ na naɲ aɲgaɲ gelé ka *ôbi kibi Emen Jonas bi wo hen mera dîba ka gelé ka d̄angi kani ré kwôy. ⁴⁰ Môtɲ kwo Jonas na li sa subu yoyre men, sa subu tu tare a men bô kuyê a hen na, nôbi Kema Gawra kôba na lê sa subu yoyre men, sa subu tu tare a men bô kamɲê a hen iyôɲ men. ⁴¹ Sa jerê kwôlê a na, bijné ka Ninibé a ulêji kwôlê sa bijné bay ka haw hen wôsa bay dô tô têrijɲ lêrijɲ ta sa kibi béré wo Jonas uwôl a. Aɲ kwo na ba hô dê Jonas aɲ tô. ⁴² Men, Wulê woɲ jerê kwôlê a na, tôlômne to Séba a hena aɲ a ulê kwôlê sa gawré ka haw hen wôsa hende hena na kelaɲ aɲ era na wô toyé gwosoy kwôlê woɲ tu melênê wo Salomôn. Nijba, nà ná, kwôni wo gôlijɲ Salomôn aɲ hen kôba nà ya.»

Tunu to habijɲ hera bô gawra hôrijɲ
(Lk 11: 24-26)

⁴³ Jésu hô kôl iyôɲ ba: «Kirijna tunu to habijɲ séɲ bô kwôni a na, hende kayré derô gwôlê woge kirijɲ kaɲ derê bul, hena hende ré uwoɲ ré na, ⁴⁴ hende erem kôl iyôɲ ba: «Na herê kirijɲ ka na en soɲ ya hen gelé sôɲ.» Kirijna tunu hende to hen hera aɲa ré uwôɲ kirijɲ bay ka hen yi senge men, sél dô men, are kêɲ yi naɲ kiniji a men na, ⁴⁵ hende hô ô pera tunu to habijɲ to d̄angi jurgem to habijɲ dê aɲ sa jôgijɲ naɲ tu. Bay siji bô kirijɲ bay ka hen aɲ môrji ya aɲ gawra bi wo hen na, yiri habijɲ dê kwo tumô aɲ tô. Kwo bijné ka haw hen kôba a yé na hen iyôɲ hende to hen men.»

Balê Jésu kaɲ tiri

(Mk 3: 31-35, Lk 8: 19-21)

⁴⁶ Kirijna Jésu iyêl naɲ kwônê ðijé ba ya tô menba, yori naɲ yêneri saji ðebu nô hen aɲ gey bi ciré iyêlê naɲ ði. [⁴⁷ Menba, kwôni wo pôni kôli iyôɲ ba: «Ju toy, yom naɲ yênen ðibiji nô hen ya aɲ bay gey ciré iyêlê naɲ ju.»] ⁴⁸ Menba, Jésu hô kôlij gawra bi wo hen sara iyôɲ ba: «Na i a na yon men, na si i a na yênen men ba?» ⁴⁹ Menba, ôbi ay kôbri gel sa bay tôri a aɲ kôl iyôɲ ba: «Gel, na yon naɲ yênen a na. ⁵⁰ Wôsa i i wo li bô geyé wo Iban wo mô derômaraɲ a hen na, ôbi a na, yênen men, yêren men, yon a men hen.»

13

Gwosoy kwôlo gengiɲ sa ôbi wusé kaw

(Mk 4: 1-9, Lk 8: 4-8)

¹ Wulê wo ôbi kôlij kwôlê bi wo hen na, ôbi ji si bô ira aɲ ô merê kibi cér a. ² Kirij bay ka hen na, kwônê ðijé era sa daɲ ligiri a, aɲ li wo ôbi ðay mô bô bato a aɲ ðiji kibi cér a. ³ Menba, ôbi iyêlji kwôlê naɲ gwosore ðé, ðé gengiɲ sa are kwône kôl iyôɲ ba: «Gawra wo pôni si ô ðiré wusé kaw. ⁴ Kirijna ôbi wuse kaw kari bay ka hen bô yagê a menba, ka pôni sa herij bêngê geré menba, ciré sa gôl ôm ⁵ men, ka pôni herij kirij kaɲ jerew a menba, si dô hare nijba, terare to wurôbi to hanêre ré ôrij tôɲ ba naɲ. ⁶ Kirijna tare jôrij menba, bay hay lew wôsa terare to bay ré bij hanêre tôɲ ba naɲ. ⁷ Men, ka pôni herij perê gesem a menba, gesem bi wo hen yêrji duu. ⁸ Men, ka pôni herij terare to dôri a aɲ yê dô, sarji ka pôni yê arew men, ka pôni yê tôre jii men, ka pôni yê tôre subu men. ⁹ Kwôni wo mari ya ba bi toy.»

Wô mi a Jésu ré iyêl kwôlê naɲ gwosore ba?

(Mk 4: 13-20, Lk 8: 11-15)

¹⁰ Menba, bay tôri usoji ligiri a aɲ engeriri iyôɲ ba: «Wô mi a jeré iyêliɲ ðiɲé bay ka hen kwôlê naɲ gwosore ba?» ¹¹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôɲ ba: «Kwongé kenbay ba Emen béɲge ken hôn aɲga yi naɲ kini uwôbêrji ka bô *emê iyére to derômaraj a hen niɲ, niɲba, bay ba ôriɲ naɲ kuni pelalê bi wo hen né. ¹² Wôsa kwôni wo naɲ uɲé bay a hô biri a sara aɲ ôbi a uɲé damaɲ a. Niɲba, kwo ari uɲé kari lôg hen na, bay a derê bay ka lôg hen kôbri a aɲ sôɲ. ¹³ Na ôbi á, ené iyêlji naɲ gwosore hen, wôsa bay bô kirijɲ niɲba, gel ani ré men, bay li môɲ ciré toy kwôlê niɲba, bay toy ré men, hôn bôri ré a men. ¹⁴ Kwôlo ôbi Emen *Esay na kôl hen na, ariri liɲ gengiɲ sarji, ôbi na kôl iyôɲ ba:

«Ka toyé kwôlê naɲ marɲge niɲba, ka henê bôri ré men,
Ka berê kirijɲ naɲ turɲge niɲba, ka gelé ani ré a men.

¹⁵ Wôsa ðiɲé bay ka hen na, bôrji deɲgel men,

bay tôbe gurô marji a men,

bay luge tirji ta a men,

wô wo ma ciré gelé naɲ tirji men,

ma ciré toyé naɲ marji

aɲ ma ciré bê bôrji sara

aɲ ma ciré belé uɲen aɲ bi ené berarêji.»

¹⁶ Niɲba, kwongé kenbay ba yerɲge a derêɲge wôsa ken gel naɲ turɲge men, ken toy naɲ marɲge a men. ¹⁷ Na tu kwôlê a ené kelêɲge hen: bay kibi Emen naɲ ðiɲé kaɲ bay lê aɲgaɲ derôre kwône na gey bi ciré gelé aɲga ken gel hen men, niɲba, bay gel ré men, bay gey ciré toyé kwôlo ken toy hen niɲba, bay toy ré a men.»

Bô kwôlo gengiɲ sa ôbi wusé kaw
(*Mk 4: 10-12, Lk 8: 9-10*)

¹⁸ «Iyôɲ ba haw hen ken toy bô gwsore to ôbi wusé gusiɲ kaw bay ka hen. ¹⁹ Kirijna kwôni toy kwôlo gengiɲ sa *emê iyére to derômaran a aɲa ré hôn bôri ré na, ôbi bare era sa mène kwôlo gawra bi wo hen ré toy hen aɲ aɲ ôbi yi môɲ gusiɲ kaw ka heriɲ bêngê geré hen iyôɲ. ²⁰ Kwo yi môɲ gusiɲ kaw to heriɲ kirij kaɲ jerew a hen na, na kwo toy kwôlê bi wo hen aɲ enge naɲ yi derê. ²¹ Nijɲba, kwôni bi wo hen hanêri naɲ wôsa ôbi dɛbe sa têri a sem ré menba, kirijna anɲan bô emê kuriɲ sari a ley bay gili gusiɲ ley wô kibi kwôlê bi wo hen na, ôbi ɓeriɲ kôbri aɲ hôriɲ cêgê. ²² Kwo yi môɲ gusiɲ kaw ka heriɲ perê gesem a hen na, na kwo toy kwôlê bi wo hen hari nijɲba, ermé kwôlo sa terare a na men, kwôli anɲan uné a men na, yêr kwôlê bi wo hen duu aɲ li ani ré. ²³ Kwo yi môɲ gusiɲ kaw ka heriɲ kirij ka dôri a hen na, na kwo toy kwôlê bi wo hen aɲ hôn bôri dô men, lij ariri a men aɲ ôbi yi môɲ kaw ka yê arew men, tôre jii men, tôre subu men hen iyôɲ.»

Gwosoy kwôlo gengiɲ sa siwil

²⁴ Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo dɲangi kôl iyôɲ ba: «*Emê iyére to derômaran a na, yi mega gawra wo ré ô wusé kaw ka dôri bô yagê wori a iyôɲ. ²⁵ Nijɲba, kirijna yoyre wo ɓijé yi kum kêm nijɲ menba, ôbi bayriri era sa wusu siwil a bô yagê bi wo hen a aɲ dɲij yiri ô. ²⁶ Menba, kirijna kaw dɛbu aɲ tô sarji menba, siwil kôba gel yere men. ²⁷ Manê ka gawra bi wo hen era sa kôli iyôɲ ba: «Kelma, na ju wusu na kaw ka dôri bô yagê wom a ré ba? Menba, li iyeɲ a siwil ré sa si perê ba?» ²⁸ Menba, ôbi uwôlji sara iyôɲ ba: «Na ôbi bare a lê are bay ka hen.» Menba, manê kari bay ka hen kôli iyôɲ ba: «A iyôɲ ba nijɲa erê terê

añ.)²⁹ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Eñ eñ, terênge añ né wô wo ma ka terê kaw ka dôri nãñ tu men,³⁰ ðéngéji bi bay ðebu bem kwôy kini walêrji a. Añ na sa kôljin bay walê kaw bi ré ñôr siwil tumô harê añ uwoy añ, añ kaw ka dôri hen ba ken wala sa bi bô béér a men.» »

Gwosoy kwôlo gengijn sa mutard

(Mk 4: 30-32, Lk 13: 18-19)

³¹ Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðangi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômarañ a yi môñ gusijn iluw wo gawra ay ô cé bô yagê wori a iyôn.³² Gusijn iluw bi wo hen na, dê ðê gusijn are kê m nijnba, kirinja ôbi si ta nijn na, dami ðê tô gurô wo ba hen kê m añ ciré ka derômarañ era sa li gwoné woji ya.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa wubere

(Lk 13: 20-21)

³³ Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðangi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômarañ a yi môñ wubere to dê to iyore ay polijn nãñ kurmanj kuré kwôrô subu menba, liji sôr iyôn.»

Wô mi a Jésu ré iyêl kwôlê nãñ gwosore ba?

(Mk 4: 33-34)

³⁴ Jésu iyêljin ðijné kwôlê bi wo kê m hen nãñ gwosore añ kwo ôbi ba kelê nãñ gwosore ré ba nãñ.³⁵ Añ bi kwôlo *ôbi kibi Emen na kôl hen na, ariri ré ljin. Ôbi na kôl iyôn ba: «Na kelê kwôlê kê m nãñ gwosore yêgijn sa aña yi nãñ kini uwôbêrji ca wo tô terare na ðijn yerj hen.»

Bô gwosore to gengijn sa siwil

³⁶ Menba, Jésu ði kwônê ðijné bay ka hen ré ô haji nijn menba, ôbi herbo hera ira menba, bay tôri eraji ligiri a

añ kôli iyôn ba: «Derêni bô gwosore to gengijn sa siwil to bô yagê hen bi nijna toyé.» ³⁷ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ôbi cé kaw ka dôri bay ka hen na, na nôbi *Kema Gawra. ³⁸ Men, bô yagê ba na sa terare men, kay cé ka dôri ba na ðijné ka emê iyére to derômarañ a men, siwil ba na ðijné ka Sidan men. ³⁹ Men, ôbi cé siwil hende to hen bô yagê a hen na, na ôbi bare woñ Sidan bi men, tay walê kaw ba, na sa to sa terare a kerê hen men, bay walê kaw bay ka hen ba, na *manê ka derômarañ a men. ⁴⁰ Môñ kwo bay jôrijn siwil añ harê bê a bô tare a hen iyôn na, a yé na hen iyôn hende to hen sa to sa terare a kerê a men. ⁴¹ Nôbi Kema Gawra na jo manê kañê ré era sa pô ðijné kañ bay bê megêrji bô têrijn a nañ bay lê têrijn kêm añ bô emê iyére tori a. ⁴² Añ biji bô tare to dami a, kirijna ðijné bay ka hen a sômnijn men, ômnijn kañniji mêêrê mêêrê a men ya. ⁴³ Nijna, bay lê añañ derôre ba bay a perañgê môñ tare iyôn bô emê iyére to Ibarji a. Kwôni wo mari ya aña ré ge y toyé kwôlê bi wo hen ba bi toyé.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa añañ uñé ka uwôbe bô yagê nañ mérijn

⁴⁴ Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðañgi sôn kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômarañ a yi môñ añañ uñé ka uwôbe bô yagê iyôn. Kwôni wo uwôn hen na, ô uwôbê tôn, yiri dôri damañ a añ ô sa ô perê ari uñéri kêm keléñ añ ði larirji sa ô kilijn yagê bi wo hen.»

⁴⁵ Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðañgi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômarañ a yi môñ ôbi lê jença wo ôrijn doy mérijn iyôn. ⁴⁶ Kirijna ôbi uwôn mérijn wo lariri damañ hen menba, ô sa ô perê ari uñéri kêm keléñ añ ði larirji sa ô kilijn mérijn bi wo hen.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa bera

⁴⁷ Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðangji kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaraj a yi môñ bera to bay uwôl bô cér a añ pera kuyê ka tirji gay gay hen iyôn. ⁴⁸ Kirijna bera hende to hen wôn nij menba, bay uré bay wurore soñ nô kwongé cér a añ cobe kuyê bay ka hen. Ka dami ba bay uwôl bô ðurñe toji a men, ka dê ba bay bêñ men. ⁴⁹ Sa to sa terare a kerê hen na, a yé na hen iyôn hende to hen men. Manê ka derômaraj a a era sa derê tu ðijné ka dôri nañ ka habijn. ⁵⁰ Añ ka habijn bay ka hen na, bay a biji bô tare to dami a, na kirijn ka ðijné a sômê men emné kañniji mêêrê mêêrê ya a men hen.»

Ari uñé ka kôrbi nañ ka ôli

⁵¹ Jésu hô engerijn bay tôri iyôn ba: «Ken hôn bô kwôlê bi wo hen kêrn nij ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba ciré hôn bôri kêrn nij. ⁵² Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Ôbi lê magtubu wo yôn yôn wo tiri jôrijñ sa anja ôbi gel a hen na, emê iyére to derômaraj a yi môñ ôbi iyéy iyére wo pô ari uñé kari ka kôrbi nañ ka ôli bô béér wori iyôn.»

Ëijné ka Najarêt kañ Jésu

(Mk 6: 1-6, Lk 4: 16-30)

⁵³ Kirijna Jésu gelji kwôlê nañ gwosore hende to hen kô nij menba, ôbi ði kirijn bay ka hen añ ô. ⁵⁴ Añ ô sa iyére tori a ô gelijn ðijné are bô *iyéy ðajare a toji a añ ðijné kêrn ka toy kwôlê bi wo ôbi dô hen na, tiniji ge kay añ bay kôl iyôn ba: «Na i a biri tu melênê men, néé woñ lijñ anja ðê sa kirijn bay ka hen iyôn ba?» ⁵⁵ Menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi na kema Josêp woñ ôbi albê gurô hen men, Mari a na yori men, *Jak men Josêp men Simô men Jud a men a na yênêri. ⁵⁶ Yênêri kañ yébé kôba môrji perêrna na ya a men. Menba, tu melênê nañ néé bi wo kêrn hen ba i a biri ba?» ⁵⁷ Kirijn bay ka hen na, ermé woji liji kwôy añ bay kañni. Nijba, Jésu kôlji iyôn ba: «Ôbi kibi Emen na,

kirijn ka dangi a ba bay a biri kwôlê haji nijba, sa iyére tori men, perê balêri a men na, bay biri kwôlê ré.» ⁵⁸ Añ kirijn bay ka hen na, ôbi li gejnê wôni gajñ ré wô bê wo bay bi bôrji sari a ré hen.

14

Bay duu Ja ôbi lê batêm

(Mk 6: 14-29, Lk 9: 7-9)

¹ Wulê bi wo hen na, *Hérôd ôbi emê iyére to Galilé toy kwôli Jésu wo ôm gôr kirijn hen. ² Menba, ôbi kôlijñ manê kari iyôñ ba: «Gawra bi wo hen na, na Ja ôbi lê batêm a so perê ðijné ka ma a bulo hera hen, na ôbi a, ôbi ré ôrijñ najñ néé wojn lijñ aŋgajñ gejnê hen.» ³ Wôsa Hérôd na bi bay na ðu Ja haarê uwôl dangay a wô kibi *Hérodíyad toñ tami yêni Pilip to ôbi eñne hen. ⁴ Wôsa Ja na kôli iyôñ ba: «Dé wo ré jeré ayê Hérodíyad lijñ tamnem ré.» ⁵ Gengijn sa kwôlê bi wo hen na, ôbi na gey ðiré deréri, nijba, ôbi na kemnajñ na kwônê ðijné wôsa bay na bô Ja môñ *ôbi kibi Emen iyôñ. ⁶ Kirijna bay li geserê sa yê *Hérôd, menba, môni Hérodíyad wô tumô ðijné ka Hérôd uwôgeraji hen, añ wôrê wore bi wo hen dôri. ⁷ Menba, ôbi ay tôô desijn yiri kôl iyôñ ba: «Na mi, mi a hende ré eñgeren kôba, na bure.» ⁸ Menba, yore gwôsere añ môni temale hende to hen kôli iyôñ ba: «Ben sa Ja ôbi lê batêm lew bô subra.» ⁹ Tu Hérôd mène, nijba, wô tôô to ôbi ré ay hen men, wô tu kwônê kergê kari hen a men na, ôbi ay tôô bi bay ré bure sa Ja bi. ¹⁰ Menba, ôbi kôlji bay ré ô jera sa Ja ôbi lê batêm dangay a. ¹¹ Bay aya sa Ja bô subra erañ sa bijñ môni temale hende to hen, añ hende ôrijñ bijñ yore. ¹² Bay tô Ja era sa ay temayri ô emé, menba, bay ô kôlijñ Jésu kwôli.

Jésu bijñ ðijné ka dubu bay hen emê

(Mk 6: 30-44, Lk 9: 10-17, Ja 6: 1-14)

¹³ Kirijna Jésu toy kwôli temay Ja hen iyôñ menba, ôbi ðay bô bato a ô sêd wolé nañ iyére derô gwôlê, kirijna ðijné toy wo ôbi ré ðay bô bato a ô ta menba, bay sooro nañ sa iyére iyére ôrji kibi cér a tèm tèm tôri a nañ têrji. ¹⁴ Kirijna ôbi herbo tòn bô bato menba, ôbi gel kwônê ðijné menba, tirji liri ña damañ menba, ôbi berare bay ômñare. ¹⁵ Na perare niñ, menba, bay tô Jésu era ligiri a añ kôli iyôñ ba: «Kirijñ ka na na, kelañ men, kirijñ kôba kô a men hen na, kôlijñ ðijné bi ré ô perê ira ô wogé ani kelé emê.» ¹⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyôñ ba: «Nana ôrijñ doy bi bay ré ô ré, kenbay ken biji añañ emê.» ¹⁷ Menba, bay hô uwôli sara iyôñ ba: «Nini nañ mapa bay nañ kuyê wôd a men mera.» ¹⁸ Menba, Jésu kôlji iyôñ ba: «Erañge ben na.» ¹⁹ Men, ôbi bijñ ðijné mô tòn sa kalmê a hen añ pô mapa wo bay nañ kam kuyê ka wôd hen añ bô kirijñ si derômarañ añ lijñ Emen dosé menba, ðiilê añ bijñ bay tôri bi ré cêñ ðijné bay ka hen. ²⁰ Bijné bay ka hen, ôm uyirê añ tôri wo ba na, bay tô Jésu pô gwañê môj kibi wôd. ²¹ Kwônê ðijné bay ka ôm mapa bi wo hen na, imñê na dubu bay. Yébé nañ kamrê ba kwôni dêñsiji ré. ²² Kirijna bay bijñ ðijné emê kô niñ menba, ôbi bi bay tôri ðay bato ré ô tera añ ðôbi ðiré kôlijñ ðijné ré irê ijñ niñ dema ðiré erê tôrji a tô.

Jésu ô sa kam a

(Mk 6: 45-52, Ja 6: 15-21)

²³ Kirijna ôbi bi ðijné ô niñ menba, ôbi ðay sa keram a sêd wolé ô uwôlê Emen, kirijñ bay ka hen na, kirijñ yoy niñ menba, ôbi na pini nêñ hari. ²⁴ Bato wo bay tôri ré ðay hen na, na bôb a derô cér a niñ, menba, mêt liji damañ wôsa kal guro si sarji. ²⁵ Menba, kirijna kwôrê ka tumô yel niñ menba, Jésu era sa kam a si ligirji. ²⁶ Kirijna bay tôri gili wo ôbi era sa kam a si ligirji hen iyôñ menba, harê liji añ

bay kôl iyôŋ ba: «Na kamɲê a era hen.» Menba, harê liji damaŋ a menba, bay bi gura. ²⁷ Menba, Jésu kôlji iyôŋ ba: «Harêŋge ré, na nôbi Jésu, d'êŋge bôŋge jal.» ²⁸ Menba, Piyêr kôli iyôŋ ba: «Kelma, hena ré na jôbi tiri ba, ju ay tôm bi na erê sa kam a legem a.» ²⁹ Menba, Jésu kôli iyôŋ ba: «Era.» Menba, Piyêr herbo bô bato a aɲ ô sa kam a si ligi Jésu. ³⁰ Nijɲa, kirijɲa ôbi bô wo kal ge damaŋ hen, menba, harê liri menba, ôbi ay tô erê tô kam a menba, ôbi dô tôri kôlijɲ Jésu iyôŋ ba: «Kelma, gôlijɲ naɲ en men.» ³¹ Menba, Jésu jé kôbri ßerijɲni ta aɲ kôli iyôŋ ba: «Ju meremné na wô ayê bôô wom wo dê bi ba?» ³² Menba, kirijɲa bay ðay bô bato a menba, kal iyer men. ³³ Bijné kêm ka bô bato a hen gel hen iyôŋ, menba, cubu gubarji tôŋ tumô Jésu a aɲ kôl iyôŋ ba: «Ju na Kema Emen bi tiri a men.»

Jésu berare bay ômɲare kwône Génésarêt a
(Mk 6: 53-56)

³⁴ Kirijɲa bay ðay tera menba, bay saji bô emê wo Génésarêt a. ³⁵ Bijné ka sa iyére hende to hen gelji Jésu hôn menba, bay jé kôlijɲ ßijné naɲ sa iyére iyére menba, bay eraɲ naɲ bay ômɲare kêm sa biri. ³⁶ Men, bay uwôlêri bi ré ðiji ciré hebé kibi bargay kari ka yi serem serem hen mera aɲ ßijné kêm ka hebiri hen na, bay berare.

15

Jésu gel habré hara wo Jubɲê nô
(Mk 7: 1-13)

¹ Parisijɲêɲê naɲ *bay derê tô tôô to Emen henaji Jérusalêm a era uné Jésu aɲ kôli iyôŋ ba: ² «Wô mi a bay tôm ré ðage sa hara wo môɲêrna ba? Wôsa bay pul kôbriji ré menba, bay ôm are mera.» ³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôŋ ba: «A kenbay, wô mi a kené ðage tôô to Emen aɲ

wô lijn hara wongé dî ba? ⁴ Wôsa Emen kôl iyôn ba: «Bijn ibam nañ yom kwôlê men, kwôni wo kôlij ibari nañ yori kwôlo habijn ba bi bay diri.» ⁵ Menba, kenbay ken kôl iyôn ba: «Kwôni wo kôlij ibari nañ yori iyôn ba: «Anğa ré ené béngé hen na, na bay a ené bijn Emen hen.» ⁶ Hen iyôn na, kwôni bi wo hen li nañ ibari nañ yori ré nij.» Añ turngé a ba, na anğa dôri. Na hen iyôn a, kené mênijn kwôlo Emen añ lijn hara wongé hen né ba? ⁷ Kenbay kañ bay kelé kwôlê kebrenge wôd wôd hen, *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kwôlengé tumô kôl iyôn ba:

⁸ «Gawrê bay ka hen na, bay ay keben na nañ kibriji na mera dîba bôrji ba kelañ nañ en.

⁹ Bay teben hen na dên iyôn men, anğa bay gelijn ðijné hen, kôba na tôd to gawrê a men.» »

Anğa li bô gawra kagemijn

(Mk 7: 14-23)

¹⁰ Jésu hô uwôga kwônê ðijné ligiri a añ kôlji iyôn ba: «Toyéngé kwôlo na kelé hen dô añ ken hôn bôri. ¹¹ Na anğa gawra ôm hen a lê a ôbi ré *kagemijn hen né, nijba, na kwôlo sookibri a lê a ôbi ré kagemijn hen dî.» ¹² Menba, bay tô Jésu uso dî ligiri a añ kôli iyôn ba: «Kwôlo ju kôl hen tarijn Parisijnêñê hen ba ju hôn ham ba?» ¹³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Gurô wo yôn yôn wo na Iban wo derômarañ a a dôbê ré na, bay a derêri añ nañ hanêri. ¹⁴ Déngeji, na bay tu tijn ka ðerijn megêrji bay tu tijn tô jemna, hena ôbi tu tijn ré ðerijn megari ôbi tu tijn tô jemna ba, bay wôd kêma herijnji bô iyom a.» ¹⁵ Menba, Piyêr kôlij Jésu iyôn ba: «Derêni bô gwosore hende to hen nijna toyé.» ¹⁶ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Kenbay kôba

ken nêmen henê bô gwosore hende to hen né men ba? ¹⁷ Ken hôn mega wo anḡa ré hena kibi gawra ô bôri a ba, ôbi têriḡ na kaḡ aḡ ré ba? ¹⁸ Niḡba, kwôlo soo kibri a na, na kwôlo ôbi eremnéré kwôli gaḡ gaḡ, aḡ na ôbi bi wo hen a lê a bôri ré kagemijḡ hen. ¹⁹ Anḡa hena bô gawra bay a na: ermé kwôlo habijḡ wo yi bô gawra a liri aḡa ôbi ré derijḡ temare men, yijḡ naḡ yébé ðijḡné men, yijḡnare toḡ iyôḡ a tôḡ hen men, gôm sijḡ men, piyé kwôlê men, tiiré magari a a men hen. ²⁰ Na anḡa li a bô gawra ré kagemijḡ bay a hen ðiba emê are naḡ kôbi woḡ kworijḡ na a lê a bô gawra ré kagemijḡ hen né.»

Iyore to na Jub ré hen bi bôre sa Jésus a

(Mk 7: 24-30)

²¹ Jésus ði kirijḡ bay ka hen aḡ ô bô emê wo Tir a men Sidôn a men. ²² Menba, iyore to tô môḡ wo Kanan to bô emê iyére hende to hen era ligiri a sa kôli kaḡ ta kôl iyôḡ ba: «Kelma, *kuḡga kelma Dabid, bô tu ḡa tijḡné men, wôsa tunu to habijḡ gelijḡ tu môḡnen gusijḡ aḡ yere lere damaḡ.» ²³ Niḡba, Jésus uwôle kwôlê wôni sara ré. Menba, bay tôri era ligiri aḡ kôli iyôḡ ba: «Dagere, wôsa hende kaarê kula tôrna gaḡ.» ²⁴ Menba, Jésus kôl iyôḡ ba: «Emen joon, na wô ðijḡné ka *Israyêl ka yi mega gamgê ka ge kay hen mera.» ²⁵ Niḡba, hende era sa cubu gubare tumôri a aḡ kôli iyôḡ ba: «Kelma, en uwôlem li naḡ en men.» ²⁶ Menba, Jésus hô kôle iyôḡ ba: «Dé wo kwôni ré ay kwô wo kamrê uwôlijḡ garê ré.» ²⁷ Menba, hende kôli iyôḡ ba: «Na tiri hari Kelma, niḡba, gaḡ gaḡ ba garê emné habelê kwô wo herijḡ tô kibi bay iyérji a hen né ba?» ²⁸ Menba, Jésus kôle iyôḡ ba: «Iyore, ayê bôô woré damaḡ, ô, ariri lijḡ béré môḡ bi wo me gey hen iyôḡ.» Kirijḡ bay ka hen menba, môḡne berare men.

Jésu berare bay ômḡnare to gay gay

²⁹ Jésu dî kirij̄ bay ka hen aṅ ô d̄a naṅ kibi cér wo Galilé. Kirij̄ bay ka hen na, ôbi d̄ay ô merê sa keram a. ³⁰ Menba, kwônê ðij̄né era ligiri a naṅ bay lôrê men, bay tu tij̄ men, bay merayê men, ðij̄né ka iyêl kwôlê ré men, bay ôm̄j̄are to gay gay sa d̄iri tumôri a men aṅ ôbi berareji. ³¹ ðij̄né bay ka hen gel aṅga d̄ôri ka d̄ê kirij̄ bay ka Jésu li hen: menj̄ê iyêl men, bay merayê berare men, bay lôrê ô ta men, bay tu tij̄ gel kirij̄ a men, menba, bay ay kibi Emen wo Israyêl.

*Jésu hô bij̄ kwônê ðij̄né emê sôṅ
(Mk 8: 1-10)*

³² Jésu uwôge bay tôri aṅ kôlji iyôṅ ba: «Tu ðij̄né ka na lèn j̄a damaṅ wôsa na sa subu nij̄ wo bay li naṅ en na, aṅ aṅga bay ré ôm ba naṅ. Na d̄iji bi bay ré ô naṅ kurôṅ bôrji ré, wôsa nérji ma naṅê tô geré, aṅ ka pôni ma bij̄ iyére ré.» ³³ Menba, bay tôri kôli iyôṅ ba: «Naa lê iyeṅ derô gwôlê na a nana uṅé aṅga emê aṅa kwônê ðij̄né bay ka hen ré emnê uyirê ba?» ³⁴ Menba, Jésu engeriji iyôṅ ba: «Ken ôrij̄ naṅ mapa iyeṅ ba?» Bay uwôli sara iyôṅ ba: «Nini naṅ mapa jurgem naṅ kam kuyê d̄ê iyôṅ a men.» ³⁵ Menba, Jésu bi bay bij̄ ðij̄né bay ka hen mô tôṅ terare a. ³⁶ Jésu enge mapa wo jurgem naṅ kam kuyê bay ka hen aṅ lij̄ Emen dosé aṅ ðiilê tôṅ aṅ bij̄ bay tôri ré céj̄ ðij̄né bay ka hen. ³⁷ Bay kêm ôm uyirê aṅ bay pô tôri wo ba hen wiinê gwaṅê jurgem. ³⁸ ðij̄né bay ka ôm mapa bi wo hen na, imj̄ê na dubu pôrbu, yébé naṅ kamrê ba kwônê d̄ensiji ré. ³⁹ Menba, ôbi kôlji bay ré ô ij̄ haji nij̄, menba, ôbi d̄ay bô bato a ô bô emê wo Magadan a.

16

*Parisij̄êṅê naṅ Sadusij̄êṅê gey aṅgaṅ gij̄ê ciré gelé
(Mk 8: 11-13, Lk 12: 54-56)*

¹ Parisiñêñê nañ *Sadusiñêñê jô kwini Jésu engeriri kwôlê wô séliñni kôl iyôñ ba: «Li anğañ gelé kani ka hena derômarañ a béni niña gelé.» ² Menba, Jésu uwôlji sara iyôñ ba: «Perare ba, ken kôl iyôñ ba, kiya kirijñ a berarê wô wo tare kuriñ añ li derômarañ sê hen ³ men, tô kirijñ ba, ken kôl emen né uwôñgê kemnêñ wô wo gelbarê têt tu kirijñ dê. Ken hôn gengé kirijñ hen iyôñ menba, wô mi a kené hôn bô anğa ken gel kemnêñ hen né ba? ⁴ Biñé kañ bay bô habré ka haw hen men, bay belé cêgeriji biñ Emen hen kôba, kôl ciré gey gelé anğañ gelé men đê? Ka bañ na nañ anğañ gelé ka Jonas bi wo hen mera điba ka gelé ka đañgi kani ré kwôy.»

Menba, ôbi điji añ ô ta.

Berêñge wubere to Parisiñêñê nañ to Sadusiñêñê hen dô

(Mk 8: 14-21)

⁵ Kirijna si Jésu nañ bay tôri đay ô tera niñ, menba, bay tôri gerbañ pera mapa kôbriji a tô. ⁶ Menba, Jésu kôlji iyôñ ba: «Đeñge tu melênê sa yerñge a wô wubere to Parisiñêñê nañ to Sadusiñêñê.» ⁷ Menba, bay tôri engerijñ yirji kwôlê kôl iyôñ ba: «Na wô wo nana gerbañ pera mapa kôbrena bi aña ôbi ré kôlijñ hen iyôñ ba?» ⁸ Jésu toy kwôlê wo bay kôl hen menba, ôbi engeriji iyôñ ba: «Wô mi a kené erem sa mapa wo ken ôrijñ né hen ba? Kenbay ka ayê bôđe wongge dê hen, ⁹ kenbay kôba ken hôn né tô sôn ba? Ken erem sa mapa wo na bay mera añ đijé dubu bay na ôm hen a ré ba? Men, tôri na ba na ken pô gway iyeñ men ba? ¹⁰ Men, ken erem sa mapa wo na jurgem añ đijé dubu pôrbu na ôm hen a ré ba? Men, tôri na ba na ken pô gway yere iyeñ men ba? ¹¹ Kamañ, ken li iyeñ a kené hôn wo kwôlo ené kelêñge hen ré gengijñ na sa mapa ré, kirijna na en kelêñge iyôñ ba: «Berêñge wubere

to Parisiñêñê nañ to Sadusiñêñê hen dô.» ¹² Hen dema bay ré hôn wo kwôlo Jéso ré kôlji hen na, ré gengiñ na sa wubere ré niñba, ré gengiñ na sa ari gelé ka Parisiñêñê nañ ka Sadusiñêñê hen tô.

Piyêr kôl Jéso ré na Krist, kwo Emen dôri hen

(Mk 8: 27-30, Lk 9: 18-21)

¹³ Kirijna Jéso sa biñ Sésaré Pilip a menba, ôbi engeriñ bay tôri iyôn ba: «Nôbi *Kema Gawra ba, ðiné kôl ené na i ba?» ¹⁴ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Ka pônî kôl jeré na Ja ôbi lê batêm men, ka pônî kôl jeré na *ôbi kibi Emen *Eli men, ka pônî kôl jeré na ôbi kibi Emen Jérémi men, ka pônî kôl jeré na ôbi kibi Emen wo pônî perê megêri a men.» ¹⁵ Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «A kenbay ba ken kôl ené na i men ba?» ¹⁶ Menba, Simô Piyêr kôli iyôn ba: «Ju na *Krist Kema Emen wo mô tu geñ hen.» ¹⁷ Menba, Jéso uwôli sara iyôn ba: «Simô kema Jonas, li yi derê wôsa na gawra a yêgê sa kwôlê bi wo hen bem hen né, niñba, na Iban wo derômarañ a a yêgê sari bem hen. ¹⁸ Nôbi en kôlem, Piyêr, ju na keram añ na sa keram bi wo hen a ené ðiñ tô églis tiñê ya. Na églis to temare a nê mê mênêre ré kwôy. ¹⁹ Na bem lakêêlê ka *emê iyére to derômarañ a kôm a añ anja ju ha sa terare a na ba, a hariñ ta derômarañ a men, ka ju busur sa terare a na ba, a beseriñ ta derômarañ a men.» ²⁰ Menba, Jéso yêge maa bay tôri bi bay ré kôliñ kwôni ðiré na Krist, kwo Emen dôri hen ré pa pa.

Jéso kôl kwôli temare to ðiré ma menba, ðiré jê sé kamñê

(Mk 8: 31 - 9: 1, Lk 9: 22-27)

²¹ Ayiñ tôri kirijñ bay ka hen na, Jéso kôliñ bay tôri iyôn ba: «Na erê kwôy Jérusalêm a, añ surñê nañ damné kañ bay bê kwôbe nañ *bay derê tô tô to Emen a gelen gusiñ

damaŋ, aŋ bay a deren, niŋba, sa wôô, subu tori menba, na jê sé kamŋê men.» ²² Piyêr biri ôriŋ wolé nayri aŋ kôli iyôŋ ba: «Kelma, bi aŋga iyôŋgi hen sa sam a ré men, bi Emen ayji aŋ sam a.» ²³ Niŋba, Jésu bul uŋéri aŋ kôli iyôŋ ba: «Ô kelaŋ naŋ en, Sidan, wôsa ju gey dôben harê bôn a. Ermé wom némijŋ naŋ kwo Emen ré. Ermé wom na kwo gawrê.»

²⁴ Menba, Jésu kôlijŋ bay tôri iyôŋ ba: «Hena kwôni ré gey era tôn a ba, bi uwôl yiri aŋ men, ay gurô tagelê wori woŋ temare sari a aŋ era tôn a. ²⁵ Wôsa kwôni wo gey gemé yiri ba, yiri a mênijŋ, niŋba, kwôni wo uwôl yiri aŋ wô san na, ôbi a sa uŋéri hôriŋ men. ²⁶ Hena kwôni ré uwoŋ aŋga sa terare a na kêm aŋa ré mêne merê tu geŋ wori ba, na mi a ôbi ré uwoŋ bô a ba? Men, na mi a kwôni ré bé aŋa ré kerangijŋ merê tu geŋ wori bi wo hen ba? ²⁷ Wôsa nôbi Kema Gawra na hera sa terare a na naŋ damŋare to Iban men, naŋ *manê ka derômaraŋ a a men, aŋ i i ba, na sa têbêri sa kôbri naŋ jé lêri, jé lêri. ²⁸ Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, perê bïjé ka na na, ka pôni a ma ré tô aŋ bay a gelen nôbi Kema Gawra na bulo hera naŋ damŋare tijê wô emê iyére tijê.»

17

Tu Jésu bilijŋ yi gay

(Mk 9: 2-13, Lk 9: 28-36)

¹ Wulê jii cêgê menba, Jésu tô si Piyêr naŋ *Jak naŋ yêni Ja aŋ ôriŋ naŋ ci sêd wolé naŋ bïjé ta sa keram wo yêŋgi a. ² Kirijŋ bay ka hen na, tu Jésu bilijŋ yi gay tirji a, wôsa tiri jeraŋnê môŋ tare to tay iyôŋ men, bargay kari kôba bilijŋ bôrê môŋ kirijŋ ka perangijŋ iyôŋ a men. ³ Kirijŋ bay ka hen na, bay tôri ka subu naŋ dï hen gel si *Moyis naŋ *Eli era sa iyêl naŋ dï. ⁴ Menba, Piyêr kôlijŋ Jésu iyôŋ ba: «Kelma, dô wo na merêŋge na mera. Hena jeré gey ba na

lê iyéy gergé subu, pôn tom men, pôn to Moyis men, pôn to Eli a men.» ⁵ Piyêr iyêl ba ya tô menba, kirijɲ ka geri ka perañge kirijɲ so sa têlji ta, menba, tôô gawra ôm bô a kôl iyôŋ ba: «Kwo ðebe hen na, na Keman, en piri damaŋ men, ôbi a na yi derê wujê a men, toyêŋge kwôlê kibri a.» ⁶ Kirijɲa bay tôri bay ka subu naŋ ði hen toy tô gawra bi wo hen menba, bay herijɲ aŋ di kwiniji tôŋ wôsa harê liji damaŋ. ⁷ Jêsu uso ligirji a sa hebeji aŋ kôlji iyôŋ ba: «Harêŋge ré, henañge ta.» ⁸ Kirijɲa bay pô sarji ta menba, bay gél na Jêsu a ðebé pini mera.

⁹ Bay herbo tôŋ sa keram a menba, Jêsu yêge marji kôlji iyôŋ ba: «Kôliŋge kwôni kwôli pelal wo kenê gelo hen né kwôy wo nôbi *Kema Gawra na jijɲ sijn kamê.» ¹⁰ Menba, bay tôri engeriri iyôŋ ba: «Wô mi a *bay derê tô tôô to Emen ré kôl Eli a ré hera tumô *Krist kwo Emen dôri hen ba?» ¹¹ Menba, ôbi uwôlji sara iyôŋ ba: «Na tiri, Eli a hera sa ɲanê are kêm hôrijɲ naŋ kiniji kiniji. ¹² Nijɲba, en kelêŋge Eli na hera nijɲ, nijɲba, bay na hôni ré men, bay na liri aŋga bôrji gey a men, na hen iyôŋ a, bay ré gilijɲ tun nôbi Kema Gawra gusijɲ men hen.» ¹³ Hen dema bay tôri ré hôn wo ôbi ré kôlji na kwôli Ja ôbi lê batêm hen tô.

Jêsu dage tunu to habijɲ sa kema

(Mk 9: 14-29, Lk 9: 37-43)

¹⁴ Kirijɲa Jêsu naŋ bay tôri saji ða naŋ kwônê ðijé nijɲ menba, gawra wo pôni so sa jubu gubari tôŋ tumôri a. ¹⁵ Aŋ kôli iyôŋ ba: «Kelma, bô tu ɲa to keman men, wôsa gesemem liri aŋ gelijɲ tiri gusijɲ damaŋ men, liri aŋ ôbi herijɲ bô tare a men, bô kam a a men kwôy kwôy. ¹⁶ Na en ôrijɲ naŋ ði ô bijɲ bay tôm nijɲba, bay nê m berarêri ré.» ¹⁷ Menba, Jêsu kôl iyôŋ ba: «Kenbay ka ayê bôô wonje naŋ aŋ ken mô wô lê habrê hen na, na merê na wô lê naŋ ken

yôd ba? Men, na têtê iyerj a ené ulê bôn jalê sarŋge a ba? Eraŋge naŋ kema bi ben na.» ¹⁸ Menba, Jésu ône tunu to habiŋ hende to hen naŋ nééri menba, hende séŋi bô kema bi wo hen a, aŋi ôbi berare kiriŋi bay ka hen. ¹⁹ Menba, bay tôri dôra ligiri a aŋi kôli iyôŋ ba: «Wô mi a na niné nême dagê tunu to habiŋ hende to hen né ba?» ²⁰ Menba, Jésu uwôlji sara iyôŋ ba: «Na wô ayê bôwô woŋge wo dê mera, wôsa na tu kwôlê a ené kelêŋge hen, hena ayê bôwô woŋge henaŋ né dê mega gusiŋi siwre iyôŋ hari kôba, kené kôliŋi keram wo hen: «Dôriŋi ju ô wolé kiriŋi ka na» kôba ôbi henaŋ ré dôriŋi dîba ani ka ré gelêŋge ba ré naŋê. [²¹ Niŋba, tunu to habiŋ to hen iyôŋgi hen na, na uwôlê Emen men, jerê yi sa emê a men mera a nême dagêre.]»

Jésu hô kôli kwôli temayri men, kwôli jê sé kamŋê wori a men

(Mk 9: 30-32, Lk 9: 43-45)

²² Kiriŋa bay tô Jésu daŋ Galilé menba, ôbi kôli bay tôri iyôŋ ba: «Bay a beren nôbi Kema Gawra biŋi bîjé, ²³ aŋi bay a deren, aŋi sa wôd, aŋi sa subu tori menba, na jê sé kamŋê.» Kiriŋi bay ka hen na, tirji li ŋa damaŋ wô kwôlo ôbi kôli hen.

Têbe wôgê wo bô iyéy Emen a

²⁴ Kiriŋa bay sa biŋi Kapêrnayôm a menba, *bay engé wôgê ka iyéy Emen a hen era sa ligi Piyêr a aŋi kôli iyôŋ ba: «*Rabi woŋge ba, têtê wôgê wo *iyéy Emen a ré ba?»

²⁵ Menba, Piyêr uwôli sara iyôŋ ba: «Ôbi têtê.» Kiriŋa bay ô ira menba, Jésu ay kwôlê aŋi kôliŋi Piyêr iyôŋ ba: «Na kwôli mi a jeré erem ba? Kilmé ka sa terare a na ba, na si i a têtêji wôgê ba? Na kamniji laba, na kergê dî ba?»

²⁶ Menba, Piyêr uwôli sara iyôŋ ba: «Na kergê.» Menba, Jésu kôli iyôŋ ba: «Iyôŋ ba kam iyére ba têtê ré. ²⁷ Niŋba, bi bô bîjé ré mênê ré na, ô ju ô ulê kuyi bô cér a aŋi kuyê

ka tumô ka já ßeré hen na, ju bôl kayriji aṅ já uṅé selé to a nê mê têbê wôgê wom men, kujê men. Ay, ju ôriṅ têbiṅ wôgê wona.»

18

I a na kwo dami bô emê iyére to derômaraj a ba?

(Mk 9: 33-37,42-48, Lk 9: 46-48, 17: 1-2)

¹ Kirij bay ka hen na, bay tô Jêsu uso ða jôb a ligiri a aṅ engereri iyôṅ ba: «I a na kwo dami bô *emê iyére to derômaraj a ba?» ² Menba, Jêsu uwôga kema wo dê sa ðiri derôrji a, ³ aṅ kôlji iyôṅ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêṅge hen: hena kené bul ermé woṅge ré aṅ ken yi môṅ kema wo dê bi wo na hen né a men na, ka ulê têṅge bô emê iyére to derômaraj a ré kwôy. ⁴ Na ôbi á, kwôni wo ermé wori ré yi môṅ kwo kema wo dê bi wo na hen na, ôbi a yé kwo dami bô emê iyére to derômaraj a. ⁵ Men, i i wo ðu kema wo dê mega kwo na hen, yiri a wô kibi henen na, na nôbi a ôbi ré ßeren a yiri a hen men.»

Têriṅ na, na aṅa habij damaj

⁶ «Kwôni wo li aṅ biṅé ka iya ka bi bôrji san a aṅ yi môṅ kamrê iyôṅ ré herij na, hena bay ré hari keram wo dami a tôri a aṅ bay ré uwôli a bô cér a kôba na aṅa dê gôlij gusij to Emen a gili hen hena ôbi ré li kwo iya wôni ré kurij. ⁷ Biṅé ka sa terare a na, mô bô bô emê a wô kibi aṅaṅ lamê ka gay gay hen. Aṅaṅ lamê ba, a najê ré haji, nijba, bô emê a kurij sa ôbi lamê gawrê bê a bô têriṅ a hen. ⁸ Hena kôm ley, têm ley a ca lê aṅa jeré li têriṅ na, karji ju bêṅ kelaṅ aṅ ju mô tu geṅ naj kunum naj merayê dô ðê wo jeré ô bô tare to yi naj kunu hen naj kôbem wô men, têm wô men hen. ⁹ A hena ré na tum a lê aṅa jeré li têriṅ na, dôre ju ulêṅ kelaṅ, ju mô tu

geɲ naɲ kunum naɲ tum pôn dô dɛ wo jeré ô bô géhên a to na tare to enge bariɲ ré hen naɲ tum wôô hen.»

Gwosoy kwôlo gengiɲ sa demaɲne to ge kay
(Lk 15: 1-7)

¹⁰ «Berênge dô wô wo kwôni maa kelê dɛré berê bɛjé ka yi môɲ kamrê iyôɲ hen môɲ ani ré, wôsa en kelênge, *manê ka derômaraj a ka gemji hen na, yi kibi Iban wo derômaraj a ta ta wô sarji. [¹¹ Wôsa nôbi *Kema Gawra en era sa terare a na, na wô gôliɲ naɲ bɛjé ka ge kay hen.] ¹² Na kwôli mi a kené ermé ba? Hena kwôni ré ôriɲ naɲ gangê arew aɲ kwo pôn ge kay ba, ôbi a dɛ tô ka ba tôre dengêse kibi dengêse hen sa keram a bɛɲ kwôni gemé aɲ dɛɲ yiri ô wogɲ kwo pôn bi wo ge kay hen né ba? ¹³ Na tu kwôlê a ené kelênge hen, hena ôbi ré uwôɲni na, ôbi a lê yi derê damaɲ wô sari dɛ tô ka ba tôre dengêse kibi dengêse hen. ¹⁴ Na ôbi á, Ibarenge wo mô derômaraj a hen kôba, ré gey bi kema pôn nêɲ perê kamrê bay ka hen ré kay ré hen.»

Hena yênem ré li têriɲ ba

¹⁵ «Hena jeré gel yênem ré li têriɲ ba, ju ô kôli pini. Hena ôbi ré toy kwôlê kem a ba, ju hô bôri mega yênem. ¹⁶ A hena ôbi ré toy ré ba, ju hô wogé megam wôni pôn réba wôô naɲ ju aɲ mega wo magtubu to Emen kôliɲ hen iyôɲ ná, bi kwôlê kêɲ ɲaniɲ tumô bɛjé wôô réba subu a. ¹⁷ A hena ôbi ré hô toy ré a sôɲ ba, ken ôriɲ naɲ dɛ tumô églis a. A hena ôbi ré hô toy ré a sôɲ ba, ken bôri na mega ôbi henê Emen né men, môɲ *bay enge wôgê iyôɲ a men. ¹⁸ Na tu kwôlê a ené kelênge hen, anga ken ha sa terare a na ba, Emen a harê derômaraj a men, ka ken buser sa terare a na ba, Emen a beséré derômaraj a a men.»

Uwôlê Emen

¹⁹ «En kelênge hena ðijé wôô perêrênge a hen sa terare a na, bi bôrji pôn engerijñ ani kani na, Iban wo mô derômarañ a hen a biji are bay ka hen. ²⁰ Wôsa kirijña ðijé wôô ley subu ley ðañji nañ henen na, nôbi ena perêrji a ya men.»

Kwôlo gengijñ sa kwôni wo kañ ðé bôri jalê sa megari
a

²¹ Piyêr uso ða ligi Jêsu a añ kôli iyôñ ba: «Kelma, hena yênen ré lèn habijñ ba, na ðé bôn jalê sari a têê iyeñ ba? Têê jurgem ba?» ²² Menba, Jêsu uwôli sara iyôñ ba: «Na têê jurgem mera ré, nijñba, na têê tôre jurgem kini jurgem ði. ²³ Na ôbi á, emê iyére to derômarañ a na, yi môñ kelma wo gey bi manê kari ré ðêñseri aŋgari ka ré yi kôbrijñ a hen. ²⁴ Kirijña ôbi ay tô ðeñsê ari uñé kari bay ka hen menba, bay erañ nañ gawra wo ré têbê na milijôn arew bay. ²⁵ Ani ka gawra bi wo hen ré têbijñ ba nañ menba, kelma bi wo hen ay tôô bi bay ré pôrji keléñ ôbi nañ tamni nañ kamni nañ ari uñéri kêm añ bay ré erañ nañ larirji sa têbijñ telare hende to hen kêm. ²⁶ Menba, gawra bi wo hen kurijñ tijñare tumôri a añ kôli iyôñ ba: «Kelma, bô tu ña tijñê men añ na têbem kerê señge.» ²⁷ Menba, kelma bi wo hen bô tiri tô lê ña a menba, dô telare hende to hen sari a añ añ ðiri ô sari señge. ²⁸ Kirijña gawra bi wo hen so iyé kelma hen iyôñ menba, ôbi jimijñ nañ megari wo ré biri gursu sak môj menba, ôbi ðiri yêêri tu temare a añ kôli iyôñ ba: «Já têben telare tijñê kemnêñ kemnêñ.» ²⁹ Menba, megari bi wo hen kurijñ tôñ tumôri a añ uwôlêri kôl iyôñ ba: «Bô tu ña tijñê men añ na têbem kerê señge.» ³⁰ Nijñba, ôbi gey toyé biri ré, añ ôrijñ nañ ði ô uwôli ðangay a kwôy wo ôbi enijñ telare tori hende to hen kô. ³¹ Menba, kirijña megêri gel aŋga ôbi lijñ megari bi wo hen iyôñ na, yi tu ña añ bay ô dôrijñ kelma woji aŋga megari ré la hen.

³² Menba, kelma uwôgari aɲ kôli iyôŋ ba: «Ôbi bô habrê, wô sômê wo ju sôm san a aɲ en dô telare tiɲê sam a hen na, ³³ jôbi kôba ré jeré berê tu ɲa to megam bi wo hen môɲ kwo nôbi en bôriɲ tu ɲa tom hen iyôŋ men ré ba?» ³⁴ Bô kelma tari aɲ ôbi bi bay ðiri uwôl dangay a kwôy wo ôbi têtɲiɲ telare tori hende to hen kô. ³⁵ Iyôŋ ba, hena kené ði bôriɲge jal sa megêriɲge a naɲ bôô pôn ré ba, na hen iyôŋ hende to hen a Iban wo derômaraj a hen ré dé bôri jalé sarɲge a ré men.»

19

Kwôlo Jésu gelɲi ðɲé gengɲi sa kariɲare kurô
(Mk 10: 1-12)

¹ Kirɲa Jésu dôriɲ ðɲé kwôlê hen iyôŋ kô niɲ, menba, ôbi hena emê wo Galilé a ô emê wo Judé a cêgi cér wo Jurdê a. ² Kwônê ðɲé ô tôri a menba, kirɲi bay ka hen, ôbi berare bay ômɲare. ³ Menba, Parisiɲêɲê ka pôni jô kwini aɲ engeriri kwôlê wô séliɲ bôri kôl iyôŋ ba: «Tôô tona kôl wo iba ré dagê tamni naɲ bô geyé wori hari ba?» ⁴ Menba, Jésu uwôlji sara iyôŋ ba: «Na ken dênse kwôlo na liɲ bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba, ayiɲ tôri kirɲa Emen ðiɲ tô terare na, ôbi ði gawrê iba naɲ iyore ré ba?» ⁵ Aɲ ôbi kôl iyôŋ ba: «Na wôsa bi wo hen aɲa iba ré dé ibari naɲ yori aɲ aɲ dé yiri naɲ tamni. Aɲ bay wôô hen na, a yiɲi na gawra wo pôni.» ⁶ Mega hen iyôŋ na, bay na ðɲé wôô ré niɲ, niɲba, bay yi mega gawra pôn. Na tôri bi wo hen aɲa kwôni ré bisiré aɲga Emen day liɲ kurôŋgi yi wo pôn hen né hen.» ⁷ Menba, bay hô uwôli sara iyôŋ ba: «A hena ré na hen iyôŋ menba, wô mi a tôô to *Moyis na ré kôl kirɲa kwôni ré dage tamni ba, ré buru magtubu toɲ bê tôre kôbre a ba?» ⁸ Menba, ôbi uwôlji sara iyôŋ ba: «Na

19:4 19: 4 Dé tô are 1: 27
Détéronôm 24: 1

19:5 19: 5 Dé tô are 2: 24

19:7 19: 7

wô bô denjé wongé aña Moyis na ré ayiñ tôô bi kené dage yébéngé hen ðiba tumô ba na hen iyôñ né. ⁹ Nijba, nôbi, en kelêngé, hena iyore to ré yiñ nañ kwôni ré tô aña kurôre ré dagere añ engiñ to ðangi na, ôbi yiñ na yijnare toñ têriñ hen.» ¹⁰ Menba, bay tôri kôli iyôñ ba: «A hena kwôli engé wo iba nañ iyore ré ôm hen iyôñ ba, bi engé yi nañ mera ta?» ¹¹ Menba, Jésu uwôli sara iyôñ ba: «Na ðijé kêm a nême henê bô kwôlê bi wo hen iyôñ né, nijba, na ka Tunu yêge sari biji hen a henê. ¹² Wôsa aña a jôriñ gawra engé iyore na, tôri kwône, mamê ka pôni na mamê bô yorji men, ka pôni na gawrê a lê a bay ré yiñ mamê men, ka pôni yi mamê nañ bô geyé woji añ ayiñ yirji uwôliñ béré wô *emê iyére to derômarañ a a men. Kwôni wo nême bê bôri sa kwôlê bi wo hen ba, bi bi.»

Jésu tô kibri sa kamrê ka dê dê a
(Mk 10: 13-16, Lk 18: 15-17)

¹³ Bay erañ nañ kamrê bi Jésu ré uwôl kôbri sarji a men, ré uwôl Emen wô sarji a men. Nijba, bay tôri nay ðijé bay ka hen. ¹⁴ Menba, Jésu kôli iyôñ ba: «Dêngé kamrê bi era yen a ðiba ken jôrengéji ré, wôsa emê to derômarañ a yi gengiñ sa ðijé ka yi mega kamrê bay ka hen iyôñ.» ¹⁵ Menba, ôbi uwôl kôbri sa kamrê bay ka hen menba, ôbi ô ta hari nij.

Kema mana woñ ôbi uñé
(Mk 10: 13-16, Lk 18: 18-20)

¹⁶ Kema mana wo pôni uso ligi Jésu a añ engerereriyôñ ba: «*Rabi, na mi ka dôri a ené lê aña ené môriñ tu geñ nañ kunun ba?» ¹⁷ Menba, Jésu uwôli sara iyôñ ba: «Wô mi a jeré engeren gengiñ sa aña dôri ba? Emen pôn nêñ hari a na gawra wo dôri. Hena jeré gey merê tu geñ ba, ju bi kwôlê sa tôô to Emen a.» ¹⁸ Menba, ôbi kôliñ Jésu iyôñ ba: «Na tôô to yôñ ba?» Menba, Jésu uwôli sara iyôñ ba:

«Já deré gawra ré men, já yij̄n yij̄nare toj̄n têrij̄n né men, já gemsê ré men, já piyê kwôlê ré men,¹⁹ já bij̄n ibam naj̄n yom kwôlê men, já geyé megam mega wo ju geyij̄n yem hen iyôñ a men.»²⁰ Menba, kema mana bi wo hen hô kôlij̄n Jêsu iyôñ ba: «Tôô hende to hen en li kê m nij̄n. A na mi a hô ban a sôñ ba?»²¹ Menba, Jêsu hô kôli iyôñ ba: «Hena jeré gey yé gawra wo dôri cerêd ba, ju ô perê ari uñérem kê m, ju kelêj̄n añ ju ði larirji céj̄n bay nimré, añ já uñé ari uñé derômaraj̄ a añ jôbi ju era tôn a.»²² Kirij̄na ôbi toy hen iyôñ menba, tiri mêne añ ôbi kurij̄n ô ta wôsa ari uñé kari mê gaj̄n.

²³ Menba, Jêsu kôlij̄n bay tôri iyôñ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêñge hen, bi ôbi uñé ré si bô emê iyére to derômaraj̄ a na, iyêre gaj̄n. ²⁴ En kelêñge, jambal a sé lew si tu iyom libra gôlij̄n ôbi uñé bi ré si bô *emê iyére to Emen a.»²⁵ Kirij̄na bay tôri toy hen iyôñ menba, ðé sarji añ bay kôl iyôñ ba: «Hen iyôñ ba, i a uñé gelê ba?»²⁶ Menba, Jêsu bôrji añ kôlji iyôñ ba: «Tu gawrê ba, na aŋga gawra a nê mê lê ré, nij̄ba, Emen nê m lê are kê m.»

²⁷ Menba, Piyêr kôli iyôñ ba: «Ju gel, nini ðéj̄n ari uñérni kê m añ nini era tôm, a hen ba, kwoni nibay ba a yé iyeñ ba?»²⁸ Menba, Jêsu uwôli sara iyôñ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêñge hen, kirij̄na nôbi *Kema Gawra na sa erê merê sa gagay kenare woñ hini emê wuj̄ê sa terare to kôrbi a hen na, kenbay ka môj kibi wôô ka na ken ô tôn a hen kôba, ka sa merê sa gagay kenare woñge a hen iyôñ men, wô jerê kwôlê sa tô môj wo *Israyêl wo môj kibi wôô hen men. ²⁹ Añ i i wo ðoj̄n iyére tori men, yê nêri kaj̄n yébé naj̄n kaj̄n imj̄nê men, ðoj̄n ibari naj̄n yori men, kamni men, sa terare tori men añ a men wô san na, ôbi a hô uñé are bay ka hen têê arew hôrij̄n men, a merê tu geñ

nañ kwini a men. ³⁰ Bijné kwône ka nà ná ka tumô hen na, haw hen, na bay a yé bay cêgê men, bay cêgê ka haw hen, a herê yé bay tumô men.»

20

Bay jé ka bô yagê tijnador a

¹ «*Emê iyére to derômaraj a yi némijn môjn ôbi iyéy yagê tijnador wo jô kirijn ô wogé bijné bi ré ô liri jé iyôñ.

² Bay bijn nañ bay jé kari bay ka hen mega wulê pôn ba, ré na nañ selé pôn a men, menba, ôbi biji bay ô bô yagê haji nij. ³ Tare uwoy dê menba, ôbi si tu wolé menba, gel bijné kañ bay wogé jé ka ðangi ka uwonji jé ré añ môrji senje déñ iyôñ hen. ⁴ Menba, ôbi kôlji iyôñ ba: «Erênge tô megêrñge bay jé a yañ añ na sa têtênge nañ tô geréri.»

⁵ Menba, bay ô tô megêrji bay jé a haji nij. Ôbi iyéy yagê bi wo hen hô so nô nañ tu tare men, tare to bôy kôbre a men menba, ôbi uwôn bijné menba, kôlji na mega wo ré kôljin ka tumô hen iyôñ men. ⁶ Kirijna ôbi hô so nañ perare burgôm menba, ôbi uwôn bijné ka pôni ka môrji senje déñ iyôñ menba, ôbi engeriji iyôñ ba: «Wô mi a kené ô lê jé kemnêñ né ba?» ⁷ Menba, bay uwôli sara iyôñ ba: «Nini uwôn jé ré aña niné ðebijn senje hen.» Menba, ôbi hô uwôlji sara iyôñ ba: «Erênge bô tijnador tijê.» »

⁸ «Kirijna tare ta kuriñ nij menba, ôbi iyéy tijnador hende to hen uwôga mana wori won ôbi berê sa jé hen, bi ré uwôgaji añ ré têtêiji ayijn tô sa ka ré sa cêgê kwôy sañ sa ka ré sa tô kirijn a. ⁹ Bijné ka ré era bô yagê perare burgôm hen kôba bay têtêiji selé pôn pôn. ¹⁰ Ka ré era tô kirijn hen na, erem mega wo ciré uné ðê ka ré sa tu tare hen, nijba, bay têtêiji na selé pôn pôn hende to hen men. ¹¹ Kirijna bay uwôn selé pôn pôn hen iyôñ menba, bôrji mène sa ôbi iyéy tijnador a. ¹² Añ bay kôl iyôñ ba: «Kamañ ka era

cêgê hen li jé na tare pôn nêḡ hare menba, ju têtiji némijḡ naḡ nibay ka niné era tô kirijḡ aḡ tare uwoyéni men, nini merêne damaḡ a men hen ba?› ¹³ Menba, ôbi uwôlijḡ kwo pôni sara iyôḡ ba: «Melaḡnen, nôbi en lêm habijḡ né, wôsa nana bijḡ sara wo ené têtêḡge tu tare pôn ba selé ré selé pôn pôn ré ba? ¹⁴ Enḡge selé tom to pôn hen aḡ ju ô erê wom ham nijḡ. Kwo era cêgê hen kôba, na biri na selé pôn môḡ kwo en bem hen iyôḡ men. ¹⁵ Anḡa en gey lê naḡ ari uḡrén ba na lijḡ né ba? Wô mi a jeré li terbére sa anḡa dôri ka en li hen ba? ¹⁶ Na ôbi á, ka era cêgê ré yé bay tumô men, bay tumô a yé bay cêgê men hen.» »

Jésu hô kôl kwôli temayri men, kwôli jê sé kamḡê wori a men

(Mk 10: 32-34, Lk 18: 31-34)

¹⁷ Kirijḡa Jésus ô đíré erê Jérusalêm a naḡ bay tôri ka môj kibi wôð hen menba, ôbi kôlji geré iyôḡ ba: ¹⁸ «Ken toy, nana erêḡge na Jérusalêm a hen, aḡ bay a ßeren nôbi *Kema Gawra bijḡ damné kaḡ bay bê kwôbe men, bay derê tô tôð to Emen a men, aḡ bay a đén kwôlê woḡ temare san a. ¹⁹ Men, bay a nôgen bijḡ ßijé ka na Jubḡê ré hen men, bay a ayren men, bay a sên naḡ tinêre men, bay a ßéren sa gurô tagelê aḡ na ma aḡ sa wôð, subu tori menba, na jê sé kamḡê.»

Anḡa yoo si Jak naḡ Ja uwôlijḡ Jésus

(Mk 10: 35-45, Lk 22: 25-27)

²⁰ Yoo kam Jébédé era ligi Jésus a naḡ kamne aḡ hende cubu gubare tumôri a aḡ engereri kwôlê. ²¹ Menba, ôbi kôle iyôḡ ba: «Me gey na mi ba?» Menba, hende uwôli sara iyôḡ ba: «Kammen ka wôð na na, en gey bi kwo pôn ré sa mô sa kôm woḡ gusurô a men, kwo pôn ré sa mô sa kôm woḡ maa a men bô emê iyére tom a.» ²² Menba, Jésus uwôlji sara iyôḡ ba: «Anḡa ken enḡgere hen ba, ken hôn dô

bi ba? Ka nê mê yê kam kaɲ bô emê ka na yê hen ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nijna nê mê yê senje.»
²³ Menba, ôbi uwôli sara iyôn ba: «Ka yê kam kaɲ bô emê ka na yê hen hanje, nijba, kwoɲ merê sa kôbi woɲ gusurô a men, kwoɲ ma a a men na, na nôbi a gengé ré, nijba, na Iban a gengé kirij wô ðijé kari ka ôbi na ðu sa têrji nij hen.»

²⁴ Kirijna bay tôri ka ba môj hen toy kwôlê bi wo hen menba, bôrji tarji sa megêrji bay ka wôô hen. ²⁵ Menba, Jêsu uwôgeji ða kwari a aɲ kôlji iyôn ba: «Ken toy, kilmé ka sa terare a na ôm sa ðijé kaji men, ðijé ka damné kôba gôliɲ sarji a men. ²⁶ Nijba, kenbay ba bi yi hen iyôn perêrɲge a ré. Perêrɲge a hen aɲa kwôni ré gey yé kwo dami ba, bi yi mana woɲge men, ²⁷ kwo gey yé kwo tumô ba, bi yi lema woɲge men. ²⁸ Na hen iyôn a, nôbi Kema Gawra ené era sa terare a na, na wo ðijé ré yi manê kaɲé ré, nijba, na wô yé mana woji men, ayê yen bij temare têtij sa ðijé ka kwôni a men.»

*Jêsu bij bay tu tij wôô gel kirij
 (Mk 10: 46-52, Lk 18: 35-43)*

²⁹ Kirijna Jêsu naɲ bay tôri ði Jériko aɲ ô ta menba, kwônê ðijé kôbe tôri. ³⁰ Bay tu tij wôô mô bêngé geré aɲ toy wo ré na Jêsu a ré erê hen, menba, bay kôl kaɲ a iyôn ba: «Bô tu ɲa toni men, Kelma, *kunga kelma Dabid.»
³¹ Kwônê ðijé nayji aɲ kôlji ré wôm tôn, menba, bay hô kôl naɲ néérji a iyôn ba: «Bô tu ɲa toni men, Kelma, kunga kelma Dabid.» ³² Menba, Jêsu ðebu tôn, aɲ uwôgaji aɲ kôlji iyôn ba: «Na mi a kené gey bi ené li bêngé ba?»
³³ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Kelma, niné gey gelé kirij.» ³⁴ Menba, Jêsu bô tu ɲa toji aɲ hebe tirji aɲ kirij bay ka hen na, bay gel kirij sél aɲ ô tôri a.

21

Jésu si bô Jérusalêm a

(Mk 11: 1-11, Lk 19: 28-40, Ja 12: 12-19)

¹ Kirija Jésu naɲ bay tôri saji ɗa naɲ Jérusalêm menba, bay sa biɲji Bêtpajé si kwa Keram wo Olibiyé, ² menba, Jésu jé bay tôri wôô aɲ kôlji iyôɲ ba: «Erênge iyére to tumôɲge a hen aɲ ka ɲné kura hariɲ tôɲ naɲ kemare kware a, bisiréɲgeji ken eraɲ ben. ³ Hena kwôni ré engeréɲge ba, ken kôli iyôɲ ba: «Na Kelma a geyé.» Menba, bay a ɗéɲge ka eraɲ senge.» ⁴ Are bay ka hen yi hen iyôɲ, bi kwôlo *ôbi kibi Emen na kôl hen na, ariri ré lij. Ôbi na kôl iyôɲ ba:

⁵ «Kôliɲge ɓiɲé ka Siɲô iyôɲ ba:

Gel, Kelma woɲge era ɲnéɲge hen ya.

Na gawra wo kalêri jal aɲ ɗaya sa kura naɲ kemare tôre a.»

⁶ Menba, bay ô aɲ liji mega wo Jésu ré kôlji hen iyôɲ. ⁷ Bay ô eraɲ naɲ kura hende to hen naɲ kemare menba, bay bi bargay kaji cêgere a aɲ Jésu ɗay merê sara. ⁸ Menba, ɓiɲé kwône tô bargay kaji bi tô geré wo ôbi ɗa ôriɲ ya hen men, ka pôni piya kôbi gurô sa bi ya a men. ⁹ Kwônê ɓiɲé bay ka hen ka pôni ka ge tumô men, ka ba cêgê men aɲ bay kaarê gura ôm iyôɲ ba: «Hosana, heramê yi wô sa *kuɲga kelma Dabid, terê kibi yi wô sa kwo era naɲ hini Kelma hen men, heramê yi wô sa kwo mô ta ɗêɲ derômaraj a hen a men.» ¹⁰ Kirija Jésu sa biɲ Jérusalêm menba, ɓiɲé ka Jérusalêm a kêm sun aɲ bay engere iyôɲ ba: «Gawra bi wo hen na i ba?» ¹¹ Menba, kwônê ɓiɲé ka ré bari hen uwôlji sara iyôɲ ba: «Na Jésu woɲ ôbi kibi Emen wo Najarêt bô emê wo Galilé a.»

*Jésu ô bô iyéy Emen a**(Mk 11: 15-19, Lk 19: 45-48, Ja 2: 13-22)*

¹² Jésu si derô haba wo *iyéy Emen a menba, ôbi dage ðijné kêm ka erañ nañ angañ gara hen men, ka era wô kelé are a men hen. Men, ôbi nôgerê tabel to bay kerangê gursu nañ ari merê ka bay dére derare gara hen hee a men. ¹³ Menba, ôbi kôlji iyôñ ba: «Bay li bô magtubu to Emen a kôl iyôñ ba: «Iyére tijê a yé iyéy uwôlê Emen.» Menba, kenbay ken ayre lijñ kini merê bandi.» ¹⁴ Kirijñ bay ka hen na, bay tu tijñ nañ bay moré eraji ligiri a bô iyéy Emen a añ ôbi berariji. ¹⁵ Nijñba, damné kañ bay bê kwôbe nañ *bay derê tô tôô to Emen gelji anga dé sa kirijñ ka Jésu li kêm hen men, toy kamrê ka bi gura bô iyéy Emen a kôl iyôñ ba: «Hini emê yi wô sa kunga kelma Dabid» hen a men, menba, bôrji mêne. ¹⁶ Menba, bay kôlijñ Jésu iyôñ ba: «Ju toy kwôlo bay kôl hen ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôñ ba: «Ew, en toy dô. Nijñba, na ken dêñse kwôlo na lijñ bô magtubu to Emen a kôl iyôñ ba: «Na ju li añ kamrê ka dê dê nañ kañ kibi kuba na heramem hen né ba?» » ¹⁷ Menba, ôbi ðiji añ, añ si ô, añ ô wulê Bétani.

*Tôgôre to yêre nañ añ Jésu tômne**(Mk 11: 12-14,20-24, Lk 13: 6-9)*

¹⁸ Tô kirijñ wo bay hena Bétani ciré hera Jérusalêm a menba, kurôñ li Jésu. ¹⁹ Ôbi gel tôgôre to ðebe bêngê geré menba, ôbi ô ða ðiré karê yêre emê nijñba, ôbi uwôñ na mare mera. Menba, ôbi kôlijñ tôgôre hende to hen iyôñ ba: «Ma yê cêgê ré nijñ yôd.» Menba, kirijñ bay ka hen na, tôgôre hende to hen hay. ²⁰ Kirijña bay tôri gel hen iyôñ menba, tiniji ge kay añ bay kôl iyôñ ba: «Na iyen a tôgôre hende ré hay lew hen iyôñ ba?» ²¹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôñ ba: «En kelênge na tu kwôlê: hena kené meremné sa

ayê bôd wongé a ré ba, na aŋga ken gel sa tôgôre a hen, a kené lê mera ré niŋba, hena kené kôliŋ keram wo hen «Dô yem ju ô kuriŋ bô cér a» kôba, ariri a liŋ. ²² Hena kené bi bôŋge sa Emen a ba, aŋga yôŋ yôŋ ka ken uwôli ba, ka uŋé.»

Tôd to Jésu liŋ are kêm hen ba, na i a biri ba?

(*Mk 11: 27-33, Lk 20: 1-8*)

²³ Jésu ô derô haba wo iyéy Emen a ô dôriŋ ðiŋé kwôlê menba, damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ surŋê eraji ligiri a aŋ kôli iyôŋ ba: «Na i a bem tôd hende to ju liŋ are kêm hen ba?» ²⁴ Menba, ôbi uwôlji sara iyôŋ ba: «Nôbi kôba na eŋgeréŋge kwôlê pôn men, hena kené uwôlen sara dema ené keléŋge na ba i a ben tôd hende to en liŋ are bay ka kêm hen ba men. ²⁵ Batêm to Ja na liŋ ðiŋé hen na, na hena na derômaran a laba, na ligi gawré a ði ba?» Menba, bay nariŋ perêrji a kôl iyôŋ ba: «Hena nana kôl ré hena na derômaran a ba, ôbi a kelê wô mi a na nana bi bôrna sari a ré ba? ²⁶ A hena nana kôl ré hena na ligi gawré ba, nana hôn dô wo ðiŋé ré geyé ré, wôsa bay bô Ja mega ôbi kibi Emen iyôŋ.» ²⁷ Menba, bay kôliŋ Jésu iyôŋ ba: «Nini hôn né.» Menba, ôbi kôliŋ iyôŋ ba: «Iyôŋ ba, nôbi kôba, na keléŋge na naŋ tôd to yôŋ a ené liŋ are bay kêm hen né men.»

Kwôlo gengiŋ sa kam gawra ka wôd hen

²⁸ Jésu hô kôliŋ iyôŋ ba erméŋge sa kwôlo na kelê hen: «Gawra wo pônî naŋ kamni wôd, menba, ôbi kôliŋ kwo suri iyôŋ ba: «Keman, kemnêŋ jôbi ju ô bô tiŋaɔor a.» ²⁹ Menba, kemari bi wo hen kôli iyôŋ ba: «Na erê ré, baba.» Sem cêgê menba, ôbi hô erem sa kôli bi wo hen a, menba, ô bô tiŋaɔor a. ³⁰ Ibarji kôliŋ ôbi cêgeri na mega bi wo ôbi ré kôliŋ kwo suri hen iyôŋ men. Niŋba, kemari wo cêgê hen kôli iyôŋ ba: «Na erê, baba.» Menba, ôbi ô ré men.

³¹ Hen ba, kami gawra bay ka wôô hen na, na kwo yôh a lê tôô ibari ba?» Menba, bay uwôli sara iyôh ba: «Na kwo tumô hen.» Menba, Jésu hô uwôlji sara iyôh ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen, *bay engé wôgê naŋ bay yij yijare toŋ têriŋ a sé bô *emê iyére to Emen a tumôŋge. ³² Wôsa Ja ôbi lê batêm era sa gelênge geré woŋ derôre, menba, ken bi bôŋge sari a ré nijba, na bay engé wôgê naŋ bay yij yijare toŋ têriŋ a bê bôŋji sari a ði. Ken hôn are bay ka hen dô a men, nijba, ken bul cêgerŋge bij têriŋ ré wô bij bôŋge sari a ré.»

Bay gemé tijaɗor ka habijnê

(Mk 12: 1-12, Lk 20: 9-19)

³³ Na hô kelênge gwosoy kwôlo ðaŋgi a sôh: «Gawra wo pôni na ôbi iyéy yagê tijaɗor, ôbi ay haba woŋ gerem sara men, pi iyom wô uwôriŋ yére men, li iyére toŋ gemé yagê bi wo hen sara. Ôbi bij bay yagê tijaɗor yagê wori bi wo hen aŋ bay têbri naŋ geserê geserê aŋ ðij yiri ôriŋ kergare. ³⁴ Kirjina kibi kelanê terê tijaɗor hende to hen, ba ða nij menba, ôbi jé manê kari ligi ðijé bay ka hen a bi ré ô engé kwa yê tijaɗor hende to hen eraŋ biri. ³⁵ Kirjina bay jé bay ka hen saji menba, bay gemé yagê tijaɗor hen, pôŋji manê ka ôbi iyéy tijaɗor hende to hen, aŋ bay sê kwo tumô men, bay duu kwo jôgij wôô men, bay gôbe kwo subi duu naŋ keram men. ³⁶ Menba, ôbi iyéy tijaɗor hende to hen hô jé manê kari ka ðaŋgi kwône ðê ka ré tumô hen aŋ menba, ðijé bay ka hen pôŋji sê men, duu ka pôni a men mega wo bay ré lij ka tumô hen iyôh sôh. ³⁷ Gerjéŋeri menba, ôbi iyéy tijaɗor bi wo hen jé kemari woŋ bôri yirji a aŋ kôl iyôh ba: «Ôbi ba, bay a kemnaŋ tini tô.» ³⁸ Nijba, ðijé bay ka hen gelji kemari menba, bay kôl iyôh ba: «Na ôbi emê cibré ibari ôbi a na, eraŋge na

derénjeri aṅ na baṅge naṅ aṅga cibré ibari a hen kêm.)
³⁹ Menba, bay ðiri ôriṅ kelaṅ naṅ yagê tiṅaḍor aṅ diiri.
⁴⁰ Hen ba, kirijna ôbi iyéy tiṅaḍor hende to hen hera ba, a
 lijn ðijné bay hen iyeṅ nijn ba?» ⁴¹ Menba, bay uwôli sara
 iyôṅ ba: «Ôbi a deré ðijné kaṅ bay bô habrê bay ka hen
 aṅ ôbi a bijn ka ðaṅgi yagê bi wo hen aṅ kini terêre a ba,
 bay a biri yêre men.» ⁴² Menba, Jésu kôlji iyôṅ ba: «Na ken
 dêṅse kwôlo na lijn bô magtubu to Emen a hen né ba? Bay
 na kôl iyôṅ ba:

«Keram bi wo bay ðé iyére na kaṅni hen na,
 ôbi a hô yé keram woṅ ðé tô iyére.

Na Kelma a lê are bay ka hen aṅ na aṅga dami gaṅ.»

⁴³ Na ôbi wo hen aṅa ené kelêṅge, emê iyére to Emen, a
 dôriṅ kôbreṅge a aṅ aṅ bay a bijn tô yê wo ðaṅgi wo
 a bê kwôlê sa aṅga gengijn sa emê iyére hende to hen. [
⁴⁴ Kwôni wo yôṅ yôṅ wo kuriṅ sa keram bi wo hen na,
 gerjéri a tiṅ men kwo keram bi wo hen kuriṅ sari a ba, a
 hederéri men.]»

⁴⁵ Kirijna damné ka bay bê kwôbe naṅ Parisijêṅê toy
 gwosoy kwôlê bi wo hen iyôṅ menba, bay hôn wo Jésu
 ré kôl gengijn na sarji. ⁴⁶ Menba, bay woge geré wo ciré
 ðeréri, nijba, bay hariṅ kwônê ðijné wôsa ðijné bay ka
 hen, bô Jésu mega ôbi kibi Emen iyôṅ.

22

Gwosoy kwôlê gengijn sa gerê iyére

(Lk 14: 15-24)

¹ Jésu hô ay gwosoy kwôlo ðaṅgi aṅ kôlji iyôṅ ba:
² «*Emê iyére to derômaraj a yi môṅ kelma wo ðu sa tê
 gerê iyére to kemari iyôṅ. ³ Ôbi jé bay jé kari ré ô uwôgera
 ðijné ka ré era kini gerê iyére hende to hen a menba, ðijné

bay ka ôbi jé uwôgêji hen kaɲ era. ⁴ Ôbi hô jé bay jé ka ðaŋgi ré hô ô kôliɲ ðiɲé ka ré era kini gerê iyére a hen, iyôn ba, emê ré liɲ kô tɔɲ niɲ, wôsa en duu na kelbê naɲ uré ka uwoseré aɲ emê liɲ kô tɔɲ niɲ, eraɲge bi na sa emêɲge. ⁵ ðiɲé ka bay jé uwôgêji hen na, bay kaɲ uwôgê bi wo hen kibi bay jé aɲ kwo pôni ô bô yagê wori a men, kwo pôni ô wô lê jenga tori men. ⁶ Ka pôni pôɲji bay jé bay ka hen sêji aɲ derji. ⁷ Bô kelma bi wo hen tari aɲ ôbi jé asgarɲê kari ô deré bay deré temare bay ka hen men, uwoyriɲ sa iyérji a men. ⁸ Menba, ôbi kôliɲ bay jé kari iyôn ba: «Emê liɲ kô niɲ, niɲba, ðiɲé ka ené uwôgeji hen kaɲ sa. ⁹ Erêɲge jêrê geré aɲ ðiɲé ka, ka ɲɲéji ba, ken kôli ré era kini gerê iyére a na.» ¹⁰ Menba, bay jé ôɲji tô geré aɲ kôliɲ ðiɲé kêm ka bay uwɔɲji hen ré eraji kini gerê iyére a aɲ bô iyére wôn jê jê ta. Perê ðiɲé bay ka bay uwôgaji hen na, bay bô habré ya men, bay bô derê kôba ya men.»

¹¹ «Kelma era ira ðiré sa gelé ðiɲé ka ré mô kibi emê kini gerê iyére a hen, menba, ôbi gel gawra wo pôni wo dôba bargay kari kaɲ erê kini gerê iyére a ré hen, ¹² menba, kelma kôli iyôn ba: «Melaɲnen, ju dôba bargay kam kaɲ erê kini gerê iyére a ré menba, ju li iyeɲ a jeré sa na ba?» Menba, gawra bi wo hen uwôn kwôlê woɲ kelê ré. ¹³ Menba, kelma kôliɲ manê kari iyôn ba: «Beréɲgiri ken haarê têri naɲ kôbri aɲ ken ôriɲ ô ulê nô dilemne a. Na kirijɲ ka ðiɲé sômniɲ men, ômiɲ kaɲniɲi mêêrê mêêrê ya men hen.» ¹⁴ Na ôbi á, bay ré uwôgê ðiɲé kwônê, niɲba, bay a perê na côb iyôn mera.»

Têbê wôgê wo Sésar

(Mk 12: 13-17, Lk 20: 20-26)

¹⁵ Menba, Parisiɲɲê ô ermé na ba, ciré lê iyeɲ a, ciré ðeré Jésu sa kwôli kelêri a ba? ¹⁶ Menba, bay jé ðiɲé kaji naɲ ka *Hérôd ô ligi Jésu a aɲ kôli iyôn ba: «*Rabi, nini

hôn wo kwôlo jeré kôl hen na, ré na tu kwôlê men, ju gelijî ðijé kwôlê woɲ tiri wo Emen gey hen a men, wôsa jôbi na, ju harijî kwôlo bay kôl gengijî sam hen né men, ju dô tu kwôni ré a men. ¹⁷ Iyôɲ ba, ju kelêni kwôlo bôm a nijîa toyé: Têbijî kelma wo dami Sésar wôgê ba tôte tona gey hare ba?» ¹⁸ Jésu hôn ermé woji wo habijî bi wo hen tumô nijî aɲ uwôlji sara iyôɲ ba: «Kenbay ka kebrenge wôte wôte hen, wô mi a kené sélen hen iyôɲ ba? ¹⁹ Benge selé to bay têbijî wôgê hen pôn na na gelé.» Menba, bay eraɲ naɲ selé pôn sa gili. ²⁰ Menba, ôbi kôlji iyôɲ ba: «Sa gawra naɲ anɲa bay ði yi selé hende to hen to na ba, gengijî na sa i ba?» ²¹ Menba, bay uwôli sara iyôɲ ba ré gengijî na sa kelma wo dami Sésar. Menba, ôbi kôlji iyôɲ ba: «Iyôɲ ba, anɲa na ka Sésar ba, ken bijî Sésar men, ka na ka Emen ba, ken bijî Emen.»

²² Kwôlo Jésu kôlji hen na, ðê sarji aɲ bay ðiri aɲ ô ta.

Sadusiɲêɲê engerijî Jésu kwôli jê sé kampê

(Mk 12: 18-27, Lk 20: 27-40)

²³ *Sadusiɲêɲê kôl ðijé ka ma ré jê sé kampê ré. Wulê bi wo hen na, bay eraji ligi Jésu a aɲ engeriri kwôlê kôl iyôɲ ba: ²⁴ «Rabi, tôte to *Moyis na kôl iyôɲ ba: «Hena ðijé ré wôte tô yêɲiɲare a aɲa kwo pôni ré ma ði tamni cêgeri a baa yê kema naɲ tu ba bi yêni wo ré baa cêgeri a hen ré eɲne aɲ ré yêɲ kamrê bijî yêni wo ma hen.» ²⁵ Aɲ mega wo sa iyére toni a na, ðijé ka pôni na jurgem tô yêɲiɲare a, menba, kwo iyêri enge iyore bay yê ré tô menba, ôbi ma ðere cêgiri a, yêni woɲ ôbi cêgeri eɲne. ²⁶ Menba, ôbi kôba ma ðere cêgeri a men, ôbi cêgeri wori kôba, na hen iyôɲ hende to hen kwôy wo ðijé bay ka jurgem tô yêɲiɲare a hen maji kê. ²⁷ Sem cêgeriji a menba, iyore hende to hen kôba, ma men. ²⁸ Mega wo yi hen iyôɲ hen

ba, wulê wo ðijé ka ma a sa jê sé kamjê hen na, kwo yôŋ a na kurôre pôn ba? Wôsa bay jurgem toji hende to hen, na na kwôrnêre.»²⁹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôŋ ba: «Kwôli kelêrnge saŋgij naŋ ken nono. Wôsa ken hôn kwôlo yi bô magtubu to Emen a hen ré men, ken hôn ibé iyêrê wo Emen né a men.»³⁰ Wôsa wulê wo ðijé ka ma a sa jê sé kamjê hen na, imjê a enjé yébé ré men, yébé a enjé imjê ré a men, wôsa bay a yé môŋ manê ka Emen derômaran a iyôŋ mera.»³¹ Kwôlo gengij sa jê sé kamjê wo ðijé ka ma hen ba, ken dêŋse kwôlo Emen na kelêrnge hen né ba? Ôbi na kôl iyôŋ ba:³² «Ena Emen wo si *Abraham, Isak naŋ Jakwôb tebe hen.» 'Bijé ka ma na, tebe Emen né, nijba, na ka mô tu geŋ a tibri dî.»³³ 'Bijé ka dëbu ya aŋ toy kwôlo Jêsu kôl hen na, dë sarji.

Tôô to Emen kêm hen na, to yôŋ a dë megêre ba?

(Mk 12: 28-34, Lk 10: 25-28)

³⁴ Kirijna Parisijnêŋ toy wo Jêsu ré ðu kibi Sadusijnêŋ hen iyôŋ menba, bay dan sarji aŋ ôrji uné Jêsu.»³⁵ Aŋ kwo pônî perêrji a na ôbi derê tô tôô to Emen wo pônî engerij Jêsu kwôlê wô sélîŋ bôri kôl iyôŋ ba:³⁶ «Rabi, tôô to dami dë megêre ba na to yôŋ ba?»³⁷ Menba, Jêsu uwôli sara iyôŋ ba: «Já peré Kelma wom Emen naŋ bôô pôn men, naŋ tunum kêm men, naŋ ermé wom kêm a men.»³⁸ Na tôô to tumô to dë megêre a hen.»³⁹ To danji to némij naŋ to tumô hen a na: Gey megam mega wo ju geyij yem hen iyôŋ men.»⁴⁰ Tôô hende to wôô hen na, ay tô tôô to ba hen naŋ kwôlo bay kibi Emen na kôl hen kêm bô nij.»

Krist, kwo Emen dôri hen na kunga kelma Dabid ba?

(Mk 12: 35-37, Lk 20: 41-44)

⁴¹ Cêgê menba, Jésu engeriɲ Parisiɲêɲê ka daɲ kwari a hen kwôlê kôl iyôɲ ba: ⁴² «Na kwôli mi a kené erem sa *Krist, kwo Emen dôri hen a ba? Ôbi na kuɲga i ba?» Menba, bay uwôli sara iyôɲ ba: «Ôbi na *kuɲga kelma Dabid.»

⁴³ Menba, Jésu kôlji iyôɲ ba: «Iyôɲ ba, wô mi a Tunu toɲ hendi bô bôre na ré biɲ kelma Dabid uwôgeri «Kelma», aɲ kôl iyôɲ ba:

⁴⁴ «Kelma Emen na kôliɲ Kelma wuɲê iyôɲ ba: «Sa mô kôben woɲ gusurô.

Kwôy wo na biɲ bay barem a yé aɲgaɲ sêlê têm.» ›

⁴⁵ A hena kelma Dabid ré uwôgeri «Kelma» ba, a lê iyeɲ a ôbi ré yé kuɲgari sôɲ ba?»

⁴⁶ Menba, kwôni nêɲ ulêri kwôlê wôni sara ré. Ayiɲ tôri wulê bi wo hen na, kwôni woge wô engeriɲ Jésu kwôlê ré niɲ.

23

Lênge môɲ kwo Parisiɲêɲê naɲ bay derê tô tôɲ to Emen liɲ hen iyôɲ né

(*Mk 12: 38-39, Lk 11: 43-46, 14: 7, 20: 45-46*)

¹ Jésu kôliɲ kwônê biɲé naɲ bay tôri iyôɲ ba: ² «*Bay derê tô tôɲ to Emen naɲ Parisiɲêɲê na, na bay derê tô tôɲ to Emen to *Moyis. ³ Iyôɲ ba, ken binggeji kwôlê men, kwôlê kêɲ wo bay kelênge hen na, ken li ariri a men, niɲba, bi jé lêreɲge yi môɲ kwoji hen iyôɲ né, wôsa bay kôl kwôlê menba, bay ba, li ariri ré men. ⁴ Bay pô aɲga néy néy dɲiɲ biɲé sarji a, menba, bay ba, hebe ani naɲ kema kôbriji iyôɲ né kwôy. ⁵ Men, are kêɲ ka bay li hen na, na wô geliɲ yirji tu biɲé a mera. Aɲ aɲga bay ha wô uwôliɲ Emen hen na, bay li dami dɲê ka biɲé kêɲ. Men,

bargay kaji ka bay tôte hen kôba, bay ði kibriji yêñê ðê ka ðijné kêm a men*. ⁶ Kini emê are a men, bô *iyéy ðajñare a a men na, bay gey na merê tumô ðijné ði. ⁷ Men, bay gey na wo ðijné ré liji dosé tu wolé a men, bay ré uwôgerêji <*Rabi> men hen. ⁸ Nijba, kenbay ba, ken ði kwôni uwôgêñge <Rabi> ré, wôsa Rabi wonje na pôn hari, añ kenbay kêm kena yêñê. ⁹ Men, kwôni wo sa terare a na ba, ken uwôgeri <ibarni> ré, wôsa Ibareñge na pôn nêñ hari ôbi a merê derômarañ a. ¹⁰ Men, ken bi kwôni uwôgêñge <ôbi derê tumôrni> ré, wôsa ôbi derê tumôrñge na pôn nêñ hari, ôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen. ¹¹ Kwôni wo na kwo dami perêrñge a na, ôbi a na mana wonje. ¹² Wôsa kwôni wo gey derê sari ta ba, bay a herañ nañ ði tôñ, nijba, kwo dôbe sa ba, bay a biri a derê sari ta men.»

Jésu nay bay derê tô tôô to Emen nañ Parisijnêñê wô jé lêreji

(Mk 12: 40, Lk 11: 39-52, 20: 47)

¹³ «Kenbay bay derê tô tôô to Emen nañ Parisijnêñê kañ bay kelê kwôlê kebrenje wôô wôô hen, gusijn yi wô sarñge, wôsa ken lugu kibi geré *emê iyére to derômarañ a jôriñ ðijné, menba, ken gey erê bô ré men, ken jôriñ ka ðañgi sé bô a a men.»

[¹⁴ «Kenbay bay derê tô tôô to Emen nañ Parisijnêñê kañ bay kelê kwôlê kebrenje wôô wôô hen, gusijn yi wô sarñge wôsa ken lam yébé kañ mamê enjijn iyére toji men, ken uwôl Emen ta ta na ðéñ iyôn wô tu ðijné mera a men. Na ôbi á, bay ré jerê kwôlê sarñge a damañ hen.»]

23:5 23: 5 Sé nô 13: 9,16, Kwôñê ðijné 15: 37-41 * 23:5 23: 5 Kwo Jubñê ba, bay li kwôlo Emen bi wo hen bô kam magtubu to dê dê a añ lêgere nañ ariñ. Añ kirijna bay ca uwôlê Emen na, bay ha kibi bisiniji a men, tô kôbriji a.

¹⁵ «Kenbay bay derê tô tô to Emen naṅ Parisiṅêṅê kaṅ bay kelê kwôlê kebrenḡe wô wô hen, gusiṅ yi wô sarḡe wôsa ken gôr bô cér naṅ sa terare wô wogé ḡiṅé bi ré bi bôri sa tô tonḡe a, aṅ kirina ken uwôn kwôni niṅ menba, ken liri ôbi yi na kwo a erê bô tare a gelênḡe aṅ sôḡ.»

¹⁶ «Kenbay bay derê tumô kirin kaṅ bay tu tin hen gusiṅ yi wô sarḡe, wôsa ken kôl iyôn ba: «Hena kwôni ré dusu yiri naṅ *iyéy Emen ba, ré li ani ré, niṅba, hena kwôni ré dusu yiri naṅ lôr wo bô iyéy Emen a hen dema ariri ré lin tô hen.» ¹⁷ Kwôbrê naṅ bay tu tin, lôr a ḡê iyéy Emen to li aṅ lôr bi wo hen yin naṅ jengêri hen ḡi ba? ¹⁸ Men, ken hô kôl iyôn ba: «Hena kwôni ré dusu yiri naṅ kini gusulê gesamne ba, ré li ani ré, niṅba, hena kwôni ré dusu yiri naṅ aṅgaṅ bé ka yi sara hen dema ariri ré lin tô.» ¹⁹ Bay tu tin aṅgaṅ bé a ḡê kini gusulê gesamne ka li aṅ aṅgaṅ bé bay ka hen yin naṅ jengêri hen ḡi ba? ²⁰ Na ôbi á, kwôni wo ré dusu yiri naṅ kini gusulê gesamne ba, ré dusu yiri na naṅ aṅga yi sara hen a men. ²¹ Men kwôni wo ré dusu yiri naṅ iyéy Emen ba, ré dusu yiri na naṅ kwo mô bôre a hen a men. ²² A hena kwôni ré dusu yiri naṅ derômaran a ba, ôbi dusu yiri na naṅ gagay kenare wo Emen men, na naṅ kwo mô sara hen a men.»

²³ «Kenbay bay derê tô tô to Emen naṅ Parisiṅêṅê kaṅ bay kelê kwôlê kebrenḡe wô wô hen, gusiṅ yi wô sarḡe, wôsa ken bi kibi aṅga môj kanḡe kaṅ aṅgaṅ na kilin ka na si tamla men, uu men, têrêre aṅ ken kaṅ lê aṅga dôri ka yi bô tô a hen, bay a na: lê aṅgaṅ derôre men, lê ka dôri men, lê are naṅ bô pôn a men hen. Na are bay ka hen a ré kené lê men, lin tô ka ḡanḡi ka ba hen a men. ²⁴ Kenbay bay tu tin ka ken dô tumô megêrnḡe hen, ken irge kam wô pôrin kam aṅga dê dê ka yi bô a hen aṅ dema kené yê menba, ken soy jamal naṅ yere kê m ta

men.»

²⁵ «Kenbay bay derê tô tôô to Emen naɲ Parisiɲêɲê kaɲ bay kelê kwôlê kebrenge wôô wôô hen, gusiɲ yi wô sarɲge wôsa ken pul cêgi karbé toɲ yê are men, cêgi dasa kaɲge mera menba, bôɲji ba ken bi na aɲga ken gômse hen men, ka ken li tu bôriyare sara hen a men. ²⁶ *Parisiɲê woɲ ôbi tu tiɲ, pul bô dasa naɲ asêt wom sél, menba, cêgeriji kôba, ré sélé men tô.»

²⁷ «Kenbay bay derê tô tôô to Emen naɲ Parisiɲêɲê kaɲ bay kelê kwôlê kebrenge wôô wôô hen, gusiɲ yi wô sarɲge wôsa ken geliɲ môɲ sa kamɲê ka bay liji bôrê nô aɲ dô gelé haji niɲba, bôɲji ba, na ibé men, aɲga uyêy a yé ya hen. ²⁸ Kenbay kôba, tu biɲé a ba ken li yerɲge môɲ biɲé kaɲ derôre iyôɲ, niɲba, bôɲɲge a ba, kena bay kelê kwôlê kebrenge wôô wôô men, bay bô habré a men.»

Jésu kôl kwôli gusiɲ to a era hen

(Lk 11: 47-51)

²⁹ «Kenbay bay derê tô tôô to Emen naɲ Parisiɲêɲê kaɲ bay kelê kwôlê kebrenge wôô wôô hen, gusiɲ yi wô sarɲge wôsa ken ɲan kamɲê ka bay kibi Emen men, ken ɲan sa kamɲê biɲé kaɲ bay lê aɲgaɲ derôre hen dô a men. ³⁰ Aɲ ken kôl iyôɲ ba: «Hena na niné ya wulê wo balêrni na deriɲ bay kibi Emen hen na, na niné biɲ naɲ ci sara ré.» ³¹ Hen iyôɲ ba, ken uwôl kwôlê sarɲge a kenbay gaɲ men, ken gel wo kené na kwôɲgê biɲé kaɲ bay deré bay kibi Emen bay ka hen men. ³² Dô, lêɲge hen iyôɲ yôd yôd bi gôliɲ kwo môɲêɲɲge aɲ. ³³ Kenbay ka ken yi môɲ jênêre iyôɲ hen, ka lê iyeɲ a, kené ba erê bô tare toɲ *Géhên a ba? ³⁴ Na tôri bi wo hen aɲa ené jéɲ naɲ bay kibi Emen men, naɲ bay tu melênê men, bay derê tô tôô to Emen béɲge aɲ ka deré ka pôni men, ka béré ka pôni kabré gurô men, ka yêmnê ka pôni ré tinêre bô iyéy daɲare toɲge a men, ka derê sa tê ka pôni naɲ sa iyére iyére a men. ³⁵ Aɲ bi kwôlê ré bu

sarŋge wô kwôbri ðijné kaŋ bay lê anŋaŋ derôre wo bay na bi sa terare a na, ayiŋ tôri sa kwo Abêl ôbi lê anŋaŋ derôre hen kwôy saŋ sa kwo Jakari woŋ kema Baraki wo na ken diri perê iyéy Emen naŋ kini bê kwôbe hen. ³⁶ Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen are bay ka kêm ka na ken li hen na, kwôliji a ðeré sa ðijné ka haw hen.»

Jésu sôm wô jé lê ðijné ka Jérusalêm

(Lk 13: 34-35, 19: 41-44)

³⁷ «Bijné ka Jérusalêm, ðijné ka Jérusalêm, kenbay ka ken duu bay kibi Emen men, ken gôbe ka bay jéji legerŋge a hen, duu naŋ jerew a men hen, têê kwône en woge ené dayêŋge môŋ tôôre daŋ sa kamne tô mesérére a iyôŋ, niŋba, ken gey ré. ³⁸ Dô haw hen na, Emen a derê kôbri aŋ ðéŋge sa iyére tonŋge kôbreŋge a. ³⁹ Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, ka gelen ré niŋ kwôy wo wulêri a nê mê aŋ ka kelê iyôŋ ba: <Terê kibi yi sa kwo era naŋ hini Kelma hen.> »

24

Jésu kôl kwôli mênê wo iyéy Emen

(Mk 13: 1-2, Lk 21: 5-6)

¹ Jésus so bô *iyéy Emen a ða erê ta niŋ, menba, bay tôri uso ligiri a aŋ gili iyéy Emen to ré jibiŋ yi kêm hen. ² Menba, ôbi kôlji iyôŋ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêŋge hen: iyére hende to ken gel kêm yi hen na, keram wôni wo a ba ta sa megari a ba naŋ, bay kêm a mênijŋ.»

Gusiŋ to bay a geliŋ bay tô Jésus

(Mk 13: 3-13, Lk 21: 7-19)

³ Jésus mô sa Keram wo Olibiyé, menba, bay tôri era ligiri a aŋ ðiri ôriŋ wolé aŋ eŋriri kwôlo ðu bôrji kôli iyôŋ

ba: «Kelêni, wulê wo yôñ a, are bay ka kêm hen ré sa ba men, mi a gelé wo herarem ré ba ða niñ men, sa terare ré ta kerê niñ ba a men.» ⁴ Menba, Jésu uwôlji sara iyôñ ba: «Dénge tu melênê sa yerñge a, ðiba ken ði kwôni lamênge ré pa pa. ⁵ Wôsa ðijné kwône a era nañ henen, a kelê iyôñ ba: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen.» Añ bay a lamijn ðijné kwônê. ⁶ Ka toyé néé kumbul nañ kwôli kumbul wo ôm ða, niñba, ken ði tu melênê sa yerñge a, ðiba ken ði bôñge hare ré, wôsa are bay ka hen a sa môj môj dem, niñba, na gerñé wulê bi wo hen né tô. ⁷ Tô yê pôn a lê kumbul nañ tô yê wo ðangi men, sa iyére pôn a séñ nañ to ðangi men, terare a yebagijn nañ sa iyére gay gay men, kurôñ a lê kirijn a men. ⁸ Niñba, are bay ka kêm hen na, yi mega yê wo ay tô lê iyore iyôñ.»

⁹ «Bay a ôriñ nañ ken tumô kilmé bi bay ré gelénge gusijn men, bay a deré ka pôni men, bay a tôrñênge nañ kirijn kirijn a men, wô kibi henen. ¹⁰ Na ôbi á, ðijné kwône ré ðéñ ayê bôð woji men, bay a pôriñ sarji men, bay a tôrniñ yirji a men. ¹¹ Bay kibi Emen kañ bay benare kwône a soo, añ bay a lamê ðijné kwônê. ¹² Men, ðijné a lê habré sa megari a megari a kwôy wo peré wo yi bô ðijné ka kwôni a hen a jalê. ¹³ Niñba, kwôni wo ðu bôri iyêre kwôy derijn kibi ba, ôbi a gelê. ¹⁴ Bay a ulê béré Kwôlo Dôri wo gengijn sa *emê iyére to derômarañ a hen nañ kirijn kirijn sa terare a na, biñ tô yê ðijné kêm dema sa terare ré kerê tô.»

*Jésu kôl kwôli bô emê wo dami wo a sa kuriñ ðijné a
(Mk 13: 14-23, Lk 21: 20-24)*

¹⁵ «Ka gelé anga habijn ka mène kirijn hen, mega wo *ôbi kibi Emen Daniyêl na kôl kwôliji ca tumô ré yé kirijn ka yi nañ jengêrji hen. (Kwôni wo dêñse kwôlê bi wo hen

na, bi hôn bô kwôlê bi wo hen dô.) ¹⁶ Iyôh ba, bi ðijné ka Judé ba, ge sa keram a men, ¹⁷ kwôni wo mô tô tunu a nô ba, bi era ira wô erê ayê ani bô iyére tori a ré nij men, ¹⁸ kwôni wo ðebe bô yagê wori ba, a upé kini hera ira wô ayê bargay kari ré a men. ¹⁹ Wulê bi wo hen na, bô emê wo dami a lê yébé kaj bay kwoo men, ka kamniji yi kuba ba ya tô hen a men. ²⁰ Uwôlêngge Emen bi wulê bi wo ka gerij hen na, bi yi naj terbére a ré men, naj sa *sa merê ta a ré a men. ²¹ Wôsa wulê bi wo hen na, bô emê wo ðijné a upé hen na, na bô emê wo dami wo kwôni gel sa pôn né ayij tôri wo tô terare na ðij kwôy kemnêh men, kwôni a herê gelé bô emê bi wo hen iyôh ré nij a men. ²² Wôsa hena Emen henañ ré kôl ðiré jô kibi wulê bi wo hen ta ré na, kwôni pôn nêh iyôh wo henañ ré gelê ba ré najê, nijba, wô kibi ðijné ka Emen ka ôbi tôrji hen na, ôbi ré jerê kibi wulê bi wo hen ta hen. ²³ Iyôh ba, hena kwôni ré kelêngge *Krist, kwo Emen dôri hen ré na na ley, ré na yañ ley na, ken bi bôhngge sa kwôlê wori a ré. ²⁴ Wôsa Kristjê kaj bay benare hen naj bay kibi Emen kaj bay benare hen a soji aj a lê angaj gelé naj kaj gijê ka ðê kirij wô lamij ðijné men, ðijné ka Emen kôba, bay a masê wo ciré lamêji a men. ²⁵ Iyôh ba, ken toy, en kelêngge kwôliji ca tumô nij.»

²⁶ «Hena bay ré kelêngge Krist, kwo Emen dôri hen na derô gwôlê na, ba ken ô ré men, ôbi ré na bô ira na kôba ken bi bôhngge sara ré a men. ²⁷ Wôsa mega wulañê emen hena si tô emen aj ô kwôy si kini kurijay tare a iyôh hen na, wulê wo nôbi *Kema Gawra na sañ hen kôba, a yé na hen iyôh men. ²⁸ Na kirij ka temay are yi ya hen a, dunu ré daj ya men.»

*Hera wo Kema Gawra
(Mk 13: 24-27, Lk 21: 25-28)*

²⁹ «Cêgi bô emê bi wo kêh hen na, tare to tay a berarê kirij ré nij men, geserê a ené ré nij men, têbêhne a

heriɲ ta men, anɣaɲ néé ka derômaran a a yebagiɲ tiɲ a men. ³⁰ Kirijɲ bay ka hen na, anɣaɲ gelé kaɲê nôbi Kema Gawra a gelé yirji derômaran a aɲ tô yê ðijé ka sa terare a na sômnê men, menba, bay a gelen nôbi Kema Gawra hera perê kirijɲ ka geri a naɲ néé wo dami men, damɲare to dami a men. ³¹ Kirijɲ bay ka hen na, ôbi a jé manê kari ka derômaran a naɲ buruɲju to iyel damaɲ dayrê sa ðijé kari ka ôbi tôrji ka sa terare a na kêm aɲ kirijɲ ka a baa ba naɲ.»

Jésu ay tógôre gengiɲ sa hera wori

(Mk 13: 28-31, Lk 21: 29-33)

³² «Ayêɲge tógôre ken gengiɲ kirijɲ, kirijna tógôre jubu aɲ libé hen na, ken kôl kami emen ré ba ða niɲ. ³³ Kenbay kôba, kirijna ken gel wo are bay ka kêm hen sa niɲ na, ken hôn wo nôbi Kema Gawra ené ða kibi geré niɲ. ³⁴ Na tu kwôlê a ené ena kelêɲge hen, gawrê ka haw hen na, ka pônî a ba geɲ kirijna are bay ka hen a saɲ. ³⁵ Derômaran naɲ sa terare a naɲê niɲba, kwôlê wuɲê na, a naɲê ré kwôy.»

Merêɲge geɲ wôsa sa hera wo Jésus na, ken hôn wulêri ré men, tayriri ré a men

(Mk 13: 32-37, Lk 17: 26-30,34-36)

³⁶ «Kwôlo gengiɲ sa wulêri naɲ tayriri na, kwônî pôn nêɲ iyôn hôn né men, *manê ka derômaran a hôn né men, Kema kôba hôn né a men, niɲba, na ibari pôn nêɲ hari a henê mera. ³⁷ Anɣa na li are bô wulê wo Nowé a hen na, a yé na hen iyôn hende to hen wulê wo nôbi Kema Gawra na heran hen. ³⁸ Wôsa pa dema kami bélem na ré ay kirijɲ tô na, ðijé na ôm men, na yi men, na engeji yébé men, enɣiɲ kamniji yébé men, hen iyôn kwôy wulê wo Nowé siɲ bô bato tori a. ³⁹ Bay erem sa ani a ré kwôy, kwôy

wo kami bélem sa derji kêm aɲ, a yé na mega bi wo hen iyôn wulê wo nôbi Kema Gawra na herajɲ. ⁴⁰ Bijné wôô a đebé bô yagê ba, bay a ayê kwo pôn aɲ, bay a đéɲ kwo pôni men. ⁴¹ Yébé wôô a đebé uwoyé kuré menba, to pôn a ayiɲ menba, to pôni a ba tôɲ. ⁴² Dénge tu melênê sa yerɲge a, wôsa ken hôn wulê wo Kelma wonge a saɲ hen né. ⁴³ Ken hôn, hena ôbi iyéy iyére henaɲ ré hôn wulê wo gemsa ré saɲ ba, ôbi henaɲ né merê sa têri a điba gemsa henaɲ né gemsêri ré. ⁴⁴ Kenbay kôba, ken mô sa tērɲge a, wôsa ken hôn, nôbi Kema Gawra na sa naɲ wulê wo ken bi bōrɲge sara hen né.»

*Mana woɲ ôbi bê kwôlê naɲ kwoɲ ôbi narê kwôlê
(Lk 12: 41-48)*

⁴⁵ «I a na mana woɲ ôbi bê kwôlê men, ôbi tu melênê a men ba? Na kwo ôbi iyéryi a điri ré bô sa ari ɲjéri men, sa bay jé kari men, ré biji emê wo sa pôn pôn kêm naɲ wulêri men, tayriri men ba? ⁴⁶ Yi derê yi wô sa mana bi wo hen wo ôbi iyéryi sa aɲ uwōɲni li jé wori bi wo hen iyôn. ⁴⁷ Na tu kwôlê a ené ena kelēɲge hen, ôbi a điri berê sa ari ɲjéri kêm. ⁴⁸ Nijɲba, hena ôbi ré na mana wo habiɲ aɲ erem iyôn ba: «Ôbi iyéryren ba aɲê tô.» ⁴⁹ Aɲ sê megêri bay jé bay ka hen men, ôm men, yi naɲ bay kwoyé a men. ⁵⁰ Ôbi iyéryi a sa naɲ wulê wo ôbi bu sa têri ré hen. ⁵¹ Aɲ ôbi a liri bisijne men, a gili gusiɲ a men mega wo bay gilijɲ bay kelê kwôlê kibriji wôô wôô gusiɲ hen iyôn. Kiriɲ bay ka hen na, bijné a sômne ya men, a emné kaɲniji mêêrê mêêrê ya a men.»

25

*Kwôlo gengiɲ sa kam kalmê ka môj hen
(Mt 24: 42-44, Lk 12: 35-40)*

¹ «Iyôñ ba, emê iyére to derômarañ yi mega kam kalmê ka môj ka pô lampa toji jôriñ kwini ôbi kurô iyôñ. ² Perê kam kalmê bay ka môj hen na, ka bay na bay tu melênê men, ka bay na bay galê men. ³ Kañ bay galê hen na, erañji nañ weñ wo ðañgi kôbriji a ré. ⁴ Nij̄ba, kañ bay tu melênê hen na, erañ nañ weñ lampa toji bô gwolé a kôbriji a. ⁵ Mega wo tê ôbi kurô bi wo hen ba geré tô menba, bay yederij̄n kum añ yiji kum kêm. ⁶ Sa kirij̄n ka jali menba, tô kwôni ôm kañ a ta kôl iyôñ ba: «Gelêñge ôbi kurô bi era hen ya, séñge ken jô kwini.» ⁷ Menba, kam kalmê bay ka môj hen engeji tô kum a, añ ñanji lampa toji. ⁸ Kañ bay galê hen, kôlij̄n kañ bay tu melênê hen iyôñ ba: «Béñnge weñ lampa tonje dê men, wôsa lampa toni bariñ.» ⁹ Menba, kañ bay tu melênê hen uwôlji sara iyôñ ba: «Nij̄na béñge ré wôsa nêm wo naa sodirij̄nge ré. Erêñge ken ô kelé iyé bay garare a yañ ði.» ¹⁰ Kirij̄na bay ô wô kelé weñ lampa toji hende to hen menba, ôbi kurô bi wo hen sa cêgeriji a, añ kam kalmê ka ré ðu sa têrji hen, ôrji nañ ði ira kini gerê iyére a menba, bay luge kibi iyére ta. ¹¹ Kirij̄na kam kalmê kañ bay galê bay ka hen buloji hera menba, bay di kermij̄n añ kôl iyôñ ba: «Kelma, Kelma, bôl kermij̄n béni men ðéy.» ¹² Menba, ôbi uwôlji sara iyôñ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêñge hen, en henêñge ré.» »

¹³ Menba, Jêsu kôlji iyôñ ba: «Déñge tu melênê sa yerñge a, wôsa sa heraren na, ken hôn wulêri ré men, tayriri ré a men.»

Gwosoy kwôlo gengij̄n sa manê ka subu hen

(Lk 19: 11-27)

¹⁴ «*Emê iyére to derômarañ a yi mega gawra wo ða erê kergare menba, uwôge manê kari añ céji ari uné kari bi bay ré gem. ¹⁵ Kwo tumô, ôbi biri lari woñ lôr milij̄nôn bay men, ôbi cêgeri ba ôbi biri lari woñ lôr milij̄nôn wôd men,

kwo subi ba ôbi biri lari woɲ lôr miliɲôn pôn men. Ôbi céji hen iyôɲ nê̄m sa nêé woji nêé woji menba, ðiɲ yiri ô hari niɲ. ¹⁶ Kwo tumô wo bay ré biri lari woɲ lôr dubu bay hen na, ô liɲ jeɲga aɲ uwôɲ kamne dubu bay a sara.

¹⁷ Ôbi cêgeri wo bay ré biri lari woɲ lôr miliɲôn wô̄̄ hen kôba, ô liɲ jeɲga aɲ uwôɲ kamne dubu wô̄̄ a sara men.

¹⁸ Niɲba, kwo subi wo bay ré biri lari woɲ lôr miliɲôn pôn hen na, ô kergé iyom aɲ emiɲ kwori tôɲ uwô̄̄be.

¹⁹ Wulê kwône niɲ menba, ôbi iyérji na uwo tô kergare tori a menba, uwôgeji engeriji tô lari wo na ðiré céji gemé hen. ²⁰ Kwo tumô wo ôbi na biri lari woɲ lôr miliɲôn bay hen, era ligiri a aɲ kôli iyôɲ ba: «Kelma, na ju ben lari woɲ lôr na bay aɲ ju gel, en hô uwôɲ miliɲôn bay a sara.»

²¹ Menba, kelma wori kôli iyôɲ ba: «Dô damaɲ, ju na mana wo dôri wo ôbi bô̄̄ pôn. Aɲga dê ka na en bem hen aɲ ju cubu tum tô a hen na, na hô bêm megêrji mê a sara, era sa li yi derê naɲ en.»

²² Ôbi cêgeri wo ôbi ré biri lari woɲ lôr miliɲôn wô̄̄ hen na, era ligiri a aɲ kôli iyôɲ ba: «Kelma, na ju ben lari woɲ lôr na wô̄̄ aɲ ju gel en hô uwôɲ miliɲôn wô̄̄ a sara.»

²³ Menba, kelma wori kôli iyôɲ ba: «Dô damaɲ, ju na mana wo dôri wo bôm pôn. Aɲga dê ka na en bem hen aɲ ju cubu tum tô a hen na, na hô bêm megêrji mê a sara, era sa li yi derê naɲ en.»

²⁴ Kwo subi wo ôbi na biri lari woɲ lôr miliɲôn pôn hen era ligiri a aɲ kôli iyôɲ ba: «Kelma, en hô̄n wo jeré na kwôni wo ré li iyêre men, jeré na kwôni wo ré ci dema ré wal ré a men, kwo ré wusu dema ré pô ré a men. Na ôbi á, ené merên yen né hen. ²⁵ En kemnam aɲ en kerge iyom emiɲ lari wom bi wo hen tôɲ aɲ gel, ôbi a na.»

²⁶ Menba, kelma wori kôli iyôɲ ba: «Jôbi ju na mana wo habiɲ woɲ kuy. Ju hô̄n dô iyôɲ wo ené ci dema ené wal ré men, ené wusu dema ené pô ré a men. ²⁷ Iyôɲ ba, ré

jeré erê bijɪ bay lê jeŋga aɲ kirijɪa ré ené hera na ba, ré ené uɲé kamne a sara ré ba? ²⁸ Iyôɲ ba, ken dô lari wo kôbri a hen aɲ ken bijɪ kwo kwori môj hen a sara. ²⁹ En kelêŋge kwôni wo naɲ uɲé bay a hô biri a sara. Aɲ ôbi a ôrijɪ damaɲ a. Nijɪba, kwo ari uɲé kari lôg hen na, bay a derê bay ka lôg hen kôbri a aɲ sôɲ. ³⁰ Mana wo habijɪ woɲ kuy hen na, ɓeréŋgeri ken uwôli nô bô dilemne a, na kirijɪ ka ɓijé a sômê men, ômnijɪ kaɲniji mêêrê mêêrê ya a men hen.» »

Gerɲé jeré kwôlê

(Ja 5: 22-29)

³¹ «Kirijɪa nôbi *Kema Gawra na herajɪ naɲ damɲare tijê hen na, *manê ka derômarajɪ a a banji aɲ na sa merê sa gagay kenare wuɲê. ³² Aɲ tô yê ɓijé ka sa terare a na kêma a daɲ tumôn a aɲ na a derê tirji mega wo ôbi abê gamgê dôrijɪ tu gamgê gay naɲ uré hen iyôɲ. ³³ Na bê gamgê sa kôben gusurô men, uɲé sa kôben ma men. ³⁴ Menba, na kôlijɪ ka sa kôben gusurô hen iyôɲ ba: «Eranje kenbay ka Iban tô kibri a sarɲge a hen, ken sa mô bô emê iyére tori to bay ɲan wô kwôleŋge ca tumô kirijɪa ka tô terare na ɗijɪ yeɲ hen. ³⁵ Wôsa, kirijɪa kurôɲ na lèn ba, na ken ben aɲgaɲ emê men, kam na dên ba, na ken ben en yi men, na ena kerga ba, na ken lèn kergare men. ³⁶ Na en ô tôn seɲge ba, na ken ben bargay en têlijɪ tôn men, na en ômijɪ ba, na ken kôrben men, na en yi daɲgay a ba, na ken ô gelen a men.» ³⁷ Menba, bay lê aɲgaɲ derôre bay ka hen a uwôlen sara iyôɲ ba: «Kelma, kirijɪa yôɲ a na niné gelem kurôɲ na ré lêm a, na niné bem aɲgaɲ emê men, kam na dêm a, na niné bem ju yi men ba? ³⁸ Men, kirijɪa yôɲ a, na jeré na kerga aɲna na niné lêm kergare men, na jeré ô tôm seɲge a, na niné bem bargay ju têlijɪ tôm men ba? ³⁹ Men, kirijɪa yôɲ a, na jeré ômijɪ men, na

ju yi dangay a a men a, na niné ô gelem ba?» ⁴⁰ Menba, na uwôlji a sara iyôŋ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêŋge hen are bay ka kê m ka ken li naŋ yê nê n ka bay bôrji mega ani ré hen na, na nô bi bi a na kené lèn hen.» »

⁴¹ «Menba, na kôlij ka sa kôben ma hen iyôŋ ba: «Erêŋge wolé, kenbay ka mênê yi wô sarŋge, erêŋge bô tare to eŋge kwôy naŋ kunu to yi gengij sa Sidan naŋ bîjné kari hen. ⁴² Wôsa, kirijna kurôŋ na lèn ba, na ken ben angaŋ emê ré men, kam na dên ba, na ken ben en yi ré men. ⁴³ Na ena kerga ba, na ken lèn kergare ré men, na en ô tòn seŋge ba, na ken ben bargay bi ené têlij tòn ré men, na en ô mij men, na en yi dangay a men menba, na ken ô gelen ré a men.» ⁴⁴ Menba, bay a uwôlen sara iyôŋ ba: «Kelma, kirijna yôŋ a, na niné gelem kurôŋ na ré lêm men, kam na ré dêm men, na jeré na kerga men, na jeré ô tòm seŋge men, na jeré ô mij men, na jeré yi dangay a a men, a na niné li naŋ ju ré ba?» ⁴⁵ Menba, na uwôlji sara iyôŋ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêŋge hen, are bay ka kê m ka ken li naŋ yê nê n ka bay bôrji mega ani ré hen na, na nô bi bi a na kené li naŋ en né hen.» ⁴⁶ Menba, bay lê habrê bay ka hen a erê kirij kaŋ gusiŋ ka yi naŋ kuniji hen, wô jé lêreji wo habij bi wo hen men, kaŋ bay lê angaŋ derôre ba, bay a erê kini gelê wo yi naŋ kwini a hen men.»

26

Bay woge gwosoy deré Jésus

(Mk 14: 1-2, Lk 22: 1-2, Ja 11: 45-53)

¹ Kirijna Jésus dô kwôlê wori bi wo hen kô nij menba, ô bi kôlij bay tôri iyôŋ ba: ² «Ken hôn wo geserê *Pak ré ba na wulê wôô mera. Sa hende to hen na, bay a bîren nô bi *Kema Gawra bé aŋ bay a erê bîren sa gurô tagelê.»

³ Menba, damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ surjê ka *Israyêl daŋji iyé *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe

Kayib a. ⁴ Bay woge gwsore toɲ ɓerɲɲ Jésu jegê aɲ ciré diri. ⁵ Nɲɲba, bay kôl bi ciré ɓiri bôb naɲ sa geserê Pak ré, wô wo ɓɲné ma ré liɲ kwôlê naɲ ci.

Iyore to pôni bi ider sa Jésu a

(Mk 14: 3-9, Lk 7: 36-50, Ja 12: 1-8)

⁶ Jésu mô Bétani a iyé Simô wo *terbare liri hen na, ⁷ iyore to pôni eraɲ naɲ ider wo garari mê bô murda wo bay li naɲ *albatre hen kôbre a. Hende usoɲ ligi Jésu a aɲ sa wuseri sari a kirɲna bay mô tôɲ kibi emê a hen. ⁸ Kirɲna bay tôri gel hen iyôɲ menba, bôɲji tarji aɲ bay kôl iyôɲ ba: «Wô mi a hende ré mène ider bi wo garari mê hen, hen iyôɲ ba? ⁹ Ré nana keléɲ ba nana ɲné lari mê aɲ céɲ bay nimré ré ba?»

¹⁰ Jésu hôni ermé woɲi bi wo hen menba, ôbi kôlji iyôɲ ba: «Wô mi a kené dôyrê iyore hende to hen iyôɲ ba? Anɲa hende lèn hen na, na anɲa dôri. ¹¹ Bay nimré ba, a merê naɲ ken sa pôn pôn, nɲɲba, nôbi ba, na merê naɲ ken naɲ wulê wulê ré. ¹² Ider wo hende bèn san a hen na, na wo bi bay ré sa emen.» ¹³ Menba, ôbi hô kôlji iyôɲ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêɲge hen, naɲ kirɲn kêm sa terare a na ka bay a ulê béré Kwôlo Dôri ya hen na, bay a derê kwôli anɲa iyore hende to hen li hen ermɲɲ sara.»

Judas ay sa Jésu

(Mk 14: 10-11, Lk 22: 3-6)

¹⁴ Ôbi tô Jésu wo pôni perê ka môɲ kibi wôd hen hini na Judas Iskariyôt, ôbi ô ɲné damné kaɲ bay bê kwôbe ¹⁵ aɲ kôlji iyôɲ ba: «Hena ené ay sa Jésu béɲge ba, na mi a kené ben ba?» Menba, bay biri selé tôre subu. ¹⁶ Ayɲn tôri wulê bi wo hen na, Judas woge geré wo ɗiré ayɲn sa Jésu biɲn damné kaɲ bay bê kwôbe.

Jésu ôm geserê Pak naɲ bay tôri

(Mk 14: 12-31, Lk 22: 7-14,21-23, Ja 13: 21-30)

¹⁷ Wulê woɲ ayê tô lê geserê mapa wo wubere naɲ bô hen na, bay tô Jésus era sa engeriri iyôɲ ba: «Na yôɲ a jeré gey bi niné ô berem sa tê lê geserê Pak ya ba?» ¹⁸ Menba, ôbi uwôlji sara iyôɲ ba: «Erêɲge derô ira iyé kini a aɲ ken kôli iyôɲ ba: «*Rabi, kôl iyôɲ ba: «Wulê wujê ba da niɲ, aɲ nôbi naɲ bay tôn niɲa lê geserê Pak iyére tom a.» > » ¹⁹ Bay tô Jésus li na mega bi wo ôbi ré kelaji hen iyôɲ menba, bay bu sa tê Pak ya. ²⁰ Kirijna tare kurijɲ niɲ menba, Jésus mô tôɲ kibi emê naɲ bay tôri ka môj kibi wôô hen. ²¹ Kirijna bay ôm emê môriɲ hen iyôɲ menba, Jésus kôl iyôɲ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêɲge hen, kwôni wo pônî perêɲge a hen a sa ayê san.» ²² Bay kêmi bôri mène damaɲ menba, i i ba engeriri iyôɲ ba: «Kelma, na nôbi ba? Kelma, na nôbi ba?» ²³ Menba, ôbi uwôlji sara iyôɲ ba: «Na kwo ré dôbe kôbri naɲ en bô gwore a hen, ôbi a ayê san. ²⁴ Na tiri, nôbi Kema Gawra na erê, na mega wo na liɲ bô magtubu to Emen a gengijɲ san hen iyôɲ. Niɲba, bô emê a kurijɲ sa kwôni wo ay san nôbi Kema Gawra hen. Bay henaɲ ré yêri ré kôba ré dô sôɲ.» ²⁵ Judas wo a sa ayê sa Jésus engeriri iyôɲ ba: «Rabi, na nôbi ré rê?» Menba, Jésus uwôli sara iyôɲ ba: «Na tiri na jôbi.»

Emê wo Kelma

(Mk 14: 22-26, Lk 22: 15-20, 1 Kworêntijê 11: 23-26)

²⁶ Kirijna bay mô ômji emê menba, Jésus ay mapa aɲ tô kibri sara menba, biilê aɲ biɲ bay tôri aɲ kôlji iyôɲ ba: «Engeɲge ken ôm ôbi yi mega kurôɲgi yen iyôɲ.» ²⁷ Men, ôbi hô ay gwoy care toɲ yê tijadfor aɲ liɲ Emen dosé, aɲ ôbi biji aɲ kôl iyôɲ ba: «Engeɲge ken yi pôn pôn kêmi.» ²⁸ Aɲ ôbi kôlji iyôɲ ba: «Kwo nà ná, yi môɲ kwôbren woɲ

bijnare wo bijn tôŋ wô kibi ðijné kwône aŋ bi têriŋ toji ré dôriŋ sarji a. ²⁹ En kelêŋge, na hô yê care toŋ yê tijnador hende to hen ré niŋ, kwôy wulê wo na sa yiŋ to kôrbi naŋ ken bô emê iyére to Iban a.» ³⁰ Kirijna bay kebe kurôn menba, Jésu naŋ bay tôri ôrji sa Keram wo Olibiyé.

Jésu kôl Piyêr ré sa uwôserê ðiré hôni ré

(Mk 14: 27-31, Lk 22: 31-34, Ja 13: 36-38)

³¹ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Bô yoyre to kemnêŋ hen na, kenbay kêm ka ðén aŋ wôsa liŋ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na deré ôbi abê gamgê menba, bay a useriŋ kêm.» ³² Niŋba, cêgê menba, kirijna na jê sé kamŋê na, na erê tumônŋge a Galilé a.» ³³ Menba, Piyêr kôliŋ Jésu iyôn ba: «Kirijna megên kêm a ðém aŋ ba, nôbi na ðém aŋ né.» ³⁴ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kôlem hen, bô yoyre to kemnêŋ hende to hen na, pa dema kura ré yelê tô ba, já uwôserê têê subu jeré hônen né.» ³⁵ Niŋba, Piyêr hô kôli iyôn ba: «Hena ré na wo ené ma naŋ ju kôba, na kelê ené hônem né ré.» Menba, bay tôri kêm kôl mega wo Piyêr kôliŋ hen iyôn men.

Bô yagê wo Gêtsémané

(Mk 14: 31-42, Lk 22: 39-46, Ja 18: 1)

³⁶ Menba, Jésu ôriŋ naŋ ci kirijna ka bay uwôgeji *Gêtsémané hen, aŋ kôlji iyôn ba: «Merêŋge tôŋ na, aŋ nôbi na derê tôn wolé erê uwôlê Emen.» ³⁷ Jésu ôriŋ naŋ si Piyêr naŋ kam Jébedé ka wôô hen naŋ ði. Menba, tiri li jna men, ôbi anŋge damaŋ. ³⁸ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Tun li jna môŋ teré dun iyôn, merêŋge na, aŋ ken yi kum né.» ³⁹ Jésu dô tôri dê wolé menba, jubu gubari ðiŋ kwini tôŋ aŋ uwôl Emen iyôn ba: «Iban, hena ré yi iyeŋ ba, ju ði gusiŋ hende to hen lèn né. Hen iyôn hari kôba, ju li bô geyé wom, ðiba bô geyé wujê nôbi ré.» ⁴⁰ Ôbi

bulo hera ligi bay tôri a, menba, uwonji tô kum a. Menba, Jésus kôlijî Piyêr ba: «Ken mô tu geɲ naɲ en sem iyônê né ba? ⁴¹ Merênge tu geɲ aɲ ken uwôl Emen bi kené heriɲ bô anɲaɲ lamê ré. Ken gey merê tu geɲ hanɲe niɲba, na néérnɲe a nê mê ré ði.» ⁴² Jésus hô dô tôri wolé dê aɲ jôgijî têê wôê wori aɲ uwôl Emen kôl iyônê ba: «Iban, hena ré yi iyeɲ ba, ju ði gusiɲ hende to hen lèn né. Hen iyônê hari kôba, ju li bô geyé wom ðiba, bô geyé wuɲê nôbi ré.» ⁴³ Ôbi hô bulo hera menba, uwonji tô kum a wôsa bay nêmerê geɲ né. ⁴⁴ Ôbi hô dô tô wolé aɲ uwôl Emen wo jôgijî têê subu aɲ na kwôlo ôbi ré kôl tumô hen a ôbi ré hô kôl sôn. ⁴⁵ Ôbi hera ligi bay tôri a aɲ kôlji iyônê ba: «Yénge kum aɲ ken dô bul hanɲe niɲ. Kô niɲ. Tairiri sa wo bay a uwôlen nôbi Kema Gawra kôbi bay têriɲ a niɲ. ⁴⁶ Henanɲe ta, na erênge gel, ôbi ayê san biɲ ðijé bi, sa niɲ.»

Bay ðu Jésus

(Mk 14: 43-50, Lk 22: 47-53, Ja 18: 3-12)

⁴⁷ Kirijîna Jésus iyêl ba ya tô hen iyônê menba, Judas ôbi tô Jésus wo pôn perê ka môj kibi wôê hen so naɲ kwônê ðijé ka ôriɲ naɲ yebere toɲ kaskar men, ka naɲ kwore a men. Na damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ bay sa Jubjê a joji. ⁴⁸ Judas woɲ ôbi ayê sa Jésus hen, ré kelajî kwônê ðijé bay ka hen iyônê ba: «Kwôni wo na ibé tô mari liri dosé hen na, na ôbi a kené ðiri.» ⁴⁹ Kirijîna bay sa niɲ menba, Judas era ligi Jésus aɲ kôl iyônê ba: «Dosé tom Rabi.» Menba, ôbi ibe tô maa Jésus. ⁵⁰ Menba, Jésus kôli iyônê ba: «Melaɲnen, anɲa ju era wô lê hen na, ju li mera.» Menba, kwônê ðijé bay ka hen salam Jésus ðu. ⁵¹ Menba, ôbi tô Jésus wo pôn perê ka ðebu naɲ ði hen, dô yebere toɲ kaskar tori aɲ diɲ maa mana wo *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe jô. ⁵² Menba, Jésus kôli iyônê ba: «Dôbe yebere tom toɲ kaskar hôriɲ bô iyéyrere a wôsa ðijé ka pô yibiɲê kaɲ

kaskar ba, na temay yebere toɲ kaskar a bay ré ma men, ⁵³ ju hôn wo henaɲ ené engeriɲ Iban ba, ôbi henaɲ ré ben asgarɲê nê mê sak tôre jurgem kibi wôô kiriɲ bay ka nana d̄ibiɲ hen né ba? ⁵⁴ Hena henaɲ ré na hen iyôɲ ba, kwôlo yi bô magtubu to Emen a to kôl iyôɲ ba: Ré na hen iyôɲ, a ré liɲ hen ba, ariri henaɲ ré liɲ na iyeɲ iyeɲ ba?» ⁵⁵ Jésu kôliɲ kwônê ðiɲé bay ka hen iyôɲ ba: «Ken eraɲ naɲ si yebere toɲ kaskar men, kwore men kôberɲge a wô ðerenare mega wo kené kena ðéré na gemsa iyôɲ. En mô perêɲge a na sa pôn pôn gilɲ ðiɲé are derô haba wo *iyéy Emen a hen ba, na ken era sa ðeren ré wô mi ba? ⁵⁶ Niɲba, yi hen iyôɲ bi kwôlo bay kibi Emen na li bô magtubu to Emen a hen na, bi ariri ré liɲ.»

Menba, bay tôri kêm gerji d̄iri aɲ.

Jésu ðebu kini jerê kwôlê wo Jubɲê iyé dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe Kayib

(*Mk 14: 53-65, Lk 22: 54-55, 63-71, Ja 18: 13-14, 19-24*)

⁵⁷ Bay ðéré Jésu bay ka hen ôriɲ naɲ d̄i tumô Kayib a wo na dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe hen. Kiriɲ bay ka hen na, *bay derê tô tôô to Emen naɲ surɲê ka Jubɲê kôba, daɲji ya men. ⁵⁸ Piyêr ô tô Jésu a tòn tòn kwôy ôriɲ karaɲ derô haba wo dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe a, aɲ ô merê naɲ bay gemé kibi iyé dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe bi wo hen aɲ d̄iré gelé aɲga bay ré lê. ⁵⁹ Damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ *Sanédrên kêm woge geré wo ciré d̄iri kwôlo dami sari a aɲ ciré deriɲni. ⁶⁰ Biɲé kwône era sa pôy kwôlê d̄iri sari a, niɲba, bay uwôɲ kwo nê m deréri ré. Ka pônî wôô era cêgê aɲ ⁶¹ kôl iyôɲ ba: «Gawra bi wo hen kôl iyôɲ ba: Diré té iyéy Emen hen aɲ d̄iré hô d̄é hôriɲ sa subu dêj.» ⁶² Menba, dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe hena ta, aɲ kôliɲ Jésu iyôɲ ba: «Ju uwôl kwôlê sa kwo gawrê bay ka hen kôl gengiɲ sam hen né

ba?» ⁶³ Nij̄ba, J̄su uw̄oli kw̄olê w̄oni sara ré. Menba, dami wo damné kaṅ bay bê kw̄obe bi wo hen k̄oliṅ J̄su iȳoṅ ba: «En uw̄olem naṅ hini Emen woṅ ôbi merê tu geṅ hen, bi jeré kelêni na ba, ju na *Krist, kwo Emen dôri hen wo na Kemari bi ba?» ⁶⁴ Menba, J̄su k̄oli iȳoṅ ba: «Ôbi a jeré k̄ol kem a hen. En kelêṅge ka sa gelen nôbi *Kema Gawra na merê sa k̄obi gusurô wo Emen woṅ ôbi néé a a men, na bulo hera perê kirij̄ ka geri ka derômaran̄ a men.» ⁶⁵ Menba, dami wo damné kaṅ bay bê kw̄obe yêgerê bargay yiri a aṅ k̄ol iȳoṅ ba: «Ôbi tiiré Emen ôm hen iȳoṅ nij̄ menba, ken k̄ol nana hô gem na i ré kelêna kw̄oli s̄oṅ ba? Mega ken toy tiiré wo ôbi tiiré Emen ôm hen nij̄ na, ⁶⁶ Kw̄oli mi a kené erem nij̄ ba?» Menba, bay uw̄oli sara iȳoṅ ba: «Ôbi na kwoṅ deré.» ⁶⁷ Kirij̄ bay ka hen na, bay t̄ibriri kalê tiri a men, ka p̄oni esuge k̄obriji cibij̄ni men, ka p̄oni sê tô mari a men. ⁶⁸ Aṅ bay k̄oli iȳoṅ ba: «Krist, kwo Emen dôri hen li yem môṅ *ôbi kibi Emen iȳoṅ aṅ ju kelêni na i a dêm hen ba?»

Piyêr uw̄oser têtê subu điré hôn J̄su ré

(Mk 14: 66-72, Lk 22: 55-62, Ja 18: 15-18,25-27)

⁶⁹ Kirij̄ bay ka hen na, Piyêr mô nô derô haba menba, hende jé to dami wo damné kaṅ bay bê kw̄obe to p̄oni uso đa ligiri a aṅ k̄oli iȳoṅ ba: «J̄ôbi k̄oba, na ju ô naṅ J̄su wo Galilé bi wo hen ré ba?» ⁷⁰ Nij̄ba, ôbi uw̄oser tu đij̄né a kêm k̄ol iȳoṅ ba: «Kw̄olo mu k̄ol hen na, en hôn né.» ⁷¹ Ôbi hena ô si kibi geré iȳoṅ menba, hende jé to đan̄gi gili aṅ k̄oliṅ đij̄né ka đebe ya hen iȳoṅ ba: «Gawra wo na, k̄oba na ô naṅ J̄su wo Najarêt bi wo hen men.» ⁷² Menba, Piyêr hô uw̄oser desij̄ yiri k̄ol iȳoṅ ba: «En hôn gawra bi wo hen né.» ⁷³ Sem cêgê menba, đij̄né ka ré mô ya hen usoji ligi Piyêr a aṅ k̄oli iȳoṅ ba: «J̄ôbi k̄oba, ju na kwo đij̄né bay

ka hen men, wôsa kwôli kelêrem gel wo jeré na kwoji.»
⁷⁴ Menba, Piyêr dusu yiri kôl iyôŋ ba: «En hôn gawra bi wo hen né. A hena ené kôl benare ba, bi Emen deren.» Kirijɛ bay ka hen menba, kura yel men. ⁷⁵ Menba, bô Piyêr jibri sa kwôlo Jêsu na kôli kôl iyôŋ ba: «Já uwôserê jeré hōnen né têtê subu dema kura ré yilé tô hen.» Menba, ôbi si nô aɲ sôm bugarôg bugarôg.

27

Bay ôrijɛ naɲ Jêsu tumô ôbi emê iyére Pilat a
(Mk 15: 1, Lk 23: 1-2, Ja 18: 28-32)

¹ Tô kirijɛ cud menba, damné kaɲ bay bê kwôbe kêm naɲ surɲê daɲji aɲ gengiji kwôli deré Jêsu. ² Bay bi bay harêri aɲ ôrijɛ naɲ dî ô bijɛ *Pilat ôbi emê sa iyére woɲ Rômê.

Judas duu yiri
(Jé lê bay jé 1: 11-20)

³ Kirijɛna Judas wo ay sa Jêsu hen gel wo bay uwôl kwôlê sa Jêsu a hen iyôŋ menba, bôri tari sa aɲga dîré li hen menba, ôbi herajɛ naɲ selé to tôre subu hen bijɛ damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ surɲê hôrijɛ, ⁴ aɲ kôlji iyôŋ ba: «Ayê wo en ay sa kwo li ani ré hen na, en li na têrijɛ hen.» Menba, bay kôli iyôŋ ba: «Na kwôlê wom jôbi dîba kwo hen dôlêni nibay ré.» ⁵ Judas bêɲ selé hende to tôre subu hen bô *iyéy Emen a aɲ si ô ulê gaɲne dirijɛ yiri. ⁶ Damné kaɲ bay bê kwôbe pô selé hende to hen, aɲ kôlji iyôŋ ba: «Selé to na na, dé wo nana bi bô magela wo yi naɲ jengêri hen né, wôsa na lari kwôbe.» ⁷ Kirijɛna bay narijɛ kwôlê sara menba, bay genge ciré kelijɛ kirijɛ ka gawra woɲ ôbi jibé hen, aɲ bi ré yi sa kamɲê kergê. ⁸ Ôbi a bay ré uwôge kirijɛ bay ka hen, kirijɛ kaɲ kwôbe kwôy kemnêɲ kemnêɲ hen. ⁹ Na ôbi á, kwôlo *ôbi kibi Emen Jérêmi na kôl hen,

ariri ré lijn. Ôbi na kôl iyôn ba: «Bay pô lari tôre subu aṅn lari bi wo hen, na kwo kam *Israyêl bijn sara wô kilijni. ¹⁰ Aṅn bay kelijn kirijn ka gawra wojn ôbi jibé hen, mega wo Kelma na ayijn tôô ben hen iyôn.»

Pilat engerijn Jésu kwôlê

(Mk 15: 2-20, Lk 23: 1-4,13-25, Ja 18: 18 - 19: 6)

¹¹ Kirijna bay ôrijn naṅn Jésu tumô ôbi emê sa iyére Pilat a, menba, ôbi engeriri kôl iyôn ba: «Ju na kelma ôbi emê sa iyé Jubjê bi ba?» Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Jôbi a kelê hen.» ¹² Kirijna damné kaṅn bay bê kwôbe naṅn surjê pôy kwôlê điri Jésu sari a hen iyôn na, ôbi uwôlji kwôlê wôni sara ré. ¹³ Menba, Pilat kôli iyôn ba: «Ju toy kwôlo bay pôy kê m bêm sam a hen né ba?» ¹⁴ Nijba, Jésu uwôli kwôlê wôni pôn nêj iyôn sa kwo bay pôy điri sari a hen né. Menba, tini kelma ge kay damaṅ.

Bay uwôl kwôli temare sa Jésu a

¹⁵ Elê elê naṅn sa geserê *Pak ba, ôbi emê iyére ôrijn naṅn hara wojn ulê dangay wo gawrê gey hen pôn ta ta. ¹⁶ Wulê bi wo hen na, Barabas na dangay wo hini ôm gaṅn. ¹⁷ Menba, Pilat engerijn đijné iyôn ba: «Na i a kené gey bi ené uwôli ta béjge ba? Barabas laba Jésu wo bay uwôgeri *Krist hen đi ba?» ¹⁸ Wôsa ôbi hôn wo ré na terbére a ré liji aṅn bay ré berijn Jésu bi hen. ¹⁹ Kirijna Pilat ba kini jerê kwôlê a tô menba, tamni jé kwôli iyôn ba: «Jôbi ju jô kwôlê sa gawra wojn derôre bi wo hen na ré, wôsa yoyre hen na, wônê gelen gusijn gaṅn gengijn sari.» ²⁰ Damné kaṅn bay bê kwôbe naṅn surjê gwôsiji đijné bi ré engere bi ôbi emê sa iyére ré uwôl Barabas ta, aṅn Jésu a ré diri đi. ²¹ Ôbi emê sa iyére kôlji iyôn ba: «Dangayjê ka wôô na na, na kwo yôn a kené gey bi ené uwôli ta béjge ba?» Menba, bay

uwôli sara iyôn ba: «Uwôl Barabas ta ði.» ²² Ôbi emê sa iyére Pilat hô engereji iyôn ba: «Jésu wo bay uwôgeri Krist hen ba, en liri iyeŋ ba?» Menba, bay kê m uwôli sara iyôn ba: «Béeri sa gurô tagelê béni.» ²³ Ôbi emê sa iyére hô engereji iyôn ba: «Na mi ka habiŋ a ôbi ré li ba?» Menba, bay kê m kôl kaŋ ta iyôn ba: «Béeri sa gurô tagelê, béeri sa gurô tagelê.» ²⁴ Pilat bô wo ðiré nê m lê ani ré niŋ men, heragê kôba ô m gaŋ a men na, ôbi ay kam pilij kôbri tu ðijé kê m aŋ kôl iyôn ba: «En naŋ tô bê kwôbri gawra woŋ derôre bi wo hen a, na kwôlê woŋge kenbay haŋge niŋ.» ²⁵ Menba, bay kê m uwôli sara iyôn ba: «Bi kwôbriri ðu sarni naŋ sa kwôŋgêrni.» ²⁶ Menba, Pilat uwôl Barabas ta, menba, ôbi bi bay yê mnê Jésus naŋ tinêre aŋ nôgiri biŋ asgarŋê bi ré ô béeri haji niŋ.

Asgarŋê ayrê Jésus

²⁷ Asgarŋê ka ôbi emê sa iyére ôriŋ naŋ Jésus kini merê ôbi emê iyére a, aŋ asgarŋê kê m ka bô ira hen na, méerji Jésus ta kumôj. ²⁸ Aŋ, bay tô bargay kari yiri a aŋ, aŋ dôbri bargay ka dami ka sêy ka ðijé ka damné hen yiri a. ²⁹ Men, bay gaa jabga woŋ kenare naŋ gesem dôbri sari a men, bay dôbri celaŋ woŋ kenare kôbri woŋ gusurô aŋ cibiji gubarji tôŋ tumôri a aŋ bay ayrêri kôl iyôn ba: «Nini lê m dosé, kelma wo Jubê.» ³⁰ Men, bay tibiri kalê tiri a men, bay dô celaŋ woŋ kenare bi wo kôbri a hen, sêŋ sari a men. ³¹ Kirijna bay sili hen iyôn niŋ, menba, bay dô bargay ka bay ré dôbri yiri a hen aŋ aŋ hô tôbri kari hôriŋ aŋ ôriŋ naŋ ði ciré erê béeri sa gurô tagelê haji niŋ.

Bay bér Jésus sa gurô tagelê

(Mk 15: 21-32, Lk 23: 26-43, Ja 19: 17-27)

³² Kirijna bay so nô naŋ derô iyére menba, bay uwôŋ Simô wo na gawra wo Sirên hen, bay ðiri ereŋ biri ay gurô

tagelê wo Jésus. ³³ Kirijna bay ô bijn kirijn ka bay uwôgeji Gwôlgwota hen, bôri na ibé sa gawra hen. ³⁴ Kirijn bay ka hen na, bay bijn Jésus care to polijn najn anga đajn bi ré yi, kirijna ôbi yi gel menba, ôbi kajn*. ³⁵ An bay đééri sa gurô tagelê. Kirijna bay đééri sa gurô tagelê kô nijn menba, bay pô bargay kari cénji najn geré wo jalaw terê. ³⁶ Menba, bay mô gemni haji nijn. ³⁷ Bi đijné ré hôn wô mi a bay ré diri ba na, bay li are di sa gurô ta sari a kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen, na Jésus kelma wo Jubnê.» ³⁸ Men, bay đéere bay bô habré ka pôni wôđ najn Jésus, kwo pôni sa kôbri maa men, kwo pôni sa kôbri gusurô men. ³⁹ Bijné ka ô tô geré hen na, bay tiiré Jésus men, bay li sarji ômijn ya ya ⁴⁰ an kôl iyôn ba: «Jôbi wo na ju kôl jeré téé iyéy Emen an jeré hô đé hôrijn sa subu dêj hen na, gôlijn najn yem ta. Hena jeré na kema Emen ba, ju herbo tôđ sa gurô tagelê nijna gelé.» ⁴¹ Damné kajn bay bê kwôbe najn *bay derê tô tôđ to Emen najn surjê kôba sili kôl iyôn ba: ⁴² «Ôbi gôlijn najn đijné menba, nêđ gôlijn najn yiri ré, hena ôbi ré na Kelma wo Israyêl ba, bi dera yiri tôđ sa gurô tagelê pa dema niné bê bôrni sari a. ⁴³ Ôbi bi bôri sa Emen, an kôl điré na kema Emen. A hena Emen ré geyri ba, bi sa dôri uwôl ta hari nijn.» ⁴⁴ Bay bô habré ka bay đéerji sa gurô tagelê kwari hen kôba tiréri hen iyôn men.

Kwôli temare to Jésus

(Mk 15: 33-41, Lk 23: 44-49, Ja 19: 28-30)

⁴⁵ Ayijn tôri tu tare kwôy tare to yébé ayijn sa tôđne ta hen na, kirijn hendu sa terare a na kêm. ⁴⁶ Najn tare hende to yébé ayijn sa tôđne ta hen, menba, Jésus jô gura

* 27:34 27: 34 Ca ba na, na hana wo bay bijn kwôni bi kirijna bay ré ca đééri ba bi yiri ré liri gajn né. 27:35 27: 35 Kurônj kibé 22: 19 27:38 27: 38 Esay 53: 12 27:39 27: 39 Kurônj kibé 22: 8 27:40 27: 40 Matiyé 26: 61 27:43 27: 43 Kurônj kibé 22: 9

wo dami kôl iyôn ba: «Eli, Eli lema sabaktani.» Bôri na: «Emen wujê, Emen wujê wô mi a jeré d'én aɲ hen iyôn ba?» ⁴⁷ Bijné ka pôni ka d'ebe ya hen na, kirijna bay toy tôri hen iyôn, menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi uwôge *Eli.» ⁴⁸ Kwo pôni ô lew ô ayê kibi bargay dôbê bô kam tijador ka bay uwôgeji binêger hen, aɲ dôbe kibi gurô aɲ eraɲ sa dôbri kibri a, bi ré yi. ⁴⁹ Menba, ka pôni kôli iyôn ba: «Di jan, naa gelé na ba, Eli a sa gôlijn naɲ d'î ba?» ⁵⁰ Menba, Jésu hô dô gura wo dami menba, kibri wôm hari nijɲ.

⁵¹ Kirijɲ bay ka hen, menba, bargay ka bay ha jôrijɲ bô *iyéy Emen hen na, yêgijɲ derôre a wôô ayijɲ tôri ta kwôy uwôl tôn men, sa terare yebagijɲ men, keram wayrijɲ a men. ⁵² Kamjê wayrijɲ aɲ bijné kaɲ bay lê angaɲ derôre tu Emen a ka na ma hen na, ji si kamjê. ⁵³ Kirijna bay so bô kamjê hen iyôn menba, cêgi jê sé wo Jésu a ná, bay ô derô iyére to yi naɲ jengêre to na Jérusalêm hen, aɲ bijné kwône gilji hôn.

⁵⁴ Dami wo asgarjê naɲ asgarjê ka ré d'ebe wô gemé Jésu hen, gel sa terare to yebagijɲ hen men, are kêm ka li are hen a men na, harê liji damaɲ aɲ bay kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen na, na Kema Emen bi tiri a men.»

⁵⁵ Kirijɲ bay ka hen na, yébé ka pôni kwône ka na ô naɲ Jésu hen kôba, d'ebe ya sêd wolé gel are bay ka hen men. Na bay a na lêrê jé biri hen kirijna ôbi na ayijɲ tô jé wori Galilé a kwôy saɲ nà hen. ⁵⁶ Perê yébé bay ka hen na, na si Mari to Magdala naɲ toɲ yoo si *Jak naɲ Josêp men, yoo kam Jébédé a men.

Bay em Jésu

(Mk 15: 42-47, Lk 23: 50-56, Ja 19: 38-42)

⁵⁷ Pa dema tare ré ta kuriɲ na, gawra woɲ ôbi uɲé wo bay uwôgeri Josêp, ôbi na gawra wo Arimaté. Ôbi na na

ôbi tô Jésu men. ⁵⁸ Ôbi ô upé Pilat aṅ engeriri temay Jésu, menba, Pilat ay tôô bi bay ré điri ré ay. ⁵⁹ Josêp ay temay Jésu aṅ lêgere naṅ kibi bargay ka bôri ka kôrbi a. ⁶⁰ Aṅ ôriṅ emé bô kamṅê kari kaṅ yiri ka ôbi bi bay kerge haw bô keram a aṅ ôbi gereṅge kulmaṅ keram wo dami đé kibi a aṅ ô hari niṅ. ⁶¹ Mari to Magdala naṅ to pôni hen môrji wor kwiniṅ si sa kamṅê iyôṅ.

Bay gem sa kamṅê

⁶² Cêgi đeré sa têê sa merê ta a hen, menba, damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ Parisiṅêṅê ôrji ô upé Pilat. ⁶³ Aṅ kôli iyôṅ ba: «Kelma, bôrni jibéni sa kwôlo ôbi benare bi wo hen na kôl kirina ôbi na baṅ ta tô hen, ôbi na kôl iyôṅ ba: «Sa wôô, subu tori menba, na jê sé kamṅê.» ⁶⁴ Iyôṅ ba, ay tôô bi bay gem sa kamṅê kwôy wulê subu, wô wo bay tôri maa sa derêri ôriṅ, aṅ a kelê ôbi a ré jê sé kamṅê hen, menba, kwôlé woṅ benare bi wo hen, a emé đé kwo tumô hen aṅ sôṅ.» ⁶⁵ Menba, Pilat kôlji iyôṅ ba: «Gelêṅge, en béṅge asgarṅê hen, erêṅge ken ô gemé mega wo ken geyiṅ hen iyôṅ.» ⁶⁶ Menba, bay ô seriṅé kibi kamṅê bay ka hen ta, aṅ đí asgarṅê mô gem haji niṅ.

28

Jésu ji si kamṅê

(Mk 16: 1-11, Lk 24: 1-12, Ja 20: 1-18, Jé lê bay jé 2: 24-38)

¹ Cêgi *sa merê ta a naṅ sa demas naṅ tô kirij kirina kirij ba hendu đurum đurum tô menba, Mari to Magdala naṅ to pôni hen eraji sa kamṅê ciré sa gelé. ² Kirij bay ka hen menba, terare yebagiṅ deṅ deṅ wôsa mana wo Kelma hena derômaraj a herbo era sa gereṅge kulmaṅ keram wolé aṅ đay mô sara. ³ Yiri jeraṅnê mega wulaṅê emen iyôṅ men, bargay kari kôba, bôrê môṅ wôbgê iyôṅ a men. ⁴ Kemnare li asgarṅê kaṅ bay gemé sa kamṅê

hen, aṅ bay wuderé jag jag aṅ bay yi mega temay biṅé iyôn. ⁵ Mana wo Emen kôliṅ yébé bay ka hen iyôn ba: «Kemnanṅe ré, en hôn wo kené woge na Jésus wo bay na bééri sa gurô tagelê hen. ⁶ Ôbi naṅ na, ôbi ji si kamṅê mega wo ôbi na kôliṅ hen iyôn. Eranṅe ken sa gel kirijna bay na uwôliṅni ya hen. ⁷ Aṅ ken ô lew ô kôliṅ bay tôri wo ôbi ré ji si kamṅê, aṅ ré ô tumônṅe a Galilé yaṅ niṅ aṅ na yaṅ a kené erê geléri. Ôbi a, ené kelênṅe hen.» ⁸ Yébé bay ka hen henaji sa kamṅê gerji naṅ kemnare men, naṅ yi derê men, ô kôliṅ bay tô Jésus kwôlê bi wo hen. ⁹ Menba, Jésus jô kwiniṅ aṅ kôliṅ iyôn ba: «En lênṅe dosé.» Menba, bay uso ɗa ligiri a ɗu têri aṅ heramiri. ¹⁰ Menba, Jésus kôliṅ iyôn ba: «Harênṅe ré, erênṅe ken ô kôliṅ yênên ré ôrji Galilé wôsa na yaṅ a bay ré sa gelen.»

Kwôlo asgarṅê kaṅ bay gemé kamṅê hen kôl

¹¹ Kirijna yébé bay ka hen, baa tô geré tô menba, asgarṅê ka ré gem sa kamṅê hen, ka pônî heraji perê ira sa ô kôliṅ damné kaṅ bay bê kwôbe kwôli are bay ka ciré gelo hen. ¹² Damné kaṅ bay bê kwôbe uwôge surṅê aṅ danji aṅ gengeji bi ciré biṅ asgarṅê bay ka hen lari mê. ¹³ Aṅ bay kôl iyôn ba: «Kelênṅe iyôn ba, bay tôri ré era yoyre sa gômse temayri ôriṅ kirijna nini ba tô kum a tô hen. ¹⁴ A hena ôbi emê sa iyére ré toy ba, niṅa henê kwôlo niṅa kôli aṅ niṅa derênṅe kibi kwôlê a senṅe.» ¹⁵ Asgarṅê bay ka hen, enṅe lari bi wo hen, aṅ kôliṅ na mega bi wo bay ré kelaji hen iyôn. Aṅ kwôlê bi wo hen ôm naṅ kirij kirij perê Jubṅê kwôy kemnênṅ kemnênṅ.

Jésu si sa bay tôri a

(*Mk 16: 14-18, Lk 24: 36-49, Ja 20: 19-27, 21: 1-23, Jé lê bay jé 1: 6-8*)

¹⁶ Bay tô Jésus ka môj kibi pôn hen, ôrji Galilé sa keram wo Jésus gelji hen. ¹⁷ Kirijna bay gel Jésus menba, bay

heramiri, niɲba, ka pôni meremné bôrji a. ¹⁸ Menba, Jésu uso ɗa ligirji a aɲ kôlji iyôɲ ba: «Emen ben néé woɲ gôliɲ sa aɲga sa terare men, sa ka derômaraɲ a a men. ¹⁹ Erêɲge yi tô yê ɓiɲé ka sa terare a na kêɲ aɲ ken beléɲgeji bi bay yi bay tôɲ aɲ ken liji batêm naɲ hini lba ɓiɲé men, hini Kemari men, hini Tunu toɲ hendi bô bôrê a men. ²⁰ Aɲ ken gelji bê kwôlê sa are kêɲ ka na en ayiɲ tôô béɲge a hen. Aɲ ken hôn wo ené baa naɲ ken naɲ wulê wulê kwôy wo tô terare a kerê.»

Magtubu tôô toꝓ bɨnare to kôrbi

Kimré: Magtubu tôô toꝓ bɨnare to kôrbi New Testament
copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kimré

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Jun 2022 from source files dated 28 May 2022

9dff176-4e78-52cc-9acd-204efe85cf84